

การศึกษาตามแนวทางขององค์กรพุทธฉือจี้:
แนวคิดและการจัดการของโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่

The Education according to Tzu Chi Buddhist Organization:
Concepts and Managements of Chiang Mai Tzu Chi School

นางพิชญรัตน์ เหมนาไลย
Mrs. Pitchayarat Hemnalai

โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากเงินรายได้ประจำปีงบประมาณ 2557
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

2563

การศึกษาตามแนวทางขององค์กรพุทธฉือจี้:
แนวคิดและการจัดการของโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่
The Education according to Tzu Chi Buddhist Organization:
Concepts and Managements of Chiang Mai Tzu Chi School

นางพิชญรัตน์ เหมนาไลย
Mrs. Pitchayarat Hemnalai

โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากเงินรายได้ประจำปีงบประมาณ 2557
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

2563

ชื่อเรื่อง : การศึกษาตามแนวทางขององค์กรพุทธนิจ:
แนวคิดและการจัดการของโรงเรียนนิจจีเชียงใหม่

ผู้วิจัย : นางพิชญรัตน์ เหมนาไลย

หน่วยงานสังกัด : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ปีงบประมาณ : 2557

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์อยู่ 3 ประการได้แก่ 1) เพื่อศึกษาประวัติและแนวคิดขององค์กรพุทธนิจ 2) เพื่อศึกษาแนวคิดและการจัดการศึกษาของโรงเรียนนิจจีเชียงใหม่ และ 3) เพื่อวิเคราะห์แนวคิดและการจัดการศึกษาของโรงเรียนนิจจีเชียงใหม่ งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลทั้งจากเอกสารต่าง ๆ และข้อมูลจากการลงพื้นที่ (field research) ด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interviews) ร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

ผลการศึกษาพบว่า องค์กรพุทธนิจก่อตั้งขึ้นโดยท่านธรรมาจารย์แจ้งเอี่ยมเมื่อปี 1966 ณ ไต้หวัน มีแนวคิดสำคัญได้แก่อุดมการณ์พระโพธิสัตว์อันเป็นแนวคิดที่ขับเคลื่อนภารกิจขององค์กร ทั้ง 8 ประการ ได้แก่ 1) ภารกิจการกุศล 2) ภารกิจการรักษาพยาบาล 3) ภารกิจการศึกษา 4) ภารกิจวัฒนธรรมอันดีงาม 5) ภารกิจบรรเทาทุกข์ระหว่างประเทศ 6) ภารกิจบริจาคไช้กระดูก 7) ภารกิจอาสาสมัครชุมชน และ 8) ภารกิจการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ส่วนแนวคิดและการจัดการศึกษาของโรงเรียนนิจจีเชียงใหม่พบว่า โรงเรียนมีหลักปรัชญาการศึกษาที่สำคัญ คือ พรหมวิหาร 4 หรือ อปัมมัญญา 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เมื่อวิเคราะห์แนวคิดและการจัดการศึกษาของโรงเรียนนิจจีเชียงใหม่ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ผู้เรียน 2) ผู้สอน 3) เนื้อหา และ 4) กระบวนการจัดการเรียนการสอน พบว่า ทั้ง 4 ด้านล้วนยึดโยงกับแนวคิดพระโพธิสัตว์ กล่าวคือ ผู้เรียนเป็นดัง “พระโพธิสัตว์น้อย” ผู้สอนเปรียบเสมือน “พระโพธิสัตว์” เนื้อหาอาจเทียบได้กับ “อุบายวิธี” ซึ่งเป็นเครื่องมือในการสอนธรรมของพระโพธิสัตว์ และยังเป็นวิธีการที่ “พระโพธิสัตว์น้อย” ใช้เพื่อยังเห็นความจริง ความดี ความงาม ส่วนกระบวนการจัดการเรียนการสอนเปรียบเสมือน “โพธิสัตว์มรรค”

Research Title : The Education according to Tzu Chi Buddhist Organization:
Concepts and Managements of Chiang Mai Tzu Chi School

Researcher : Mrs. Pitchayarat Hemnalai

Organization : Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University

Year : 2014

Abstract

This research is of 3 objectives, namely:- 1) to study the history and concepts of the Buddhist Tzu Chi organization, 2) to study the concepts and educational management of Chiang Mai Tzu Chi School, and 3) to analyze the concepts and educational management of Chiang Mai Tzu Chi School. This research is a qualitative research gathering data from various documents and field research with in-depth interviews and participant and non-participant observation.

From the study, it was found that Tzu Chi Buddhist Organization was founded by Master Cheng Yen in 1966 in Taiwan. Its most important concept, the Bodhisattva ideal, drives eight missions of the organization which are 1) Mission of Charity 2) Mission of Medicine 3) Mission of Education 4) Mission of Culture 5) Mission of International Relief 6) Mission of Bone Marrow Donation 7) Mission of Environmental Protection and 8) Mission of Community Volunteers. In part of the concepts and educational managements of Chiang Mai Tzu Chi School, its educational philosophy are brahmavihārās or Appamaññā (Metta, Karuna, Mudita and Upekkha). From the analysis of concepts and educational management of Chiang Mai Tzu Chi School in four aspects that are 1) learners 2) instructors 3) content and 4) teaching and learning process, it was found that all four aspects are linked to the concept of Bodhisattva. That is to say, the learner is like "Little Bodhisattva", the teacher is like "Bodhisattva", the content may be comparable to "Upaya" (Skillful Means), a tool for teaching the Dharma of Bodhisattva and a method used by "Little Bodhisattva" for seeing truth,

goodness, and beauty, and the teaching and learning process is like “Bodhisattva-marga” (the path of Bodhisattva).

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยเรื่องนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เพราะได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากหลายท่าน เปื้องต้นผู้วิจัยขอขอบคุณคณาจารย์โรงเรียนฉือจีเซี่ยงไห่ทุกท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ครูภราดร ปันวิชัย ครูเกณิกา เตจ๊ะนันท์ ครูพรนภา ลือताल และครูเอกลักษณ์ ธนาใจรักษ์ ที่ให้การต้อนรับและเอื้อเฟื้อข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี อีกทั้งขอขอบคุณนักเรียนโรงเรียนฉือจีเซี่ยงไห่ทุกระดับชั้นที่ให้ความร่วมมือและมอบไมตรีแก่ผู้วิจัยจนทำให้การเก็บข้อมูลครั้งนี้เต็มไปด้วยความประทับใจและสำเร็จลุล่วงด้วยดี

นอกจากนี้ขอขอบคุณคุณเก๋ล่า เล้าสินวัฒนา นักศึกษาจาก Department of Communication Studies, Tzu Chi University, Taiwan ที่ช่วยแปลภาษาจีน รวมถึงขอขอบพระคุณ ผศ.ดร. ขาญณรงค์ บุญหนุน ครูผู้คอยให้คำแนะนำ ร่วมลงพื้นที่ และช่วยเก็บข้อมูลครั้งแรก สำคัญไปกว่านั้นผู้วิจัยขอขอบคุณ ผศ.ดร. เดโชพล เหมนาไลย สามีผู้อยู่เคียงข้าง ให้กำลังใจให้คำปรึกษาด้านวิชาการและร่วมลงพื้นที่เพื่อช่วยเก็บข้อมูลทุกครั้งโดยไม่ต้องร้องขอ

สุดท้ายขอขอบคุณทุนอุดหนุนการผลิตผลงานการวิจัย ภาควิชาศาสนาและปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ประจำปีงบประมาณ 2557

พิชญรัตน์ เหมนาไลย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ซ
บทที่.....	1
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของงานวิจัย.....	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
ขอบเขตของงานวิจัย.....	4
วิธีการดำเนินการวิจัย	5
2 ประวัติและแนวคิดขององค์กรพุทธฉือจี้.....	7
ประวัติของผู้ก่อตั้งองค์กรพุทธฉือจี้	7
ประวัติและความเป็นมาขององค์กรพุทธฉือจี้.....	10
แนวคิดและภารกิจขององค์กรพุทธฉือจี้.....	12
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	18
3 แนวคิดและการจัดการศึกษาของโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่	25
ประวัติการก่อตั้งโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่โดยสังเขป	25
ลักษณะโครงสร้างหลักสูตรของโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่	28
ลักษณะการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่	34
4 วิเคราะห์แนวคิดและการจัดการศึกษาของโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่	43
ผู้เรียน.....	43
ผู้สอน	48

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
เนื้อหาของหลักสูตร.....	51
กระบวนการจัดการเรียนการสอน.....	53
5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	58
สรุปผลการวิจัย.....	58
ข้อเสนอแนะ.....	60
บรรณานุกรม	61
ภาคผนวก	67
ภาคผนวก ก	68
ภาคผนวก ข	71
ภาคผนวก ค	73
ภาคผนวก ง.....	76
ภาคผนวก จ	78
ประวัติย่อของผู้วิจัย	80

สารบัญภาพ

ภาพที่

หน้า

- 1 สรุปภาพรวมการวิเคราะห์แนวคิดและการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนดิวี๋เชียงใหม่ 57

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

องค์กรพุทธฉือจี้ (Tzu Chi Buddhist Organization, 佛教慈濟組織)* เป็นองค์กรพุทธศาสนาฝ่ายมหายานที่อ้างกล่าวได้ว่ามีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักกันดีทั่วโลกในปัจจุบัน อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่องค์กรดังกล่าวได้ขยายตัวและเติบโตอย่างรวดเร็วกล่าวคือ มีสำนักงานและจุดติดต่อใน 56 ประเทศ และให้ความช่วยเหลือแก่ผู้คนในประเทศต่าง ๆ รวม 92 ประเทศ (ฉือจี้, ม.ป.ป. ก) อนึ่ง องค์กรพุทธฉือจี้ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2509 ณ เมืองฮวาเหลียน (Hualien) ไต้หวัน (Taiwan)** โดยท่านธรรมอาจารย์เจิ้งเยียน (Cheng Yen, 證嚴法師) ภิกษุณีในพุทธศาสนาฝ่ายมหายานชาวไต้หวัน ผู้ซึ่งมีอุดมการณ์อย่างมุ่งมั่นที่จะทำงานเพื่อสังคมด้วยหลักการแรกเริ่มที่สั้น ๆ แต่ได้ใจความว่า “ช่วยคนจน สอนคนรวย”(教富濟貧) จากหลักการดังกล่าวได้ก่อให้เกิดเป็นภารกิจเพื่อการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมสำคัญอยู่ 8 ประการ ได้แก่ ภารกิจด้านการกุศล (charity) ภารกิจด้านการแพทย์ (medical) ภารกิจด้านการศึกษา (education) ภารกิจด้านมนุษยธรรม (humanitarian) ภารกิจด้านการบรรเทาทุกข์สากล (international relief) ภารกิจด้านการบริจาคไขกระดูก (Bone marrow registry) ภารกิจด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (environmental protection) และภารกิจด้านอาสาสมัครชุมชน (community volunteers) (ประเวศ วะสีและคณะ, 2552, หน้า 220-223)

ในบรรดาภารกิจทั้ง 8 ด้านที่กล่าวมาข้างต้น ดูเหมือนว่าองค์กรพุทธฉือจี้เป็นที่รู้จักโดยทั่วไปจากภารกิจด้านการกุศล ด้านมนุษยธรรม และด้านการบรรเทาทุกข์สากลมากที่สุด ดังเช่นในเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นยักษ์สึนามิที่เกิดขึ้นในภาคใต้ของประเทศไทย เมื่อปี 2547 หรือเหตุการณ์ภัยพิบัติจากพายุเฮอริเคนแคทรีนาในประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อปี 2548 ซึ่งทางองค์กรพุทธฉือจี้ดำเนินการเข้าไปให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประสบภัยได้อย่างรวดเร็วทันเหตุการณ์ (พระไพศาล วิสาโล,

* การให้อำนาจเงินกำกับจะให้ครั้งเดียวเมื่อชื่อ/คำ/วลีนั้นปรากฏเป็นครั้งแรกเท่านั้น

** ผู้วิจัยตระหนักดีว่าสถานะของไต้หวันยังเป็นที่ถกเถียงกันอยู่ว่าเป็นประเทศหรือไม่ ดังนั้นในงานวิจัยเรื่องนี้จึงไม่ใช่คำว่า “ประเทศไต้หวัน” ยกเว้นในการอ้างอิง ผู้วิจัยจะใช้ตามต้นฉบับที่นำมาอ้างอิง

2557) ในขณะที่ภารกิจด้านการศึกษาดูเหมือนจะถูกมองข้ามหรือหลงลืมมากกว่าด้านอื่น ๆ ทั้งที่ในความเป็นจริงนั้นองค์กรพุทธฉือจี้ให้ความสำคัญแก่ภารกิจด้านการศึกษาไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าภารกิจด้านอื่นเลยก็ตาม

เริ่มแรกของการเกิดภารกิจด้านการศึกษาขององค์กรพุทธฉือจี้นั้นมีผลมาจากการตั้งคำถามต่อระบบการศึกษาของไต้หวันที่มุ่งเน้นในเรื่องประสิทธิภาพและประสิทธิผลของผู้เรียนในแง่วิชาการมากกว่าในแง่คุณธรรมจริยธรรมเป็นสำคัญ การตั้งคำถามต่อระบบการศึกษาเช่นนี้ส่งผลให้ทางองค์กรพุทธฉือจี้เล็งเห็นความสำคัญของการระบบการศึกษาที่พึงประสงค์ คือผู้เรียนควรจะมีคุณธรรมจริยธรรมควบคู่ไปพร้อมกับวิชาการ ดังที่ท่านธรรมจารย์เจิ้งเอียนได้กล่าวไว้ว่า

บรรยากาศการศึกษาของไต้หวันเน้นผลการสอบด้านวิชาการมากเกินไป ไม่ได้เข้มงวดกับจริยธรรมและความประพฤติของนักเรียน นักเรียนปกป้องสิทธิ์และเสรีภาพของตนโดยไม่คำนึงถึงองค์ประกอบด้านศีลธรรมจรรยาทำให้สังคมเกิดปัญหามากมายและทำให้ผู้คนวิตกกังวลอย่างยิ่งต่อการศึกษาในปัจจุบัน การศึกษาของฉือจี้ไม่ได้มุ่งหวังผลกำไร ทว่าเป็นการศึกษาเพื่อการศึกษาอย่างแท้จริง โดยหวังว่าท่ามกลางยุคสมัยที่ค่านิยมของชีวิตขาดความชัดเจน ฉือจี้จะสามารถปลูกฝังเยาวชนให้มีอุดมการณ์และจริยธรรมได้ ด้วยการศึกษาศาสนาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน อบรมสั่งสอนให้นักเรียนรู้จักการวางตัวตนและกระทำการต่าง ๆ เมื่อพวกเขาได้รับการศึกษาด้านศีลธรรมจรรยาที่ดีแล้วจะสามารถแสดงธาตุแท้ที่ดีของมนุษย์ โดยการทำดีต่อผู้อื่นในสังคมสืบต่อไป (แผนกเลขานุการ มหาวิทยาลัยฉือจี้, 2555, หน้า 22)

ด้วยเหตุดังนั้น ทางองค์กรพุทธฉือจี้จึงได้ขยายวิสัยทัศน์ด้วยการจัดการศึกษาตามกรอบแนวคิดของท่านธรรมจารย์เจิ้งเอียนให้เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน โดยมีการจัดการศึกษาซึ่งครอบคลุมทุกระดับ ตั้งแต่ระดับอนุบาล ประถม มัธยมศึกษา ไปถึงระดับอุดมศึกษา ตลอดจนศูนย์วิจัยยิ่งไปกว่านั้นการจัดการศึกษาดังกล่าวก็ได้จำกัดอยู่เฉพาะในไต้หวัน กล่าวสำหรับประเทศไทย องค์กรพุทธฉือจี้ได้ก่อตั้งโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่ (Chiang Mai Tzu Chi School, 清邁慈濟學校) ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2548 ซึ่งนับว่าประเทศไทยเป็นประเทศแรกต่อจากไต้หวันที่ได้มีการสร้างโรงเรียนซึ่งจัดระบบการศึกษาตามแนวทางขององค์กรพุทธฉือจี้ขึ้น

หากพิจารณาสถานะของโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่แล้วน่าจะกล่าวอย่างไม่เคร่งครัดนักได้ว่าโรงเรียนนี้มีสถานะที่เรียกว่าเป็น “โรงเรียนวิถิปุทธ”^{*} ประเภทหนึ่งซึ่งก็มีความน่าสนใจสำหรับการศึกษาเชิงวิชาการในตัวเองไม่น้อยอยู่แล้ว แต่ความสนใจกลับยิ่งเพิ่มทวีไปกว่านั้นอีกก็เพราะว่าเมื่อพิจารณาเทียบกับคำนิยามที่เป็นทางการของคำว่า “โรงเรียนวิถิปุทธ” แล้วดูเหมือนว่าโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่จะไม่ถูก “นับรวม” อยู่ในกลุ่มนั้น ดังจะเห็นได้จากการศึกษาอิสระระดับปริญญาโทของพระสุคำ สุยา (2553) ชื่อ “การบริหารโรงเรียนวิถิปุทธของโรงเรียนในอำเภอฝางจังหวัดเชียงใหม่” ซึ่งสำรวจโรงเรียนวิถิปุทธในอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งหมด 26 โรงเรียน ไม่ปรากฏว่ามีโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่อยู่ในรายชื่อแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม การที่โรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่ไม่ถูก “นับรวม” ว่าเป็นโรงเรียนวิถิปุทธนั้นอาจเป็นไปได้ว่ามีสาเหตุมาจากคำนิยามของคำว่า “โรงเรียนวิถิปุทธ” ของกระทรวงศึกษาธิการที่แคบเกินไป หรืออาจมาจากการตีความแนวคิดทางการศึกษาขององค์กรพุทธฉือจี้คลาดเคลื่อนไป หรืออาจเข้าใจว่า “โรงเรียนวิถิปุทธ” ในบริบทของสังคมไทยจะต้องหมายถึงพุทธศาสนาที่เป็นเถรวาทเท่านั้น เป็นต้น แต่ไม่ว่าจะมาจากสาเหตุอะไร ก็ไม่สามารถลบล้างความจริงที่องค์กรพุทธฉือจี้แสดงให้เห็นมาโดยตลอดว่าภารกิจในทุกด้านที่กระทำล้วนแต่ดำเนินไปตามวิถีแห่งพุทธศาสนาทั้งสิ้น แม้ว่าจะเป็นแนวทางพุทธศาสนมหายานซึ่งต่างออกไปจากแนวทางพุทธกระแสหลักในประเทศไทยก็ตาม

ยิ่งไปกว่านั้น ด้วยเหตุที่ว่างานวิชาการพุทธศาสนศึกษา (Buddhist studies) ในปัจจุบันถือว่าองค์กรพุทธฉือจี้จัดเป็นขบวนการทางพุทธศาสนา (Buddhist movement) ที่เรียกว่า “พุทธศาสนาเพื่อสังคม” (Engaged Buddhism) (Yao, 2012) ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นขบวนการทางพุทธศาสนาที่มีความสำคัญที่สุดขบวนการหนึ่งในยุคร่วมสมัย (Deitrick, 2007, pp. 310-311) ทำให้การศึกษาแนวคิดและการจัดการการศึกษาขององค์กรพุทธฉือจี้ในฐานะที่เป็นพุทธศาสนาเพื่อสังคมเช่นนี้ น่าจะช่วยสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สะท้อนให้เห็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับโลกปัจจุบันซึ่งเป็นลักษณะร่วมที่สำคัญประการหนึ่งของขบวนการพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมอีกด้วย

^{*} กระทรวงศึกษาธิการให้คำนิยามของ “โรงเรียนวิถิปุทธ” ว่า “โรงเรียนระบบปกติทั่วไป ที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนา การกิน อยู่ ดู ฟังให้เป็น โดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรม แสวงปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 7)

ด้วยเหตุดังที่กล่าวมาทั้งหมด งานวิจัยเรื่องนี้จึงมุ่งศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา แนวคิดและการจัดการศึกษาของโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่ว่ามีลักษณะแบบใด อย่างไร หลักการที่นำมาใช้ในการจัดการศึกษามีการปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของสังคมใหม่ที่เติบโตอย่างไร ทั้งนี้ผลการวิจัยที่ได้ก็นอกจากจะสร้างองค์ความรู้ในเรื่องการศึกษาตามแนวทางองค์กรพุทธฉือจี้โดยตรงแล้ว ยังน่าจะก่อให้เกิดคุณูปการต่อวงวิชาการ ทั้งการศึกษาด้านพุทธศาสนamahayana ด้านพุทธศาสนาเพื่อสังคม อีกทั้งยังจะช่วยให้เข้าใจความเกี่ยวเนื่องของพุทธศาสนากับโลกปัจจุบันได้อีกทางหนึ่งด้วย

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติและแนวคิดขององค์กรพุทธฉือจี้
2. เพื่อศึกษาแนวคิดและการจัดการศึกษาของโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่
3. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดและการจัดการศึกษาของโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยครั้งนี้จะช่วยเพิ่มพูนความรู้เรื่อง “ประวัติและแนวคิดขององค์กรพุทธฉือจี้” และ “แนวคิดและการจัดการศึกษาของโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่” อีกทั้งกระตุ้นให้เกิดการค้นคว้าวิจัยและขยายขอบข่ายของการศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธหรือโรงเรียนทางเลือกในสังคมไทยตามวิถีพุทธศาสนamahayana

ขอบเขตของงานวิจัย

งานวิจัยนี้มีขอบเขตของการศึกษาทั้งหมด 2 ด้าน ดังนี้

ขอบเขตทางด้านพื้นที่ งานวิจัยนี้ศึกษาแนวคิดและการจัดการการศึกษาของโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่ สาเหตุที่เลือกพื้นที่ดังกล่าว ก็เพราะว่าโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่เป็นโรงเรียนแห่งแรกทางองค์กรพุทธฉือจี้เลือกก่อตั้งในต่างแดน อีกทั้งมีเอกลักษณ์ด้านการจัดการศึกษาที่น่าสนใจและแตกต่างไปจากการจัดการศึกษาแบบกระแสหลักในสังคมไทย

ขอบเขตทางด้านเนื้อหา งานวิจัยนี้ได้ใช้การศึกษาในลักษณะสหวิทยาการ (interdisciplinary) โดยมีสาขาวิชาหลักคือ สาขาพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อต้องการแสดงให้เห็นความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงของเนื้อหาที่ชัดเจนอย่างเป็นระบบ

วิธีการดำเนินการวิจัย

สำหรับงานวิจัยนี้จัดเป็นงานวิจัยทางพุทธศาสนศึกษา (Buddhist studies) ซึ่งมีแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยมีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (descriptive research) สำหรับขั้นตอนการวิจัย (research process) สามารถแบ่งได้ดังนี้

ขั้นตอนแรก เป็นการนำเสนอความสำคัญของปัญหา โดยผู้วิจัยจะทำการสำรวจแนวคิดและบทบาทขององค์กรพุทธฉือจี้ที่ปรากฏ ทั้งนี้เพื่อสะท้อนให้เห็นความสำคัญในภาพกว้าง อีกทั้งตั้งข้อสังเกตกับประเด็นปัญหา พร้อมทั้งระบุวัตถุประสงค์ ขอบเขตของงานวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับในงานวิจัยนี้

ขั้นตอนต่อมา ว่าด้วยประวัติและแนวคิดขององค์กรพุทธฉือจี้ซึ่งผู้วิจัยจะรวบรวมประวัติและแนวคิดจากเอกสารทั้งไทยและต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษ) รวมถึงทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลในการร่วมวิเคราะห์แนวคิดและการจัดการศึกษาของโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่

จากนั้น ผู้วิจัยจะศึกษาแนวคิดและการจัดการศึกษาของโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่ ทั้งนี้เพื่อพิจารณาว่าแนวคิดและการจัดการศึกษาของโรงเรียนดังกล่าวมีรูปแบบและลักษณะอย่างไร โดยผู้วิจัยจะทำการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ รวมถึงข้อมูลจากการลงพื้นที่ (field research) ด้วย การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interviews) การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสังเกตแบบไม่มีส่วนรวม สำหรับแนวคำถามการสัมภาษณ์มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด ไม่มีโครงสร้างคำถามตายตัว ใช้เวลาสัมภาษณ์ประมาณ 3 ชั่วโมง โดยผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์โดยตรง (face-to-face) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลอยู่ 2 ช่วง คือช่วงเดือนมกราคม 2558 และช่วงเดือนมีนาคม 2558 อีกทั้งมีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพิ่มเติมทางโทรศัพท์และสื่อสังคมออนไลน์ คือ เฟสบุ๊ก (Facebook) เพื่อเพิ่มเติมข้อมูลเชิงลึกให้มากยิ่งขึ้น

สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการคัดเลือกด้วยวิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และแบบบอกต่อหรือแบบหว่างโซ่ (Snowball

Sampling) โดยคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ครูโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่ฝ่ายต่าง ๆ ซึ่งสามารถให้ข้อมูลในระดับลึกเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของโรงเรียน สะท้อนแนวคิดและวิธีการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนได้อย่างสมบูรณ์มากที่สุด (Information-rich case) โดยกระบวนการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญนั้น ผู้วิจัยเริ่มต้นจากการศึกษาข้อมูลของโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่ผ่านเว็บไซต์ (website) ทางการ จนกระทั่งได้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนแรก คือ ครูฝ่ายวิชาการจำนวน 1 คน ลำดับจากนั้นผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนแรกที่กล่าวมาได้เสนอบุคคลอื่นที่มีลักษณะใกล้เคียงต่อ ๆ ไป ได้แก่ ครูฝ่ายธุรการจำนวน 1 คน และครูฝ่ายจริยธรรมจำนวน 2 คน ซึ่งทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายข้อมูลอย่างสำคัญรวมทั้งสิ้น คือ 4 คน ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังกล่าวทั้งหมดมีความสนใจและยินยอมให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ดี ด้วยการวิจัยครั้งนี้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกซึ่งเกี่ยวข้องกับโรงเรียน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขั้นตอนต่าง ๆ ของการวิจัย โดยผู้วิจัยได้ขออนุญาตเปิดเผยชื่อจริง อีกทั้งได้ขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลก่อนการบันทึกเสียงหรือจดบันทึกข้อความ พร้อมทั้งแจ้งการนำข้อมูลไปใช้ อภิปรายหรือตีพิมพ์เผยแพร่ที่กระทำเฉพาะการนำเสนอเชิงวิชาการเท่านั้น

ขั้นตอนต่อจากนั้น ผู้วิจัยจะวิเคราะห์แนวคิดและการจัดการศึกษาของโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่ โดยจะเผยให้เห็นแนวคิดและโครงสร้างการจัดการศึกษาตามวิถีพุทธศาสนาตามหาญาณซึ่งเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ต่างไปจากแนวคิดทางการศึกษาแบบกระแสหลักในสังคมไทยอย่างสำคัญ อีกทั้งสะท้อนให้เห็นการปรับแนวคิดทางการศึกษาขององค์กรพุทธฉือจี้ ซึ่งสมาทานหลักการตามแนวพุทธศาสนาตามหาญาณสู่บริบทใหม่ที่เปลี่ยนไป นั่นคือ สังคมไทยที่ส่วนใหญ่สมาทานแนวคิดและหลักการตามแนวพุทธศาสนาเถรวาทเป็นสำคัญ

ขั้นตอนสุดท้าย ผู้วิจัยจะสรุปผลที่ได้จากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และนำเสนอข้อเสนอแนะที่คิดว่าจะเป็นประโยชน์ในการทำวิจัยครั้งต่อไป

บทที่ 2

ประวัติและแนวคิดขององค์กรพุทธฉือจี้

ดังที่ เหยา อี้วซวง (Yao Yu-Shuang)^{*} ได้ชี้ให้เห็นว่าเป็นไปไม่ได้เลยที่จะกล่าวถึงประวัติขององค์กรพุทธฉือจี้โดยไม่กล่าวถึงประวัติของผู้ก่อตั้งคือท่านธรรมาจารย์เจิ้งเอียน (Yao, 2012, p. 59) ดังนั้นในที่นี้ ผู้วิจัยจึงขอเริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงประวัติของท่านธรรมาจารย์เจิ้งเอียนพอสังเขป จากนั้นจะกล่าวถึงประวัติและความเป็นมาขององค์กรพุทธฉือจี้ ตามด้วยแนวคิดและภารกิจขององค์กรพุทธฉือจี้ สุดท้ายจะเป็นการนำเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประวัติของผู้ก่อตั้งองค์กรพุทธฉือจี้

ท่านธรรมาจารย์เจิ้งเอียน (Master Cheng Yen) เดิมชื่อ หวาง จิน หยุน (Wang Jin-yun, 王錦雲) เกิดเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม ค.ศ. 1937 (พ.ศ. 2480) ที่เมืองชิงสุ่ย (Qingshui, 清水) ซึ่งเป็นเมืองเล็ก ๆ ในนครไถจง (Taizhong, 台中市)^{**} ทางภาคกลางของไต้หวัน เป็นลูกสาวคนที่ 3 ของครอบครัว เมื่ออายุ 11 เดือน อาศัยเป็นน้องชายแท้ ๆ ของพ่อผู้ให้กำเนิดรับไปเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม ต่อมาพ่อแม่บุญธรรมมีลูกอีก 4 คน^{***} ครอบครัวใหม่ของท่านมีฐานะค่อนข้างดี มีธุรกิจด้านบันเทิง คือ มีคณะจ๊ว และโรงภาพยนตร์ การที่ท่านเป็นบุตรคนโตถือเป็นโอกาสอันดีที่ทำให้ท่านได้เรียนรู้และช่วยเหลือธุรกิจของครอบครัวนับตั้งแต่จบประถมศึกษาจนช่วงอายุ 20 ปี เมื่ออายุได้ 15 ปี

^{*} เหยา อี้วซวง จบการศึกษาปริญญาเอก ด้านสังคมวิทยาจากคิงส์ คอลเลจ มหาวิทยาลัยแห่งลอนดอน (King's College, University of London) เมื่อปี 2001 ด้วยการเขียนวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกเรื่อง “The Development and Appeal of the Buddhist Compassion Relief Movement in Taiwan” ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเป็นรองศาสตราจารย์ที่มหาวิทยาลัยฝูถกวง (Fo Guang University) ไต้หวัน และมีความเชี่ยวชาญพิเศษเกี่ยวกับศาสนาร่วมสมัยในไต้หวัน

^{**} ปัจจุบันนครไถจงเป็นเขตเทศบาลพิเศษ มีประชากรมากที่สุดเป็นอันดับ 2 ของไต้หวัน ในช่วงที่ญี่ปุ่นยึดครองไต้หวัน (ค.ศ.1895-1945) ญี่ปุ่นตั้งใจจะรวมหมู่บ้านเล็ก ๆ ที่ตั้งกระจัดกระจายในเขตนี้เข้าเป็นนครเพื่อทำการพัฒนา ทำให้ต่อมาเขตนี้กลายเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมหลักของไต้หวัน

^{***} ในการให้สัมภาษณ์และในสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ขององค์กรพุทธฉือจี้ทั้งหมดทุกครั้ง หากเป็นการกล่าวถึงพ่อแม่ของท่าน ท่านธรรมาจารย์เจิ้งเอียนจะหมายถึงพ่อแม่บุญธรรม ไม่ใช่พ่อแม่ผู้ให้กำเนิด

แม่บุญธรรมของท่านป่วยด้วยโรคกระเพาะอาหาร ท่านจึงได้ตั้งจิตอธิษฐานกับพระโพธิสัตว์กวนอิม (Guan Yin) ขอให้แม่บุญธรรมหายป่วย โดยขอลดอายุของตนเองลง 12 ปี และจะกินมังสวิรัตตลอดชีวิตเพื่ออุทิศส่วนบุญกุศลนี้เป็นการเพิ่มอายุขัยให้กับแม่บุญธรรม (Huang, 2009, pp. 18-19) ต่อมาเมื่ออายุได้ประมาณ 23 ปี พ่อบุญธรรมเสียชีวิตกะทันหัน ด้วยโรคเส้นโลหิตในสมองแตก ท่านมีความสะเทือนใจมาก จนได้มีโอกาสเข้าวัดและศึกษาธรรมะ และคิดที่จะออกบวชในที่สุด ต่อมาในปี ค.ศ. 1961 (พ.ศ. 2504) ท่านธรรมอาจารย์เจิ้งเอี้ยนได้พบภิกษุณีท่านหนึ่งนามว่า ท่านธรรมอาจารย์ชีวเต้า (Xiu Dao, 修道法師) และได้พำนักอยู่ที่วัดหลายแห่งทางชายฝั่งตะวันออกของไต้หวันซึ่งเป็นพื้นที่ที่ด้อยพัฒนาและประชากรส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ดังนั้นท่านทั้งสองจึงได้ตั้งปณิธานอย่างแน่วแน่ว่าจะไม่รับบิณฑบาตใด ๆ จากชาวบ้านและเลี้ยงตนเองโดยปลูกผักและหารายได้จากการขายสินค้าหัตถกรรมต่าง ๆ ที่ทำเอง จนในปี ค.ศ. 1962 (พ.ศ. 2505) ท่านธรรมอาจารย์เจิ้งเอี้ยนตัดสินใจบวชเป็นภิกษุณีด้วยตนเอง ไม่มีพระอุปชฌาย์ (ท่านธรรมอาจารย์เจิ้งเอี้ยน, 2553, ชีวิตประวัติของท่านธรรมอาจารย์เจิ้งเอี้ยน)

ในปีค.ศ. 1963 (พ.ศ.2506) ท่านได้ปวารณาตนเป็นศิษย์และขอบวชเป็นภิกษุณีโดยมีท่านธรรมอาจารย์อันซุน (Yin Shun, 印順法師) เป็นพระอุปชฌาย์ซึ่งได้ให้โอวาทแก่ท่านธรรมอาจารย์เจิ้งเอี้ยนยึดถือเป็นแนวคิดและปฏิบัติว่า “เพื่อพุทธศาสนา เพื่อมวลชีวิตัน”^{*} (At all times do everything for Buddhism, everything for sentient beings, 為佛教, 為眾生。) (Jones, 1996, p. 371) หลังจากนั้นท่านธรรมอาจารย์เจิ้งเอี้ยน ก็ได้เริ่มต้นงานการกุศลในกระท่อมเล็ก ๆ หลังวัดผู้หมิง (Puming, 普明寺) เมืองฮวาเหลียน (Hualien) โดยมีความเป็นอยู่อย่างลำบาก เพราะยึดมั่นในปณิธานที่จะไม่รับบิณฑบาต เนื่องจากเห็นว่าทุกคนมีความทุกข์ยากลำบากมากพอแล้ว ท่านและศิษย์จึงไม่รับประกอบพิธีกรรมใด ๆ และตั้งกฎให้ตนเองไว้ว่า “วันใดไม่ทำงาน วันนั้นจะไม่กิน” (一日不做, 一日不食。) โดยท่านหารายได้เพื่อการประทังชีวิตด้วยการทำงานฝีมือหลากหลายชนิด (Huang, 2009, p. 24)

อนึ่ง มี 2 เหตุการณ์ที่อาจกล่าวได้ว่าเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้ท่านธรรมอาจารย์เจิ้งเอี้ยนตัดสินใจที่จะก่อตั้งมูลนิธิเพื่อการสงเคราะห์ขึ้นมา โดยเหตุการณ์แรกคือ เมื่อปี ค.ศ.1966 (พ.ศ. 2509) ท่านธรรมอาจารย์เจิ้งเอี้ยนได้เดินทางไปเยี่ยมผู้ป่วยที่โรงพยาบาลแห่งหนึ่งในเมืองเฟิง

^{*} เป็นคำแปลในหนังสือ “วิถีครูผู้ประเสริฐ วาทีธรรมด้านการศึกษา ธรรมอาจารย์เจิ้งเอี้ยน” (แผนกเลขานุการมหาวิทยาลัยฉือจี้, 2555, ปกใน)

หลิน (Fenglin) ซึ่งอยู่ใกล้ ๆ กับเมืองฮวาเหลียน (Chen, 1990, p. 64) และได้พบกองเลือดกองใหญ่นองอยู่บนพื้นซึ่งมีผู้บอกเล่าว่าเป็นกองเลือดจากการแทงลูกของหญิงชนพื้นเมือง (aboriginal)* ผู้ยากจนคนหนึ่ง ครอบครัวของหญิงคนดังกล่าวต้องใช้เวลากว่า 8 ชั่วโมงเพื่อนำเธอมาส่งโรงพยาบาล แต่ปรากฏว่าโรงพยาบาลปฏิเสธที่จะรักษาเพราะครอบครัวไม่มีเงิน 8,000 เหรียญไต้หวัน (ประมาณ 200 ดอลลาร์สหรัฐ) เพื่อจ่ายเป็นค่ามัดจำสำหรับการรักษา ครอบครัวจึงต้องนำตัวเธอกลับไปที่บ้าน ในท้ายที่สุดหญิงผู้นี้ได้เสียชีวิตลง จากเหตุการณ์นี้ท่านธรรมจารย์เจิ้งเอี้ยนเห็นว่าการรักษาทางการแพทย์ไม่ควรปฏิเสธผู้ป่วยด้วยเหตุผลที่ว่าพวกเขาไม่มีเงินจ่ายค่ารักษาพยาบาล (Yao, 2012, pp. 65-66) สิ่งที่เกิดขึ้นสามารถสะท้อนให้เห็นทัศนคติของท่านธรรมจารย์เจิ้งเอี้ยนอย่างน้อยสองประการ ประการแรก คือการให้การรักษายาบาลแก่ผู้ป่วยควรคำนึงถึงชีวิตของผู้ป่วยมาเป็นลำดับแรก ประการที่สอง คือการให้การรักษายาบาลแก่ผู้ป่วยไม่ควรเป็นเรื่องของเงินทองหรือธุรกิจ

ส่วนอีกเหตุการณ์หนึ่ง คือ หลังจากเหตุการณ์แรกไม่นาน มีแม่ชีคริสต์ศาสนิกนิกายโรมันคาทอลิกมาเยี่ยมท่านธรรมจารย์เจิ้งเอี้ยน เพื่อชักจูงให้เปลี่ยนไปนับถือคริสต์ศาสนา ซึ่งแม้ว่าจะไม่ประสบความสำเร็จแต่สิ่งที่แม่ชีคาทอลิกอ้างว่าแทบไม่เคยเห็นชาวพุทธได้ทำประโยชน์เพื่อสังคมโดยรวมและไม่เคยเห็นชาวพุทธสร้างโรงเรียนหรือโรงพยาบาลเช่นเดียวกับที่ชาวคริสต์ทำนั้นได้ทำให้ท่านธรรมจารย์เจิ้งเอี้ยนได้ย้อนกลับมาพิจารณาคำสอนของพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการสงเคราะห์และเรื่องเล่าในพุทธศาสนา ท่านได้พบว่าเรื่องราวของพระโพธิสัตว์กวนอิม ผู้ใช้พันกรพันเนตรของพระองค์เพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์ จึงทำให้ท่านเริ่มเชื่อมั่นว่าชาวพุทธควรทำงานเพื่อการสงเคราะห์

* ประชากรในไต้หวันแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่ 1) ชาวไต้หวัน (Taiwanese) คือพวกที่บรรพบุรุษอพยพมาจากบริเวณตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศจีนในช่วง 400 ปีก่อนเนื่องจากความยากจนและหนีภัยจากปัญหาการเมือง ประชากรกลุ่มนี้มีประมาณ 85% ส่วนใหญ่เป็นเชื้อสายฮกเกี้ยน ส่วนน้อยเป็นเชื้อสายฮากกา (จีนแคะ) อาศัยอยู่ทางตะวันตกของเกาะ 2) ชาวจีน (Chinese) หรือชาวแผ่นดินใหญ่ (Mainlander) คือพวกที่อพยพมาจากประเทศจีนในช่วงสงครามกลางเมือง ค.ศ.1945-9 ภาษาที่ใช้คือภาษาจีนกลาง (Mandarin) ประชากรกลุ่มนี้มีประมาณ 13% 3) ชาวพื้นเมือง (Aborigines) คือกลุ่มผู้ที่อาศัยอยู่บนเกาะไต้หวันมาแต่ดั้งเดิม ไม่มีเชื้อสายจีนใดๆ ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลทางตะวันออกของเกาะ ประชากรกลุ่มนี้มีประมาณ 2% อนึ่ง ประชากรกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 มีความแตกต่างทางภาษา ทัศนคติทางการเมือง ฐานะทางเศรษฐกิจ-สังคม ทำให้เกิดการแบ่งแยก ไม่ค่อยมีการติดต่อหรือเกี่ยวข้องกัน

เช่นเดียวกับชาวคาทอลิก (Huang, 2009, pp. 24-25) ทั้ง 2 เหตุการณ์จึงเป็นแรงบันดาลใจอันสำคัญให้องค์กรพุทธฉือจี้เริ่มต้นทำงานด้านการสงเคราะห์ด้วยการสร้างโรงพยาบาลเป็นภารกิจลำดับแรก

ประวัติและความเป็นมาขององค์กรพุทธฉือจี้

สืบเนื่องจาก 2 เหตุการณ์ที่กล่าวมาข้างต้น ในวันที่ 24 มีนาคม ค.ศ. 1966 (พ.ศ. 2509) ท่านธรรมอาจารย์เจิ้งเอี้ยนร่วมกับคฤหัสถ์หญิงจำนวน 30 คน (Jones, 1996, p. 374; Ho, 2009, p. 15)* ได้ก่อตั้งองค์กรพุทธฉือจี้ขึ้นอย่างเป็นทางการที่เมืองฮวาเหลียน โดยมีจุดประสงค์เพื่อช่วยเหลือผู้ยากไร้และแสดงให้เห็นเป็นรูปธรรมว่าชาวพุทธสามารถทำงานเพื่อสังคมได้ ภารกิจขององค์กรคือการหารายได้เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลสำหรับผู้ที่ยากจนกำลังทรมาน ด้วยการทำรองเท้าสำหรับเด็กเล็กซึ่งสมาชิกแต่ละคนจะต้องทำรองเท้าให้ได้คนละ 1 คู่ต่อวัน ท่านธรรมอาจารย์เจิ้งเอี้ยนจะมอบอมสินกระบอกละ 1 คู่ให้แก่สมาชิกซึ่งส่วนใหญ่เป็นแม่บ้านคนละ 1 กระบอกและสมาชิกจะต้องหยอดอมสินวันละ 5 เซนต์ได้ทุกวัน ต่อมาคำขวัญที่ว่า “เงินเพียง 5 เซนต์สามารถช่วยชีวิตเพื่อนมนุษย์ได้”(五毛錢可救人) แพร่หลายออกไปทั่วเมืองฮวาเหลียน นอกจากนั้นเหล่าสมาชิกยังทำงานเป็นอาสาสมัครช่วยเหลือผู้ยากไร้และผู้ป่วยทั้งทางจิตวิญญาณและวัตถุ เช่น การทำความสะอาดบ้านของผู้ยากไร้และนำผู้ป่วยไปหาหมอ (Yao, 2012, p. 71)

ในปี ค.ศ. 1978 (พ.ศ.2521) องค์กรพุทธฉือจี้ยังถือว่าเป็นองค์กรที่มีขนาดเล็กและตั้งอยู่เพียงแห่งเดียว ไม่มีการขยายสาขาไปยังพื้นที่อื่นในไต้หวัน อย่างไรก็ตามงานขององค์กรได้เริ่มเป็นที่

* เป็นที่น่าสังเกตว่าประวัติในเอกสารส่วนใหญ่ที่ผู้วิจัยสำรวจพบจะกล่าวว่าท่านธรรมอาจารย์เจิ้งเอี้ยนกับคฤหัสถ์หญิงจำนวน 30 คนร่วมกันก่อตั้งองค์กรพุทธฉือจี้ มีเพียงวิทยานิพนธ์เรื่อง “Understanding the Buddhist Tzu-Chi Association--A Cultural Approach” เล่มเดียวเท่านั้นที่ระบุว่าท่านธรรมอาจารย์เจิ้งเอี้ยนร่วมกับภิกษุณี 5 รูปและคฤหัสถ์จำนวน 30 คน (“The Buddhist Tzu-Chi Association was established in 1966 by Reverend Cheng-Yen, her five nun disciples and thirty followers.”) (Chen, 1990, p. 64) ในขณะที่วิทยานิพนธ์อีกเล่มหนึ่งคือเรื่อง “Religious Alternation, Spiritual Humanism: Tzu Chi Buddhist Foundation in Singapore” ระบุว่าผู้ร่วมก่อตั้งเป็นภิกษุณี 1 รูป (ซึ่งก็คือท่านธรรมอาจารย์) ศิษย์วัด 5 คนและคฤหัสถ์ 30 คนทั้งหมดเป็นผู้หญิง (“At that time, Compassion Relief had one nun, five monastic disciples and thirty lay followers, all of them female”) (Tan, 2008, p. 46) ซึ่งในที่นี้ศิษย์วัดทั้ง 5 คนนั้น ไม่น่าจะเป็นภิกษุณี แต่น่าจะหมายถึงศิษย์ผู้หญิงที่ไม่ได้อยู่บ้านแต่มาอาศัยอยู่ที่วัด อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่าข้อมูลเรื่องจำนวนของคฤหัสถ์หญิงตรงกันทั้งหมด ผู้วิจัยจึงเลือกใช้ข้อมูลที่ตรงกันของเอกสารส่วนใหญ่

รู้จัก ดังที่วารสารอย่างเป็นทางการขององค์กรพุทธฉือจี้* ได้รายงานว่ายอดเงินที่มีทั้งหมดขององค์กรพุทธฉือจี้มีมากกว่า 1 ล้านเหรียญไต้หวันและช่วยเหลือผู้คนได้มากกว่า 500 คน ช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1978-1985 (พ.ศ.2521-2528) ถือเป็นช่วงที่องค์กรพุทธฉือจี้มีการแผ่ขยายไปยังเมืองหลวงคือ กรุงไทเป (Taipei) และพื้นที่ภาคตะวันตกของไต้หวัน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจสูงกว่า ภาคตะวันออก หมายความว่าสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความเติบโตขององค์กรพุทธฉือจี้ ได้แก่ โครงการสร้างโรงพยาบาลฉือจี้ซึ่งเริ่มต้นขึ้นเมื่อปี ค.ศ.1978 (พ.ศ.2521) (Yao, 2012, pp. 71-72)

กล่าวสำหรับเหตุผลที่สร้างโรงพยาบาลเป็นอันดับแรกก็เพราะว่าในเมืองฮวาเหลียนยังไม่มีโรงพยาบาลขนาดใหญ่ และที่สำคัญยังเป็นวิถีทางอันทรงประสิทธิภาพที่สามารถให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ต้องการเข้าถึงการรักษาพยาบาลได้โดยตรง กล่าวคือไม่ต้องจ่ายเงินค่ารักษาพยาบาลแก่โรงพยาบาลอื่นเพื่อให้ช่วยเหลือผู้ป่วยอีกทอดหนึ่ง นอกจากนี้ข่าวเกี่ยวกับการสร้างโรงพยาบาลของท่านธรรมอาจารย์เจิ้งเอียนทำให้ชื่อเสียงของท่านแพร่กระจายออกไปจนเริ่มเป็นที่รู้จักทั่วไต้หวัน และเมื่อมีการสร้างทางรถไฟเส้นทางใหม่ขึ้นรอบเกาะทำให้ท่านธรรมอาจารย์เจิ้งเอียนสามารถเดินทางเข้าสู่กรุงไทเปได้สะดวกมากขึ้นจนทำให้องค์กรพุทธฉือจี้ได้หยั่งรากลงในนครหลวงแห่งนี้ในที่สุด (Yao, 2012, p. 72) ผลที่ตามมาก็คือ ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของไต้หวันจำนวนไม่น้อยได้ให้ความสนใจโครงการสร้างโรงพยาบาลขององค์กรพุทธฉือจี้อย่างมาก ดังเช่น ดร.ลี เต็ง ฮุย (Lee Deng-hui) ซึ่งต่อมาภายหลังได้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของไต้หวัน ได้บริจาคเงินให้แก่โครงการนี้ แม้ว่าตัวท่านจะเป็นคริสต์ศาสนิกชนนิกายเพรสไบทีเรียน (Presbyterian) ก็ตาม (Jones, 1999, p. 207) ยิ่งไปกว่านั้นโรงเรียนแพทย์ของมหาวิทยาลัยแห่งชาติไต้หวันมีความประทับใจโครงการดังกล่าวอย่างมากจนตกลงที่จะจัดหาบุคลากรที่ผ่านการฝึกฝนและอบรมตลอดจนจัดหาอุปกรณ์เครื่องมือทางการแพทย์ต่าง ๆ ให้แก่โรงพยาบาลขององค์กรพุทธฉือจี้ (Yao, 2012, p. 73)

* วารสารดังกล่าวนี้เป็นวารสารซึ่งออกเป็นรายเดือน เริ่มตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1967 (พ.ศ. 2510) เพื่อรายงานรายละเอียดของรายได้และรายจ่าย รวมทั้งรายชื่อของผู้บริจาค จำนวนเงินที่บริจาคและรายละเอียดว่าเงินบริจาคได้ถูกใช้แก่ผู้ที่ต้องการอย่างไร

แนวคิดและภารกิจขององค์กรพุทธฉือจี้

สำหรับหัวข้อต่อไปนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงแนวคิดและภารกิจขององค์กรพุทธฉือจี้ โดยแยกออกเป็น 2 หัวข้อย่อย ได้แก่ 1) แนวคิดขององค์กรพุทธฉือจี้ และ 2) ภารกิจขององค์กรพุทธฉือจี้ ซึ่งผู้วิจัยจะได้อธิบายรายละเอียดของแต่ละหัวข้อไปตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1) แนวคิดขององค์กรพุทธฉือจี้

องค์กรพุทธฉือจี้ จัดตั้งในรูปแบบของมูลนิธิพุทธฉือจี้ มีชื่อเต็มว่า “มูลนิธิเมตตาสงเคราะห์พุทธฉือจี้” (The Buddhist Compassion Relief Tzu Chi Foundation, 財團法人中華民國佛教慈濟慈善事業基金會) (ศุภรัตน์ รัตนมุขย์, 2550, หน้า 39) พจนานุกรมจีน-ไทย (ฉบับใหม่) ของเจียร์ชัย เอี่ยมวรเมธ ระบุว่า ในภาษาจีนกลางตัวอักษร ฉือจี้ (慈濟) “ฉือ” หมายถึง เมตตา และ “จี้” หมายถึง ช่วยเหลือหรือบรรเทาทุกข์ (อ้างใน ภิกษุณีปัญญสิมา พิทยรังสฤษฎ์, 2552, หน้า 23) ตามข้อมูลในปี ค.ศ. 2016 (พ.ศ.2559) ซึ่งเป็นวาระครบรอบ 50 ปีของการก่อตั้ง องค์กรพุทธฉือจี้มีสำนักงานสาขาใน 56 ประเทศทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยด้วย และมีสมาชิกทั่วโลกกว่า 10 ล้านคน มีโรงพยาบาล 6 แห่งในไต้หวัน มีสถานศึกษาตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลจนถึงมหาวิทยาลัย มีสถานวิเทศและสถานฝึกอบรมขนาดใหญ่ และสำนักพิมพ์งานเขียนต่าง ๆ ของท่านธรรมาจารย์เจิ้งเอี้ยนและมูลนิธิพุทธฉือจี้ (Tzu Chi Foundation, 2017, pp. 8-9)

แนวคิดที่สำคัญขององค์กรพุทธฉือจี้เป็นไปตามความเชื่อของท่านธรรมาจารย์เจิ้งเอี้ยน นั่นก็คืออุดมคติโพธิสัตว์ สำหรับพุทธศาสนิกชน พระเบโธสัตว์ก็คือผู้ที่เปี่ยมด้วยความกรุณาและปัญญา รวมทั้งมีปณิธานที่จะช่วยเหลือสรรพสัตว์ทั้งปวงให้พ้นจากความทุกข์และจะเสียสละตนเป็นคนสุดท้ายที่พ้นจากความทุกข์ พระไพศาล วิสาโล อธิบายว่าท่านธรรมาจารย์เห็นว่ามนุษย์ทุกคนมีโพธิสัตว์ภาวะอยู่ในตน พระโพธิสัตว์ไม่ได้อยู่เบื้องบนหรืออยู่ในสรวงสวรรค์ หากแต่อยู่ในตัวเรา เราทุกคนสามารถเป็นโพธิสัตว์ได้ทั้งสิ้น แนวคิดดังกล่าวมีลักษณะที่สำคัญก็คือการเห็นความทุกข์ของผู้อื่น การเห็นอกเห็นใจในความทุกข์ยากลำบากของผู้อื่น และต้องการที่จะช่วยเหลือผู้ที่มีความทุกข์นั้น ยิ่งไปกว่านั้นยังแปรรูปออกมาเป็นความศรัทธาในความดีของผู้อื่น เนื่องจากเชื่อว่าทุกคนต่างมีพุทธภาวะหรือโพธิสัตว์ภาวะเช่นเดียวกัน มีความรักมีความปรารถนาดีต่อผู้อื่น มีความเชื่อใจผู้อื่น เปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ทำความดี มีการให้อภัยผู้อื่น (พระไพศาล วิสาโล, 2550, หน้า 22-28) ดังคำกล่าวของท่านธรรมาจารย์เจิ้งเอี้ยนที่ว่า

ได้หล้านี้ ไม่มีใครที่ฉันไม่รัก

ได้หล้านี้ ไม่มีใครที่ฉันไม่เชื่อใจ

ได้หล้านี้ ไม่มีใครที่ฉันไม่ให้อภัย

ได้หล้านี้ ไม่มีใครที่ฉันให้ทั้งสามสิ่งนี้ไม่ได้ (ท่านธรรมาจารย์เจิ้งเอี้ยน, 2553, ปกใน)

2) การกิจขององค์กรพุทธฉือจี้

ในช่วงเริ่มต้น องค์กรพุทธฉือจี้มีการกำหนดภารกิจ (mission) ขององค์กรไว้ 4 ด้าน ได้แก่

1) การกิจการกุศล (charity, 慈善) 2) การกิจการรักษาพยาบาล (medicine, 醫療) 3) การกิจการศึกษา (education, 教育) และ 4) การกิจวัฒนธรรมอันดีงาม (culture, 人文) ต่อมาได้ขยายเพิ่มอีก 4 ด้าน ได้แก่ 5) การกิจบรรเทาทุกข์ระหว่างประเทศ (international relief, 國際賑災) 6) การกิจบริจาคไขกระดูก (bone marrow donation, 骨髓捐贈) 7) การกิจอาสาสมัครชุมชน (community volunteerism, 社區志工) และ 8) การกิจการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (environmental protection, 環保) (Tzu Chi Foundation, 2017, p. 7) การดำเนินภารกิจทั้ง 8 ไปพร้อมกันเป็นไปดังคำขวัญที่ว่า “เดินเพียงก้าวเดียว เกิดเป็นรอยเท้าทั้งแปด” (พระเดิมแท้ ชาวหินฟ้า, รัศมีกฤษณมิษ และสุวิดา แสงสีหนาท, 2550, หน้า 24) โดยรายละเอียดของภารกิจแต่ละด้านมีดังต่อไปนี้

2.1) การกิจการกุศล (Mission of Charity)

ภารกิจ* ด้านนี้มีคำขวัญว่า “สอนคนรวยให้ช่วยคนจน สอนคนจนให้รวยน้ำใจ” (ฉือจี้, ม.ป.ป.) “Educating the rich to help the poor; inspiring the poor to realize their riches”) (Tzu Chi Foundation, 2009) องค์กรพุทธฉือจี้ถือว่าการกุศลเป็นภารกิจพื้นฐานที่สุด ดังจะเห็นได้จากประวัติขององค์กรที่เริ่มต้นขึ้นมาได้ด้วยภารกิจนี้ คือ การออมเงินของสมาชิกผู้ก่อตั้งเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นนั่นเอง ปัจจุบันการกิจการกุศลได้ขยายงานต่าง ๆ ออกไปมากมาย แบ่งออกเป็น 6 กลุ่มงานด้วยกัน คือ 1) การให้ความช่วยเหลือระยะยาวแก่ครอบครัวที่มีรายได้ต่ำ 2) การบริจาคข้าวสารแก่ครอบครัวที่ยากจน 3) การช่วยเหลือเรื่องยารักษาโรค 4) การให้ความ

* คติพจน์ของภารกิจ 8 ด้าน ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ อ้างอิงมาจากเว็บไซต์ทางการของมูลนิธิฉือจี้ ยกเว้นบางภารกิจไม่ปรากฏคติพจน์เป็นภาษาไทย ผู้วิจัยก็จะระบุไว้และแปลเป็นภาษาไทยเอง ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่า ในภารกิจบางด้านคติพจน์ภาษาไทยมิได้ถอดความมาจากภาษาอังกฤษโดยตรงตามตัวอักษร แต่ผู้วิจัยคงไว้ตามนั้น เพื่อให้เห็นตามต้นฉบับ

ช่วยเหลือด้านการแพทย์ 5) การให้ความช่วยเหลือฉุกเฉินยามเกิดภัยพิบัติ 6) การช่วยเหลือค่าใช้จ่ายงานศพแก่คนยากจนและเด็กกำพร้า (ศุภรัตน์ รัตนมูขัย, 2550, หน้า 65)

จะเห็นได้ว่าการช่วยเหลืออย่างมีประสิทธิภาพขององค์กรพุทธนิจจะเป็นทั้งการดูแลความเป็นอยู่ภายนอกไปจนถึงการดูแลทางจิตใจ นอกจากนี้รูปแบบของการช่วยเหลือก็เป็นทั้งในกรณีฉุกเฉินเร่งด่วนไปจนถึงการดูแลระยะยาว เป็นภารกิจระดับในประเทศไปจนถึงนานาชาติที่สำคัญภารกิจนี้ไม่ได้เกิดอุปการแก่ผู้รับการสงเคราะห์เท่านั้น ทว่ายังเน้นการจุดประกายศักยภาพความดีงามภายในจิตใจของผู้ให้ความช่วยเหลือและผู้คนทั่วไปที่เกี่ยวข้องอีกด้วย

2.2) ภารกิจการรักษาพยาบาล (Mission of Medicine)

ภารกิจด้านนี้มีคำขวัญว่า “การดูแลรักษาพยาบาลที่เคารพผู้ป่วยตั้งเป็นครูอาจารย์” (ผู้วิจัยเป็นผู้แปล) “Patient-centered medical care that respects patients as teachers” (Tzu Chi Foundation, 2009) ภารกิจการรักษาพยาบาลถือเป็นอีกหนึ่งภารกิจที่เป็นพื้นฐานสำคัญขององค์กรพุทธนิจตั้งแต่เริ่ม ดังในประวัติที่ได้กล่าวไปข้างต้นว่าท่านธรรมาจารย์ประสบกับเหตุการณ์สะเทือนใจที่ผู้ป่วยต้องเสียชีวิตเพียงเพราะไม่มีเงินค่ารักษา ด้วยความตระหนักดีว่าความยากจนมีสาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งมาจากการเจ็บไข้ได้ป่วย และในทางกลับกันการเจ็บไข้ได้ป่วยก็มีสาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งมาจากความยากจนเช่นกัน ท่านธรรมาจารย์จึงมีปณิธานที่จะรักษาผู้ป่วยที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ ดังนั้นองค์กรพุทธนิจจึงได้ให้ความสำคัญกับภารกิจนี้เป็นอย่างยิ่ง โดยเริ่มต้นในปี ค.ศ. 1972 (พ.ศ. 2515) จากการเปิดคลินิกรักษาพยาบาลฟรีสำหรับผู้ยากไร้ ต่อมาท่านธรรมาจารย์ตัดสินใจที่จะสร้างโรงพยาบาลที่สมบูรณ์แบบขึ้นจนแล้วเสร็จในปี ค.ศ. 1986 (พ.ศ. 2529) ปัจจุบันนิจจีมีโรงพยาบาล 6 แห่งในไต้หวัน นอกจากนี้ องค์กรพุทธนิจยังมีหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ ซึ่งเรียกว่า “สมาคมแพทย์อาสาธิดานานาชาติ” (Tzu Chi International Medical Association – TIMA, 國際慈濟人醫會) ที่มีสมาชิกมากกว่า 10,000 คนใน 15 ประเทศทั่วโลก ช่วยเหลือและให้บริการฟรีแก่ผู้คนมากกว่า 2,800,000 คนใน 50 ประเทศทั่วโลก (Tzu Chi Foundation, 2017, pp. 34-35)

หัวใจสำคัญของภารกิจนี้ก็ยังอยู่ที่การทำหน้าที่โพธิสัตว์คือช่วยเหลือผู้ประสบความทุกข์อันได้แก่ความเจ็บไข้ได้ป่วย ผู้ปฏิบัติหน้าที่ทุกคนล้วนมีความอ่อนน้อมถ่อมตน ตั้งใจให้บริการอย่างเต็มกำลังความรู้ความสามารถ คุณค่าที่โรงพยาบาลนิจจีให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกก็คือ คุณค่าของความเป็นมนุษย์ นอกจากการให้บริการอย่างบูรณาการแก่ผู้ป่วยแล้ว ยังให้การดูแลผู้ป่วยด้วยความรัก

และความเคารพ สนับสนุนความต้องการทางอารมณ์และจิตวิญญาณ อีกทั้งยังให้ความหวังแก่พวกเขา และช่วยดูแลความเป็นอยู่ของผู้ป่วยอย่างต่อเนื่องอีกด้วย

2.3) การกิจการศึกษา (Mission of Education)

ภารกิจด้านนี้มีคำขวัญว่า “สั่งสอนมารยาท บ่มเพาะคุณธรรม” (ฉือจี้, ม.ป.ป. ค) “Educating children to be moral and upright” (Tzu Chi Foundation, 2009) เนื่องจากตระหนักดีว่าการสร้างอนาคตที่ดีได้นั้นอยู่ที่การสร้างคนรุ่นใหม่ที่มีทั้งความรู้ควบคู่ไปกับคุณธรรม องค์การพุทธฉือจี้จึงให้ความสำคัญกับภารกิจนี้เป็นอย่างยิ่ง โดยมีการสร้างสถาบันการศึกษาในทุกกระดับ ตั้งแต่โรงเรียนอนุบาล โรงเรียนประถม โรงเรียนมัธยม วิทยาลัย ไปจนถึงมหาวิทยาลัยทั่วโลก ทั้งนี้วัตถุประสงค์ขององค์การพุทธฉือจี้คือการให้การศึกษาที่เหนือกว่า ดูแลคุณธรรมความเมตตาและความสุขในการให้ความเสียสละ ด้วยความเชื่ออย่างลึกซึ้งในธรรมชาติของมนุษย์ ดังนั้นองค์การพุทธฉือจี้จึงให้ความสำคัญกับทุกคนโดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ วัฒนธรรม ภาษาหรือศาสนา

สถานศึกษาของฉือจี้เป็นตัวอย่างสังคมเอื้ออาทรที่มีความสุขกับการแบ่งปัน จนกระทั่งรูปแบบการจัดการศึกษาดังกล่าวเป็นที่สนใจและมีอิทธิพลต่อสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ในไต้หวัน รวมทั้งเผยแพร่ข้ามพรมแดนไปเกือบ 200 ประเทศทั่วโลก (พระเดิมแท้ ชาวหินฟ้า, รัศมี กฤษณมิษ และสุวิดา แสงสีหนาท, 2550, หน้า 3)

2.4) การกิจวัฒนธรรมอันดีงาม (Mission of Culture)

ภารกิจด้านนี้มีคำขวัญว่า “ทุกหนแห่งอบอุ่นรัก สรรสร้างวัฏจักรความดีงาม” (ฉือจี้, ม.ป.ป. จ) “Recording the examples of goodness and integrity for future generations” (Tzu Chi Foundation, 2009) การกิจวัฒนธรรมอันดีงาม เน้นไปที่การใช้สื่อในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่อุดมการณ์แห่งความจริง ความดี และความงาม จุดประกายความรักอันไร้ความเห็นแก่ตัวที่มีอยู่ภายในของผู้คน ชัดเจนจิตใจของผู้คนให้บริสุทธิ์ สร้างวัฏจักรแห่งความดีในสังคม และนำสันติภาพ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันสู่โลกใบนี้ (Tzu Chi Foundation, 2017, p. 62) การเผยแพร่วัฒนธรรมฉือจี้และคุณธรรมผ่านทางสื่อต่าง ๆ ทั้งวารสารรายเดือนฉือจี้ หนังสือประเภทต่าง ๆ และสถานีโทรทัศน์ต้าอ้าย เป็นต้น สื่อทุกประเภทของฉือจี้ นอกจากจะจัดทำเป็นภาษาจีนแล้วยังมีการแปลเป็นภาษาอื่น ๆ อีกมากมาย (ศุภรัตน์ รัตนมุขย์, 2550, หน้า 80)

2.5) การกิจบรรเทาทุกข์ระหว่างประเทศ (International Relief)

ภารกิจด้านนี้มีคำขวัญว่า “รักที่ยิ่งใหญ่ไร้พรมแดน ชับน้ำตาผู้ตกทุกข์จากหัวใจ” (ฉือจี้, ม.ป.ป. ง) “Caring for people in suffering in the global village” (Tzu Chi Foundation, 2009) ภารกิจนี้ขยายมาจากการกิจการกุศล เริ่มต้นขึ้นในปีค.ศ. 1991 เมื่อให้ความช่วยเหลือแก่เด็กกำพร้าในสงครามอ่าวเปอร์เซียและผู้ประสบภัยจากอุทกภัยในบังกลาเทศและประเทศจีน ในปี ค.ศ. 2016 องค์กรพุทธฉือจี้ได้ให้ความช่วยเหลือถึง 94 ประเทศใน 5 ทวีปทั่วโลก หลักการบรรเทาทุกข์จากวินาศภัยของฉือจี้มีอยู่ด้วยกัน 5 ประการ ได้แก่ 1) ช่วยเหลือทันที (timelessness) ช่วยเหลือให้เร็วที่สุด ใช้เวลาให้น้อยที่สุด 2) ช่วยเหลือโดยตรง (directness) คือ ให้ผู้ประสบภัยกับมือโดยตรง 3) ช่วยเหลือในเรื่องสำคัญที่สุด (priority) คือ ช่วยพื้นที่หรือผู้ที่มีความจำเป็นมากที่สุดก่อน 4) ให้ความเคารพ (respect) คือ ช่วยด้วยความเคารพ ไม่ได้มีฐานะสูงกว่า 5) ให้ในสิ่งที่ต้องการ (practicality) คือ ช่วยในสิ่งที่ผู้ประสบภัยต้องการจริง ๆ

นอกจากนี้องค์กรพุทธฉือจี้ยังดำเนินการใน 4 รูปแบบคือ 1) องค์กรพุทธฉือจี้ทำงานเพียงหน่วยงานเดียวเพื่อดำเนินการบรรเทาทุกข์ความยากจนและวินาศภัย เช่น อุทกภัยในจีนตะวันออกปี ค.ศ. 1991 2) องค์กรพุทธฉือจี้ร่วมกับสำนักงานของฉือจี้ในต่างประเทศทำงานร่วมกันเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัย เช่น แผ่นดินไหวในมหาสมุทรอินเดียและสึนามิในปี ค.ศ. 2004 3) สำนักงานของฉือจี้ในต่างประเทศทำงานเพียงหน่วยงานเดียวเพื่อบรรเทาทุกข์ในประเทศที่ตนตั้งอยู่ เช่น อุทกภัยในมาเลเซียเมื่อปี ค.ศ. 1972 4) องค์กรพุทธฉือจี้ทำงานร่วมกับองค์กรการกุศลนานาชาติอื่น ๆ เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ผู้คนที่ต้องการ เช่น ช่วยเหลือเหยื่อสงครามในเอธิโอเปียปี ค.ศ. 1993 เหยื่อสงครามในรวันดาปีค.ศ. 1994 (Tzu Chi Foundation, 2017, pp. 74-79)

2.6) การกิจบริจาคไขกระดูก (Bone Marrow Donation)

ภารกิจด้านนี้มีคำขวัญว่า “การบริจาคไขกระดูกของท่านเพื่อช่วยชีวิตผู้อื่น โดยปราศจากการทำร้ายตัวเอง” (ผู้วิจัยเป็นผู้แปล) “Donating your marrow to save a life without harming yourself” (Tzu Chi Foundation, 2009) ภารกิจนี้ขยายมาจากการกิจการรักษาพยาบาล เป็นศูนย์ข้อมูลและการรับบริจาคไขกระดูกเพื่อช่วยเหลือผู้ป่วยที่มีปัญหาเกี่ยวกับความผิดปกติของเม็ดเลือด องค์กรพุทธฉือจี้ได้ก่อตั้งศูนย์ข้อมูลและศูนย์รับบริจาคไขกระดูกเมื่อปี พ.ศ. 2536 ด้วยการเชิญชวนผู้มีจิตศรัทธา และแสดงความจำนงบริจาคไขกระดูก (Bone marrow registry) เพื่อช่วยเหลือผู้ป่วยที่มีปัญหาเกี่ยวกับความผิดปกติของเม็ดเลือด เช่น ผู้ป่วยมะเร็งเม็ดเลือด

ชาว โรคโลหิตจางบางชนิด มะเร็งต่อมน้ำเหลืองบางชนิด โรคไขกระดูกฝ่อ เป็นต้น (มูลนิธิฉือจี้ ประเทศไทย, 2549) ปัจจุบันธนาคารไขกระดูกของฉือจี้เป็นคลังเก็บรวบรวมข้อมูลไขกระดูกที่ใหญ่ที่สุดในเอเชีย และใหญ่เป็นอันดับสามของโลกรองจากสหรัฐอเมริกาและยุโรป มีผู้ลงทะเบียนไว้แสดงความจำนงบริจาคไขกระดูกให้ฉือจี้มากเกือบสามแสนคนได้มีการบริจาคไขกระดูกช่วยเหลือผู้ป่วยจริง ๆ ทั้งในไต้หวันและประเทศอื่น ๆ ไปแล้วกว่า 800 รายใน 20 ประเทศ

2.7) การกิจการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (Environmental Protection)

ภารกิจด้านนี้มีคำขวัญว่า “ปฏิบัติการปกป้องสิ่งแวดล้อมเพื่อมีชีวิตสอดคล้องประสานกับแม่ธรณี” (ผู้วิจัยเป็นผู้แปล) “Practicising environmental protection to live in harmony with Mother Earth” (Tzu Chi Foundation, 2009) ภารกิจนี้ขยายมาจากการกิจด้านการศึกษาเพื่อกระตุ้นจิตสำนึกของผู้คนในสังคมทุนนิยมให้ยึดอายุสิ่งของให้นานที่สุดหรือจนหมดอายุ และการเปลี่ยนขยะ (วัสดุรีไซเคิล) ให้เป็นทอง (ร้อนทองจากกองขยะ) และการเลือกใช้วัสดุผลิตภัณฑ์ที่ไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม ท่านธรรมาจารย์เจิ้งเอี้ยนกล่าวว่า “การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก็คือการทำความสะอาดโลกที่อยู่นอกร่าง ในขณะเดียวกันก็เหมือนกับทำความสะอาดจิตใจด้วย” ท่านธรรมาจารย์จึงชักชวนให้ชาวฉือจี้ทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อช่วยกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมโดยให้มีส่วนการเรียนรู้โรงงานแยกขยะให้เยาวชนและประชาชนได้เข้ามาเรียนรู้ถึงเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมและการจัดการในการป้องกันและแก้ไขปัญหา

ปัจจุบันองค์กรพุทธฉือจี้มีสถานีย่อยแยกขยะมากกว่า 5,000 แห่ง งานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นงานอาสาสมัครของฉือจี้ที่ทำให้มองเห็นการฝึกฝนตนเองจากการลงมือปฏิบัติจริงอย่างไม่ย่อท้อ โดยบรรดาอาสาสมัครฉือจี้จะมาขนย้ายขยะ แยกขยะอย่างไม่รังเกียจว่าเป็นงานต่ำต้อยเอาที่เป็นประโยชน์ไปรีไซเคิลขายนำเงินมาเข้ามูลนิธิปีละเป็นร้อยล้านเหรียญ ได้ทั้งเงินได้ทั้งบุญ และได้ฝึกฝนตนเองอย่างสม่ำเสมอ งานอาสาสมัครทำงานแยกขยะเช่นนี้เกิดประโยชน์อย่างน้อย 5 ประการ (อำพล จินดาวัฒนะ, 2549, หน้า 35) คือ 1) ช่วยทางการบรรเทาปัญหาเก็บ และจัดการขยะไม่ทัน 2) ช่วยสร้างนิสัยการแยกขยะ และนำขยะบางส่วนกลับมาใช้ใหม่ 3) สร้างพฤติกรรมกรพิทักษ์สิ่งแวดล้อม 4) ปลุกฝังค่านิยมไม่รังเกียจงานสกปรก และ 5) นำขยะรีไซเคิลไปแปลงเป็นเงินกลับมาช่วยสังคม

2.8) การกิจอาสาสมัครชุมชน (Community Volunteers)

ภารกิจด้านนี้มีคำขวัญว่า “ชุมชนงดงาม ดูแลช่วยกัน” (ฉือจี้, ม.ป.ป. ฉ) “By supporting and caring for each other, they make a beautiful neighbourhood” (Tzu Chi Foundation, 2009) ภารกิจนี้ขยายมาจากการกิจด้านมนุษยธรรม อาสาสมัครชุมชนเป็นหัวใจสำคัญของภารกิจของฉือจี้ เนื่องจากมีชุมชนอาสาสมัครนับล้านทั่วโลกที่เสียเวลาแบ่งปันเวลาใช้พลังงาน และเสนอความสามารถของแต่ละคนเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นด้วยความจริงใจ และความรักของพวกเขา ท่านธรรมาจารย์เจิ้งเอี้ยนได้เสนอภารกิจ “อาสาสมัครชุมชน” ขึ้นหลังจากเหตุการณ์พายุเฮอริเคนถล่มเกาะไต้หวันในปี ค.ศ. 1996 (พ.ศ. 2539) เพื่อความรวดเร็วในการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างเข้มแข็ง และได้มีการปรับเปลี่ยนการจัดกลุ่มกรรมการฉือจี้ใหม่ โดยให้จัดกลุ่มตามสภาพพื้นที่และชุมชน เพื่อเพิ่มความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้าน และสามารถให้ความช่วยเหลือกันได้ ในยามฉุกเฉิน (ศุภรัตน์ รัตนมุขย์, 2550, หน้า 94)

อาสาสมัครชุมชนฉือจี้สร้างบุญสัมพันธ์ให้กับเพื่อนบ้านในชุมชนเดียวกัน สร้างสังคมที่สงบสุขและสร้างเครือข่ายการติดต่อประสานงานช่วยเหลือภายในกลุ่มอาสาสมัครชุมชนที่กระจายศูนย์กลางการปฏิบัติภารกิจเป็นศูนย์ย่อย ๆ ตามความพร้อมของชุมชน เพื่อให้สมาชิกฉือจี้ที่อยู่ในเขตของชุมชนนั้นดูแลผู้ประสบทุกข์ในเขตของตน ทำให้มีความเข้าใจปัญหาและสถานการณ์ได้ดี อีกทั้งยังเป็นการกระตุ้นให้เกิดความใกล้ชิดของผู้คนในชุมชนด้วย (พระเดิมแท้ ชาวหินฟ้า, รัชมี กฤษณมิษ และสุวิดา แสงสีหนาท, 2550, หน้า 25)

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำหรับเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์กรพุทธฉือจี้ ซึ่งได้นำมาทบทวนวรรณกรรมในที่นี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น เนื่องจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับองค์กรพุทธฉือจี้ยังมีอยู่อีกมาก โดยเฉพาะในภาษาจีน แต่เนื่องจากข้อจำกัดที่ผู้วิจัยไม่สามารถเข้าถึงภาษาดังกล่าวได้ จึงไม่ได้นำมาทบทวนในที่นี้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงจะทบทวนเฉพาะเอกสารภาษาอังกฤษ และเอกสารภาษาไทย อนึ่ง เพื่อให้เห็นภาพของพัฒนาการของเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์กรพุทธฉือจี้ไปพร้อมกัน ผู้วิจัยจะเรียงลำดับการทบทวนวรรณกรรมตามปีที่ตีพิมพ์ โดยจะเริ่มจากเอกสารภาษาอังกฤษตามด้วยเอกสารภาษาไทย ดังต่อไปนี้

งานวิจัยเล่มแรกเป็นวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกปี ค.ศ. 1990 ด้านการบริหารสาธารณะ (public administration) เรื่อง “Understanding the Buddhist Tzu-Chi Association--A Cultural Approach” ของเฉิน เซิงเจิน (Chen Sheng Jen) (Chen, 1990) งานวิจัยนี้ใช้มุมมองที่เรียกว่า “มุมมองแบบปริชานองค์กร” (organizational cognition perspective) คือการมององค์กรเป็นระบบความรู้ซึ่งวางอยู่บนเครือข่ายของความหมายเชิงอัตวิสัยร่วมของสมาชิกองค์กร และใช้การวิเคราะห์เชิงวัฒนธรรม (cultural analysis) เพื่อตรวจสอบองค์กรพุทธฉือจี้ ซึ่งประสบความสำเร็จในการขับเคลื่อนแหล่งทรัพยากรทางสังคมขนาดใหญ่เพื่อรองรับการบำเพ็ญและการสังคมนาสงเคราะห์ขนาดใหญ่และหลากหลาย จากการศึกษาพบว่าองค์ประกอบสำคัญในวัฒนธรรมองค์กรของฉือจี้ได้แก่ สาระสำคัญ (theme) ที่ว่า “ฉือจี้คือครอบครัวขนาดใหญ่” และ “ฉือจี้” คือ กลุ่มเพื่อการขัดเกลาพัฒนาตนเอง” จากการเรียนรู้ประสบการณ์ของฉือจี้ งานวิจัยนี้เสนอว่า ด้าน “ไร้เหตุผล” (irrational) ในจิตใจของมนุษย์ เช่น ความรู้สึก สัญชาตญาณหรือการแสดงออกทางอารมณ์ เช่น ความรัก ความใส่ใจ ความปลื้มปิติ ความสงสาร ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการทำหน้าที่ขององค์กร กล่าวโดยสรุป ฉือจี้คือแบบอย่างที่เป็นรูปธรรมขององค์กรพื้นถิ่น (indigenous) ที่ประสบความสำเร็จได้ด้วยการใช้กระบวนการทัศน์แบบปรัชญาตะวันออก ซึ่งในที่นี้ก็คือ พุทธศาสนาหยานนั้งเอง

ในปี 1996 ชาร์ลส์ บรีวเออร์ โจนส์ (Charles Brewer Jones) ได้ทำวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกทางศาสนศึกษา (Religious Studies) เรื่อง “Buddhism in Taiwan: An Historical Survey” (Jones, 1996) เป็นงานวิชาการเรื่องพุทธศาสนาในไต้หวันในเชิงประวัติศาสตร์ โดยโจนส์ได้อุทิศเนื้อที่ส่วนหนึ่งกล่าวถึงองค์กรพุทธฉือจี้ ซึ่งถือว่าเป็นองค์กรฆราวาส (Lay organization) เนื่องจากการเคลื่อนไหวและบทบาทสำคัญขององค์กรนี้เกิดจากสมาชิกที่เป็นฆราวาสเป็นหลัก นอกจากนั้นโจนส์ยังได้ชี้ให้เห็นว่าองค์กรพุทธฉือจี้เป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางศาสนาที่มีสตรีเป็นผู้นำและกำลังสำคัญ ซึ่งนับเป็นปรากฏการณ์ทางศาสนาที่น่าสนใจ

ในปีถัดมา ติง เจิน เชอะ (Ting Jen-Chich) ทำวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกทางสังคมวิทยา (Sociology) เรื่อง “Helping Behavior in Social Contexts: A Case Study of the Tzu-Chi Association in Taiwan” (Ting, 1997) งานวิจัยเรื่องนี้ต้องการสำรวจว่าพฤติกรรมการช่วยเหลือ (helping behavior) นั้น แท้ที่จริงแล้วเกิดขึ้น พัฒนา และคงอยู่ในบริบทสังคมจริงได้อย่างไร งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบคุณภาพ ใช้การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อที่จะศึกษาว่าพฤติกรรมการช่วยเหลือนั้นทำงานได้อย่างไรในชีวิตประจำวัน กล่าวโดยสรุปงานวิจัยนี้พบว่า

ในองค์กรพุทธฉือจี้ มีบรรทัดฐานทางวัฒนธรรมและระบบสังคมของตนเอง ซึ่งไม่เพียงกำหนดความเป็นไปได้และรูปแบบของพฤติกรรมความช่วยเหลือของผู้คนในชีวิตประจำวันเท่านั้น แต่ยังมีผลต่อการรับรู้ของผู้คนต่อพฤติกรรมความช่วยเหลือที่ตนเองกระทำอีกด้วย

ในปี ค.ศ. 2004 หนังสือเรื่อง “The Politics of Buddhist Organizations in Taiwan 1989-2003: Safeguard the Faith, Build a Pure Land, Help the Poor” (Laliberte, 2004) ซึ่งปรับปรุงมาจากวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกทางรัฐศาสตร์เรื่อง “The Politics of Buddhist Organizations in Taiwan 1989-1997” ของอังเดร ลาลิเบิร์ต (Andre Laliberte) เป็นงานที่สำรวจพฤติกรรมทางการเมืองขององค์กรทางพุทธศาสนาในไต้หวันซึ่งมีองค์กรพุทธฉือจี้เป็นหนึ่งในนั้น ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1989 เป็นต้นมา พบว่า เมื่อเปรียบเทียบกับองค์กรทางพุทธศาสนาอื่น ๆ แล้ว จะเห็นได้ว่า องค์กรพุทธฉือจี้มีการวางตัวออกห่างจากประเด็นทางการเมืองในระดับประเทศ เช่น การหลีกเลี่ยงที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับกรณีกฎหมายเกี่ยวกับศาสนาซึ่งเป็นประเด็นร้อนในสังคมไต้หวัน ช่วงเวลานั้น การไม่สนับสนุนผู้สมัครทางการเมืองและไม่มีความพยายามใด ๆ ที่มุ่งจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือนโยบายของรัฐบาล เป็นต้น และในช่วงเวลาดังกล่าวนี้องค์กรพุทธฉือจี้ได้ก้าวขึ้นมาเป็นองค์กรทางศาสนาที่ใหญ่ที่สุดในไต้หวัน เป็นที่ชัดเจนว่าท่าทีทางการเมืองเช่นนี้เป็นผลจากตัวผู้นำขององค์กรคือท่านธรรมาจารย์เจิ้งเอี้ยนนั่นเอง

เมื่อปี ค.ศ. 2006 กลอเรีย เอส.เอช.เดนูน (Gloria S. H. Denoon) ทำวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกทางสังคมวิทยาเรื่อง “Tzu Chi: The Practice of Non-Self and Its Unintended Consequences” (Denoon, 2006) ได้ข้อค้นพบ 4 ประการ ได้แก่ 1) แม้ว่า “หน้าที่ปรากฏ” (manifest function) ขององค์กรพุทธฉือจี้จะเป็นหน้าที่ด้านการสงเคราะห์ เช่น การสร้างโรงพยาบาล การช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ แต่หน้าที่แฝง (latent function) ขององค์กรคือการช่วยเหลือสมาชิกให้มีความก้าวหน้าในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสถานะทางสังคม 2) คำสอนและการปฏิบัติเรื่อง “อนัตตา/ความไม่มีตัวตน” (selflessness) ไม่เพียงทำหน้าที่ปรากฏคือ สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (solidarity) ของกลุ่มเท่านั้น หากยังทำหน้าที่แฝงคือหนุนเสริมพลังแห่งความเป็นผู้นำอีกด้วย 3) สำหรับสาขาต่าง ๆ ในประเทศสหรัฐอเมริกา องค์กรพุทธฉือจี้ทำให้ผู้อพยพชาวไต้หวันและเชื้อสายจีนสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ ในขณะเดียวกันก็กระชับความเชื่อมโยงระหว่างพวกเขากับประเทศแม่และประเพณีวัฒนธรรมเดิม 4) แม้ว่าองค์กรพุทธฉือจี้จะ

อ้างว่าไม่มีการแบ่งฝักฝ่ายและไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง แต่ก็ยังต้องการผลสะท้อนที่ดีต่อกิจกรรมที่ทำ และการเป็นที่รู้จักในระดับนานาชาติ

งานวิจัยเล่มสุดท้ายเป็นวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกของปิง ฮวง (Ping Hwang) ในปี ค.ศ. 2011 เรื่อง “Reformulating Buddhism and Making a Global Social Movement: A Sociological Study of the Tzu Chi Foundation in Taiwan and Hong Kong” (Ping, 2011) พบว่า ช่วงระหว่างปี ค.ศ.1979 – 1989 องค์การพุทธฉือจี้เริ่มปรากฏขึ้นเป็นขบวนการเคลื่อนไหวระดับชาติอันมีพันธกิจหลัก 3 ด้าน ได้แก่ การสงเคราะห์ การแพทย์ และการศึกษาซึ่งมุ่งแก้ไขปัญหาสังคมที่เป็นรูปธรรม ช่วงเวลาและรูปแบบของการปรากฏขึ้นดังกล่าวถูกกำหนดจากปัจจัยทางการเมืองเป็นด้านหลัก ทั้งนี้เนื่องจากช่วงเวลาดังกล่าว มีการเปลี่ยนแปลงในเชิงนโยบายของประเทศไต้หวันที่เอื้อให้องค์การพุทธฉือจี้สามารถปรากฏขึ้นได้ นอกจากนั้นยังมีปัจจัยเสริมจากการพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรมและความไร้ประสิทธิภาพของระบบสวัสดิการสังคมของไต้หวันอีกด้วย หลังจากปี ค.ศ. 1990 องค์การพุทธฉือจี้เริ่มต้นพันธกิจที่ 4 คือด้านวัฒนธรรม และขยายออกไปเป็นขบวนการเคลื่อนไหวระดับโลก ในช่วงเวลาดังกล่าวองค์การพุทธฉือจี้ ได้สถาปนาระบบอุดมการณ์อย่างเป็นทางการ โดยการตีความคำสอนของพุทธศาสนาให้เป็นคุณค่าสากล

สำหรับเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในภาษาไทย ผู้วิจัยจะขอเริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงงานวิจัยของศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน) เรื่อง “การศึกษาแนวทางการปลูกจิตสำนึกคุณธรรมผ่านระบบการศึกษา : กรณีศึกษามูลนิธิพุทธฉือจี้ ไต้หวัน” ของพระเดิมแท้ ขาวหินฟ้า, รัศมี ฤกษ์นิมิต และสุวิดา แสงสีหนาท (2550) คณะวิจัยมีวัตถุประสงค์การศึกษา 3 ประการ คือ เพื่อศึกษาบทบาทของสถานศึกษาต่อการพัฒนาคุณธรรม โดยเน้นกระบวนการ และรูปแบบตัวอย่างความสำเร็จที่พัฒนาทั้งกาย จิตสำนึก และจิตวิญญาณ ในระดับประถม มัธยม และอุดมศึกษาของมูลนิธิพุทธฉือจี้ ทั้งยังมุ่งศึกษาสภาพแวดล้อม องค์ประกอบทั้งที่เป็นแบบอย่างตัวบุคคลและสื่อต่าง ๆ ตลอดจนหลักสูตรการพัฒนาคุณภาพครู การพัฒนาผู้เรียน การมีส่วนร่วมของบุคคลแวดล้อม สุดท้ายมุ่งจัดทำข้อเสนอแนะกรอบโครงสร้างหลักสูตรและวิธีการพัฒนาครูให้มีความสามารถพัฒนาตนเองและผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทย โดยบทสรุปของการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า แนวทางการศึกษาที่ประสบความสำเร็จในการปลูกฝังคุณธรรม ได้แก่ การมีเป้าหมายการศึกษาที่เด่นชัด คือ “คุณธรรมนำความรู้” ด้วยหลักไตรสิกขาและพรหมวิหาร 4 มีการเพิ่มวิชาจริยศิลป์ศึกษา การสอนวาทธรรมมีกิจกรรมที่หลากหลาย

เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านจิตใจ มีเทคนิคการสอนวาทธรรมที่ส่งเสริมการคิดและการแสดงออกของนักเรียน กระตุ้นเรื่องจิตอาสา ส่งเสริมการบำเพ็ญสาธารณกิจนอกโรงเรียน เป็นต้น ส่วนแนวทางการพัฒนา “ครู” ให้มีจิตใหญ่ตั้ง “พ่อแม่” นั้น พบว่า สถานศึกษาให้ความสำคัญตั้งแต่กระบวนการคัดเลือกครู ทั้งเน้นการอบรมให้ครูเข้าถึงจิตวิญญาณคุณธรรมอย่างแท้จริง กระตุ้นเรื่องจิตอาสา ส่งเสริมการประชุมกันเป็นประจำ มีกิจกรรมเสริมในด้านต่าง ๆ เช่น การอ่านหนังสือวาทธรรม ตลอดจนไม่ละเลยกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ที่ระหว่างครู เป็นต้น ส่วนการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ได้แก่ ตึก/อาคารเรียน กิจกรรมพื้นฐานของชีวิต ได้แก่ การกิน การเล่น การนอน การนั่ง การเดิน รวมทั้งการสนับสนุนสื่อการเรียนการสอนของโรงเรียน เช่น หนังสือวาทธรรม ตลอดจนเน้นการจัดบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ภายในสถานศึกษาด้วยบรรยากาศของ “ความเป็นพ่อแม่” กล่าวอีกแง่หนึ่ง คือ นำสถาบันครอบครัวมาไว้ในโรงเรียน จากที่กล่าวมาทั้งหมดล้วนเป็นปัจจัยบ่มเพาะให้เกิดคุณธรรมที่พึงประสงค์ กล่าวสำหรับข้อเสนอแนะ คณะวิจัยได้เสนอว่า การเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาไทยทั้งระบบนั้นอาจเปลี่ยนแปลงได้ยาก แต่กระนั้นสถานศึกษาแต่ละแห่งยังมีความคล่องตัวที่จะปรับเปลี่ยนนโยบายการบริหารงานได้ง่าย รวมถึงครู แต่ละคนสามารถปรับเปลี่ยนเทคนิคการสอน ด้วยความตั้งใจจริง ความรัก และความอดทน

ต่อมา ภิกษุณีปัญสิมา พิทยรังสฤษฏ์ (2552) ได้ศึกษาเรื่อง “ศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรพุทธฉือจี้ในไต้หวัน” วิชยานิพนธ์เรื่องนี้เป็นงานวิจัยด้านพุทธศาสนาที่มีวัตถุประสงค์การศึกษา 3 ประการ ได้แก่ ประการแรก คือ เพื่อศึกษาความเป็นมา พัฒนาการ และรูปแบบการจัดองค์กรพุทธฉือจี้ ประการที่สอง คือ เพื่อศึกษาวิธีการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรพุทธฉือจี้ และประการสุดท้าย คือ เพื่อศึกษาความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรพุทธฉือจี้ จากการศึกษาพบว่า การเติบโตอย่างมีพลังขององค์กรพุทธฉือจี้ล้วนมีความเชื่อมโยงกับหลายปัจจัย ได้แก่ ความเป็นประชาธิปไตยในสังคมไต้หวัน การก้าวข้ามปัญหาทางการเมืองและปัญหาภัยพิบัติ การยึดมั่นอุดมคติโพธิสัตว์ตามแนวพุทธศาสนามหายาน รวมทั้งมีการจัดรูปแบบองค์กรที่ครอบคลุมทุกมิติ เน้นการสร้างเครือข่ายที่เชื่อมโยงกับผู้คนอย่างกว้างขวางผ่านพื้นที่ปฏิสัมพันธ์อันหลากหลาย เช่น ความสัมพันธ์แบบบุคคล ความสัมพันธ์ผ่านกิจกรรม และความสัมพันธ์ผ่านสื่อ ในแง่วิธีการทำงานเผยแผ่ขององค์กรนั้นอาจกล่าวได้ว่า เป็นพุทธศาสนามหายานแนวใหม่ คือ มีวิธีการเผยแผ่ที่เป็นรูปธรรม มีการมองโลกหลากหลายมิติ เน้นความรู้ทั้งทางธรรมและทางโลกด้วยการเผยแผ่ที่ครอบคลุมทั้งระดับบุคคล ชุมชน และสังคม มิเพียงเท่านั้น

องค์กรพุทธฉือจี้ยังได้นำความรู้ด้านการจัดการ การตลาดเชิงสังคม เทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการดำเนินงานด้านศาสนา เรียกได้ว่าเป็นการทำงานด้านการเผยแผ่เชิงรุกที่มีประสิทธิภาพองค์กรหนึ่ง

วิทยานิพนธ์เรื่อง “กระบวนการสื่อสาร “จิตอาสา” ของมูลนิธิพุทธฉือจี้ไต้หวัน ในทัศนะของผู้นำทางสังคมไทย และการประยุกต์ใช้ในประเทศไทย” โดย ปิ่นหยง จิตต์นุกุลศิริ (2557) เป็นวิทยานิพนธ์ด้านนิเทศศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการและกระบวนการสื่อสารเรื่อง “จิตอาสา” ของมูลนิธิพุทธฉือจี้ไต้หวัน ในทัศนะของผู้นำทางสังคมไทย รวมถึงศึกษาบทบาทของผู้นำทางสังคมไทย ในการประยุกต์ใช้หลักจิตอาสาของมูลนิธิพุทธฉือจี้ไต้หวัน ในการพัฒนาและสร้างสรรค์สังคมไทย จากการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า มูลนิธิพุทธฉือจี้มีพัฒนาการการสื่อสารซึ่งสามารถจำแนกได้ 6 ช่วง ได้แก่ จากผู้นำผู้ตามยุคแรก, จากอาสาสมัครผู้เดือดร้อนในไต้หวัน, จากเครือข่ายกัลยาณมิตรในไต้หวันสู่สังคมโลก, อาสาสมัครทั่วโลกกับการขยายและพัฒนาองค์กร, วิถีฉือจี้ในประเทศไทย และจากผู้นำไทยสู่ภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคมตามลำดับ กล่าวสำหรับกระบวนการสื่อสาร “จิตอาสา” พบว่า ผู้ส่งสารในทุกระดับมุ่งเน้นเรื่องการทำดีอย่างเป็นรูปธรรม ด้วยลักษณะการอธิบายผ่านสารที่กินใจ ด้วยช่องทางต่าง ๆ เช่น การพูดปากต่อปาก การร่วมลงมือปฏิบัติด้วยกัน และการใช้สื่อร่วมสมัย ส่วนการนำหลักจิตอาสาของมูลนิธิพุทธฉือจี้ไปประยุกต์ใช้นั้น ได้แก่ วงการการกุศล วงการการแพทย์พยาบาล วงการการศึกษา และวงการสื่อมวลชน

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเรื่องสุดท้ายที่ผู้วิจัยจะนำมากล่าวถึงในที่นี้ คือ วิทยานิพนธ์ของสุพรรณิ คงดีได้ (2556) เรื่อง “การดำเนินงานเพื่อสร้างเสริมสุขภาวะทางจิตของนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่” วิทยานิพนธ์เรื่องนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพทางศึกษาศาสตร์ สาขาการส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินงานที่เอื้อต่อการสร้างเสริมสุขภาวะทางจิตและศึกษาสุขภาวะทางจิตของนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ การดำเนินงานเพื่อสร้างเสริมสุขภาวะทางจิต ประกอบด้วย การกำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์และนโยบายต่าง ๆ ของโรงเรียนมีแหล่งที่มาสำคัญจากท่านธรรมาจารย์เจิ้งเอียน บุคคลซึ่งเป็นผู้นำทางความคิดขององค์กร เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตและกำหนดปณิธานในการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ซึ่งเป็นที่มาของภารกิจหลัก 8 ด้านขององค์กรพุทธฉือจี้ ส่วนด้านการจัดหลักสูตรสถานศึกษานั้น โรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่มีการสอดแทรกวิชาธรรมในวิชาการทั่วไป การยกระดับจิตใจผู้เรียนด้วยกลุ่มวิชาพิเศษ เช่น การชงชา การจัดดอกไม้ การเขียนพู่กันจีน รวมทั้งให้ความสำคัญกับพัฒนาการ

ทางร่างกายเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านจิตใจ ตลอดจนการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนทั้งสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และสภาพแวดล้อมทางสังคม ในด้านสุขภาวะทางจิตของนักเรียนและบุคลากร พบว่า มีความสามารถในการปรับตัวต่อสถานการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ มีความสามารถในการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับบุคคลอื่นและมีความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง ทั้งนี้คุณสมบัติดังกล่าวอยู่บนฐานของหลักพรหมวิหาร 4

จากการทบทวนวรรณกรรมทั้งหมดที่กล่าวมา คงจะพอทำให้เห็นภาพรวมได้ว่า แม้การวิจัยเกี่ยวกับองค์กรพุทธนิจจะเป็นไปอย่างเข้มข้นและหลากหลายแง่มุม แต่อย่างไรก็ตาม หากกล่าวให้ตรงประเด็นที่สุด ผู้วิจัยเห็นว่ายังขาดงานวิจัยที่มีการวิเคราะห์เกี่ยวกับแนวคิดและการจัดการศึกษาของโรงเรียนนิจจีเชียงใหม่ที่เน้นการวิเคราะห์และเชื่อมโยงกับแนวคิดและคำสอนของท่านธรรมอาจารย์เจ้งเอียน รวมทั้งของพุทธศาสนาเถรวาท ดังนั้นงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาตามแนวทางขององค์กรพุทธนิจ : แนวคิดและการจัดการของโรงเรียนนิจจีเชียงใหม่” จะสามารถเติมเต็มองค์ความรู้เกี่ยวกับองค์กรพุทธนิจที่ยังขาดหายไป

บทที่ 3

แนวคิดและการจัดการศึกษาของโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่

ในบทนี้มีลำดับในการนำเสนอและอภิปรายดังนี้ ผู้วิจัยจะเริ่มต้นด้วยการกล่าวถึง ประวัติการก่อตั้งโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่โดยสังเขป ตามด้วยลักษณะโครงสร้างหลักสูตร หัวข้อสุดท้าย จะว่าด้วยลักษณะการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้เพื่อมุ่งเสนอภาพรวมก่อนที่จะนำไปสู่การวิเคราะห์ แนวคิดและการจัดการศึกษาของโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่ในบทต่อไป

ประวัติการก่อตั้งโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่โดยสังเขป

โรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่ ตั้งอยู่ ณ เลขที่ 253 บ้านปางผึ้ง หมู่ที่ 16 ตำบลเวียง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นโรงเรียนแห่งแรกขององค์กรพุทธฉือจี้ที่จัดตั้งขึ้นนอกไต้หวัน* โดยจุดเริ่มต้นของการเกิดขึ้นของโรงเรียนแห่งนี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นผลสืบเนื่องมาจากภาวะสงครามกลางเมืองในประเทศจีนที่เกิดขึ้นระหว่างพรรคก๊กมินตั๋งซึ่งนำโดยจอมพล เจียง ไค เช็ก (Chiang Kai-shek) กับพรรคคอมมิวนิสต์ซึ่งนำโดยเหมา เจ๋อตง (Mao Tse-tung) จากเหตุการณ์ครั้งนั้น สามารถกล่าวอย่างรวบรัดได้ว่า พรรคก๊กมินตั๋งเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ต่อพรรคคอมมิวนิสต์ ส่งผลให้นายพล เจียง ไค เช็ก ต้องเดินทางไปจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นที่เกาะไต้หวันหรือที่รู้จักกันในชื่อเดิมคือ เกาะฟอร์โมซา (Formosa)** ในขณะเดียวกัน กองกำลังบางส่วนที่พรรคก๊กมินตั๋งได้วางกำลังไว้ที่มณฑลยูนนานเพื่อทำหน้าที่ดูแลพื้นที่ดังกล่าว อีกทั้งยังป้องกันไม่ให้กองกำลังจากพรรค

* ปัจจุบันมีโรงเรียนขององค์กรพุทธฉือจี้ที่จัดตั้งขึ้นนอกไต้หวันอยู่หลายแห่ง เช่น ณ กรุงจาร์กาต้า ประเทศอินโดนีเซียมีทั้งในระดับอนุบาล ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา (Early Childhood/Primary/Secondary) เช่นเดียวกับที่ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย รวมถึง ในบางรัฐของสหรัฐอเมริกาเช่น แคลิฟอร์เนียและนิวเจอร์ซีย์มีโรงเรียนระดับประถมศึกษา (Tzu Chi Elementary School) อีกทั้งในเมืองบอสตัน ประเทศสหรัฐอเมริกาและเมืองโตรอนโต ประเทศแคนาดายังมีสถาบันที่เรียกว่า Tzu Chi Academy ซึ่งเป็นสถาบันที่เน้นการสอนภาษาจีนและวัฒนธรรมจีนเป็นหลักเช่นเดียวกับที่กรุงลอนดอน สหราชอาณาจักร

** เป็นชื่อที่ตั้งโดยชาวโปรตุเกสซึ่งเป็นชาวตะวันตกชาติแรกที่เดินทางมาถึงหมู่เกาะนี้ คำว่า “Formosa” มาจากคำเต็มว่า “Formosa Insula” แปลว่า เกาะที่สวยงาม (beautiful island) เข้าถึงได้จาก <https://www.etymonline.com/search?q=Formosa>

คอมมิวนิสต์จีนไล่ตามกองกำลังที่เคลื่อนย้ายไปยังเกาะไต้หวันได้ทัน ต่อมากองกำลังที่ยูนิอันนั้นได้ถูกตีพ่าย ชั่วแล้วชั่วเล่า ส่งผลให้กองกำลังทหารบางส่วนต้องถอยร่นไปยังประเทศลาวและประเทศเวียดนาม บางส่วนก็เข้ามายังรัฐฉานของประเทศพม่า (นิตยาภรณ์และนครินทร์ เมฆไตรรัตน์, ม.ป.ป.) และบางส่วนก็กระจายเข้าสู่บริเวณภาคเหนือของประเทศไทยตามลำดับ ซึ่งการเข้ามายังประเทศไทยนั้นสามารถจำแนกเป็นกลุ่มหลัก ๆ ได้ดังนี้ กลุ่มแรก คือกลุ่มของนายพลด้วน สีเหวิน อยู่ที่อำเภอแม่สายและอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย มีจำนวนราว 1,500 คน กลุ่มที่สอง คือกลุ่มของ นายพลหลี เหวิน ฮ้วน กระจายอยู่ในอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ อำเภอเทิงและอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย มีจำนวนราว 1,000 คน (โรม บุนนาค, 2559) ในปีพ.ศ. 2537 (ค.ศ. 1994) ประธานสภากิจการโพ้นทะเลแห่งไต้หวัน (The Overseas Community Affairs Council, R.O.C., 中華民國僑務委員會委員長) จึงเดินทางเข้าพบกับท่านธรรมาจารย์เจิ้งเอี้ยนที่สำนักงานใหญ่ เพื่อขอให้องค์กรพุทธฉือจี้ช่วยเหลือพี่น้องร่วมชาติซึ่งลี้ภัยอยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทย เพราะว่างบประมาณที่รัฐบาลไต้หวันได้จัดสรรไว้เพื่อช่วยเหลือกลุ่มผู้ลี้ภัยดังกล่าวกำลังจะสิ้นสุดลงนั่นเอง (โรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่, ม.ป.ป. ก)

อนึ่ง ช่วงแรกของการเข้ามาดูแลผู้ลี้ภัยในประเทศไทยนั้น ท่านธรรมาจารย์เจิ้งเอี้ยนได้เข้ามาดูแลในลักษณะบ้านพักคนชรา โดยทำการสำรวจปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อการจัดตั้งโครงการบรรเทาทุกข์ทางภาคเหนือของประเทศไทย ดังที่ครูฝ่ายธุรการของโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่ได้ให้ข้อมูลในประเด็นนี้ความว่า

ตอนนั้นท่านธรรมาจารย์มาดูแล ไม่ใช่มาดูแลพระนะครับ แต่มาดูแลบ้านพักคนชรา ซึ่งบ้านพักคนชราที่มีอยู่ 3 แห่ง คือ อยู่ที่แม่ฮ่องสอนที่หนึ่ง อยู่ที่เชียงใหม่ (อำเภอไชยปราการ) แล้วก็ที่เชียงราย (ที่ผาตั้ง อำเภอเวียงแก่น) ตอนนั้นที่บ้านพักคนชรามีคนพักอยู่ประมาณ 290 กว่าราย ตอนนั้นยังไม่ใช่บ้านพักคนชรา แต่เป็นผู้พิการจากภัยสู้รบ บางคนก็ขาขาด บางคนก็แขนขาด เป็นคนสู้รบ หลังจากที่ดินจี้เข้ามาแล้วก็ได้สำรวจอะไรต่าง ๆ เสร็จเรียบร้อยแล้ว ฉือจี้ก็ตั้งโครงการไว้คล้าย ๆ ว่าปลดทุกข์สามปีในภาคเหนือของเรา (เอกลักษณ์ ธนาใจรักษา, สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2558)

เป็นที่น่าสนใจว่า การเข้ามาทำงานในประเทศไทยครั้งนั้น องค์กรพุทธฉือจี้ได้สร้างผลงานอันเป็นที่ประจักษ์แก่ชุมชนแถบนั้นไว้อย่างต่อเนื่องหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นการสร้าง

บ้านเรือนให้แก่ผู้ยากไร้ราวสี่ร้อยกว่าหลังคาเรือนในหลายอำเภอ (แถบอำเภอแม่ฟ้าหลวงและอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย, แถบอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น) ขณะเดียวกันยังส่งเสริมงานด้านการเกษตร กล่าวคือ มีการถ่ายทอดวิชาความรู้ทางการเกษตรให้แก่ชาวบ้าน เช่น ความรู้เรื่องการผลิตกล้าไม้ชนิดต่าง ๆ อย่าง กล้าชา กล้าท้อ อีกทั้งยังมีการจัดหาและจัดจ้างผู้เชี่ยวชาญด้านการเกษตรมาทำการผลิตและเพาะปลูกที่เมืองไทย (ณ บ้านผาแดง อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่) อีกด้วย อย่างไรก็ตาม เมื่อเวลาผ่านไปราวปีเศษ คณะทำงานขององค์กรพุทธฉือจี้ได้ตัดสินใจเดินทางกลับไปยังไต้หวันเพื่อปรึกษาท่านธรรมจารย์เจิ้งเอี้ยนเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาชุมชนต่อเนื่อง เนื่องจากเท่าที่ได้ดำเนินการผ่านมาการให้แต่เพียงสิ่งของและทุนทรัพย์นั้นยังคงเป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงแบบชั่วคราวซ้ำแล้วซ้ำเล่า ยังไม่อาจทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านเกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริงและยั่งยืนได้ ด้วยเหตุดังนั้นท่านธรรมจารย์เจิ้งเอี้ยนจึงเสนอให้มีการจัดการศึกษาเพราะท่านเล็งเห็นว่าการศึกษจะเป็นเครื่องมือที่ช่วยพัฒนามนุษย์ให้มีความสมบูรณ์ และนำไปสู่ทิศทางที่ดีงามในอนาคตได้ ดังที่ครูฝ่ายธุรการเล่าเกี่ยวกับประเด็นนี้ว่า

ขณะที่มาทำงานกลับไปปรึกษากับท่านธรรมจารย์ ว่าทำไงดี สิ่งของหรือเงินต่าง ๆ ที่เราเอาไปช่วยเหลือ เราให้ยังไง ให้เท่าไรก็ไม่สามารถไปเปลี่ยนแปลงชีวิตความเป็นอยู่ของเขาได้ ท่านธรรมจารย์เลยบอกว่า เอาอย่างนี้ดีไหม การศึกษาทางนั้นเป็นยังไง เรามาสร้างการศึกษาดีไหม ถ้ามีการศึกษาที่ดีติดตัวเขา เขาก็สามารถไปปรับเปลี่ยนทัศนคติของชีวิตของเขาให้ดีขึ้นได้ (เอกลักษณ์ ธนาใจรักษา, สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2558)

จากดำริเกี่ยวกับการศึกษาของท่านธรรมจารย์เจิ้งเอี้ยนที่กล่าวไปข้างต้นได้ปรากฏเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนขึ้นเรื่อย ๆ ตามลำดับ แม้ในช่วงต้นของการดำเนินงานจะมีอุปสรรคที่ติดขัดอยู่บ้าง แต่กระนั้นคณะทำงานขององค์กรพุทธฉือจี้ก็ไม่ย่อท้อ สามารถแก้ปัญหา เอาชนะอุปสรรคเหล่านั้น จนสามารถดำเนินการสร้างโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่ได้จนแล้วเสร็จ โดยการดำเนินงานเกี่ยวกับการสร้างโรงเรียนได้มีการตั้งโครงการไว้ 3 ระยะ ได้แก่ โครงการที่ 1 คือ ตึกอำนวยการกับตึกอาคารเรียนของประถม ส่วนโครงการที่ 2 คือ หอวัฒนธรรม โรงยิม อาคารเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย ห้องประกอบการโรงอาหาร โรงครัว หอพักนักเรียนชายและนักเรียนหญิง รวมถึงหอพักครู สำหรับโครงการที่ 3 คือ โครงการที่จะเกิดขึ้น

ในอนาคตเป็นโครงการในระดับอุดมศึกษา โดยจะทำการสร้างบนพื้นที่ที่เหลือ 60 ไร่ (เอกลักษณ์ ธนาใจรักษา, สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2558)

อนึ่ง ในปีการศึกษา 2548 โรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่ระดับประถมศึกษาได้เปิดทำการเรียนการสอนอย่างเป็นทางการครั้งแรก โดยเปิดรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อีกทั้งยังมีโครงการขยายชั้นเรียนที่สูงขึ้นต่อไปตามลำดับ และในปีการศึกษา 2551 ได้ขยายชั้นเรียนในระดับช่วงชั้นที่ 2 คือ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เป็นปีแรก รวมทั้งขยายชั้นเรียนในระดับช่วงชั้นที่ 3 คือ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เป็นปีแรก และขยายสู่ชั้นเรียนที่สูงขึ้นตามลำดับ (รายงานประจำปีของสถานศึกษา โรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่, 2556, หน้า 1)

ลักษณะโครงสร้างหลักสูตรของโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่

เมื่อพิจารณาโครงสร้างหลักสูตรของโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่ พบว่า โรงเรียนแห่งนี้ได้จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ดูโครงสร้างหลักสูตรโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่ได้ในภาคผนวก ก) หรืออาจกล่าวในเบื้องต้นได้ว่าไม่แตกต่างไปจากโรงเรียนอื่นทั่วไป แต่อย่างไรก็ตามการที่ผู้วิจัยกล่าวว่ามันแตกต่างจากโรงเรียนอื่นนั้นอาจเป็นการด่วนสรุปจนเกินไป เพราะเมื่อได้ลงพื้นที่และนำข้อมูลที่ได้มาพิจารณาแล้วทำให้พบว่า โรงเรียนแห่งนี้มีอัตลักษณ์บางอย่างซึ่งบ่งชี้ให้เห็นถึงความพิเศษที่แตกต่างออกไปจากโรงเรียนอื่นทั่วไปที่คุ้นเคย ดังจะกล่าวต่อไปนี้

โรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่ยึดหลักคำสอนเรื่องพรหมวิหาร 4 กล่าวในอีกแง่หนึ่ง หลักคำสอนนี้คือ ปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนแห่งนี้ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

เมตตา คือ ความรักและความเอ็นดูที่สะอาดบริสุทธิ์ดังจิตใจของมารดาที่มีต่อบุตร
ปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับความสุข

กรุณา คือ ความเอ็นดูทนไม่ได้ที่ผู้อื่นได้ต้องภัยรับทุกข์ดังพระโพธิสัตว์ที่ช่วยเหลือสรรพสัตว์โดยไม่มีเงื่อนไข

มุทิตา คือ มีความยินดีสรรเสริญ ส่งเสริมที่ดำเนินชีวิตตามอริยมรรคและได้พ้นทุกข์
ประสบสุขแห่งผลปฏิบัตินั้นทั้งตนเองและผู้อื่น

อุเบกขา คือ การให้ที่ก่อปรด้วยปัญญาและความปรารถนาดีปรารถนาดีของการให้อาจารย์
ต่อศิษย์ พ่อแม่ให้ต่อบุตร ทั้งนี้เป็นการให้ที่ไม่หวังผลต่างตอบแทน (โรงเรียนฉือจี้
เชียงใหม่, ม.ป.ป. ข)

เมื่อพิจารณาในเบื้องต้นจะเห็นได้ว่า คำอธิบายข้างต้นมีการตีความที่เป็นแบบฉบับเฉพาะตน กล่าวคือ เป็นคำอธิบายที่แตกต่างจากแนวจารีตแบบพุทธศาสนาเถรวาท มี “กลืนอายุ” ของความเป็นพุทธศาสนิกนิกายที่มีจุดเน้นเรื่องพระโพธิสัตว์ เนื้อหาปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนแห่งนี้ คือ หัวใจของการศึกษาที่องค์กรพุทธนิกายมหายานให้ความสำคัญในแง่ที่เป็นหัวใจของการสอนที่ครูทุกคนต้อง “สมาทาน” อย่างไม่บกพร่อง ดังที่ปรากฏในหนังสือวิถีครูผู้ประเสริฐ วาทีธรรมด้านการศึกษา ธรรมอาจารย์เจิ้งเอียนตอนหนึ่งความว่า

การศึกษาแฝงไว้ด้วยเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา

“เมตตา” คือการมอบความสุข ให้เด็กมีความสุข รู้สึกมั่นคง ปลอดภัย ความรักของครูที่มีต่อนักเรียนเสมือนหนึ่งความรักที่พ่อแม่มีต่อลูก หวังว่าเขาจะสุขสมบูรณ์ตลอดชีวิต “กรุณา” คือหวังว่าเด็กจะไม่ประสบความทุกข์ยากใดๆ “มุทิตา” คือหวังว่าเด็กจะมีความเบิกบาน มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลไปตลอดชีวิต “อุเบกขา” คือปราศจากข้อเรียกร้องใดๆ เพียงหวังว่าเด็กจะสามารถประสบความสำเร็จในชีวิต

ครูจึงควรยึดถือ “เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา” เป็นหัวใจของการสอน (แผนกเลขานุการ มหาวิทยาลัยฉือจี้, 2555, หน้า 2)

จากปรัชญาการศึกษานำไปสู่แนวคิดในการจัดการศึกษาที่ชัดเจนขึ้น ความชัดเจนดังกล่าวเริ่มต้นจากการตั้งคำถามว่า “จะสร้างบรรยากาศการศึกษาที่ดีได้อย่างไร” จากคำถามนำไปสู่คำตอบของท่านธรรมอาจารย์เจิ้งเอียนซึ่งสามารถจำแนกได้สามแนวทาง คือ ระดับ “ประถมศึกษา” ต้องปูพื้นฐานด้านการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องและมั่นคงแก่เยาวชน ระดับ “มัธยมศึกษา” ต้องปลูกฝังและสร้างค่านิยมที่ถูกต้องแก่เยาวชน และระดับ “มหาวิทยาลัย” ต้องชี้ทางนักศึกษาให้รู้จักหน้าที่และพันธกิจของตนเอง (โรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่, ม.ป.ป. ข)

ถึงแม้โรงเรียนจะมีกลุ่มสาระวิชาที่จำแนกตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการก็ตาม แต่กระนั้นกรอบที่ถูกกำหนดก็ไม่ได้เป็นปัญหาต่อการบูรณาการเนื้อหาเพื่อการจัดการเรียนการสอนอันสะท้อนวิถีตาม “แบบฉบับ” ของฉือจี้เลย กล่าวคือ โรงเรียนแห่งนี้ได้บูรณาการเนื้อหาบางรายวิชาในหลักสูตรร่วมกับหลักสูตรขององค์กรพุทธนิกายมหายาน โดยเนื้อหาที่นำมาบูรณาการและสร้างเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนแก่นักเรียนนั้น ผู้วิจัยสามารถจำแนกได้ดังนี้

1) จริยศิลป์ ได้แก่ การชงชา การจัดดอกไม้ การเขียนพู่กันจีน* และ “ภาษามือ”** เป็นวิชาพิเศษที่มุ่งยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้เรียนและสะท้อนวัฒนธรรมอันดีงามของฉือจี้ กล่าวคือ ทุกๆ เทอมจะมีการจัดการเรียนสอนอยู่ 2 สัปดาห์ต่อเทอม/สัปดาห์ละ 2 คาบซึ่งอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างการจัดดอกไม้ก็จะใช้ที่สามารถจัดหาได้จากที่บ้าน เพราะยึดหลักการว่าไม่เน้นอุปกรณ์ แต่เน้นขั้นตอนและเนื้อหาที่สอดคล้องแทรก อีกทั้งในการจัดดอกไม้ก็จะยึดตามหลักของฉือจี้ ซึ่งมีอยู่ 3 ประการคือ ความดี ความจริง ความสวยงาม กล่าวสำหรับ “ภาษามือ” ในที่นี้ หมายถึงภาษามือของฉือจี้ การที่ต้องเรียนภาษามือนั้นมีเหตุผลมาจากแนวคิดของท่านธรรมาจารย์เจิ้งเอี้ยนซึ่งท่านเห็นว่า ฉือจี้ที่มีทั่วโลกเพราะฉะนั้นภาษามือจะเป็น “ตัวสื่อ” ที่ส่งมอบให้กับชาวฉือจี้ด้วยกัน ภาษามือที่ใช้ส่วนใหญ่มีลักษณะท่าทางมาจากตัวเขียนในภาษาจีน และมักจะใช้ร่วมกับบทเพลง ดังจะเห็นได้ชัดจากการจัดงานวันสำเร็จการศึกษาหรือวันปัจฉิมนิเทศของโรงเรียน กล่าวคือ ในวันนั้นจะเป็นวันที่มีการแสดงภาษามือประกอบบทเพลงเพื่อขอบคุณพ่อแม่ตั้งแต่อยู่ในท้อง คลอดออกมาเติบโตขึ้น จนได้เรียนหนังสือและจบการศึกษา อีกทั้งขอบคุณคุณครูผู้คอยอบรมสั่งสอนและเป็นบุคคลที่มีจิตใจเหมือนดังพระโพธิสัตว์ เป็นต้น***

2) การสอน จิ่ง ซือ อวี่**** (靜思語) คือ การสอนด้วยวาจาธรรมของท่านธรรมาจารย์เจิ้งเอี้ยนที่โรงเรียนได้สอดแทรกไว้ในทุกวิชา เช่น “แม้ว่ามีปณิธานในใจ แต่ไม่ได้ลงมือปฏิบัติก็เสมือนกับการไถนาแต่ไม่ได้หว่านเมล็ดพันธุ์ข้าวลงในนา ซึ่งเท่ากับสูญเสียโอกาสที่ดีไป” หรือ

* โรงเรียนได้รับการเอื้ออำนวยการจากสมาพันธ์ครูฉือจี้มาทำการช่วยสอนการเขียนพู่กันจีน

** อนึ่ง การที่ผู้วิจัยจัด “ภาษามือ” ไว้ในหมวดนี้ เนื่องจากมีความเห็นว่า การเรียนและฝึก “ภาษามือ” ตามแบบฉือจี้ มีลักษณะเป็นศิลปะประเภทหนึ่งซึ่งมีท่วงท่าที่งดงาม มีความหมายที่ลึกซึ้งสะท้อน ความดี ความงาม ความจริงได้เช่นเดียวกับ การชงชา การจัดดอกไม้ และเขียนพู่กันจีน

*** สามารถดูตัวอย่างการแสดงภาษามือในวันสำเร็จการศึกษาหรือวันปัจฉิมนิเทศของโรงเรียนเพิ่มเติมได้ที่ “พิธีปัจฉิมนิเทศ โรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่ ประจำปี 2561 ตอนที่1 ปัจฉิมนิเทศ” เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=3yEDoqHbIYA>

**** วาจาธรรม จิ่ง ซือ อวี่ นอกจากจะมีการจัดพิมพ์เป็นภาษาจีนแล้ว ยังพิมพ์เผยแพร่เป็นภาษาอังกฤษ ภาษาญี่ปุ่น ภาษาเวียดนาม และฉบับภาษาจีนที่เป็นตัวย่อ นำมาจัดเรียบเรียงเป็นหนังสือสำหรับเด็กนักเรียนเพื่อให้ นักเรียนสามารถนำถ้อยคำดี ๆ มาท่องจนขึ้นใจ และนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน อันจะมีผลต่อบุคคลในครอบครัว (ท่านธรรมาจารย์เจิ้งเอี้ยน, 2553 บทนำ)

“การเรียนรู้ธรรมจะต้องฝึกให้จิตสงบนิ่ง มีวิจารณ์ญาณในการพิจารณาวิเคราะห์ แม้กระทั่งต้นหญ้า ต้นไม้ ดอกไม้และใบไม้ ล้วนเป็นธรรมะได้ทั้งสิ้น” (ท่านธรรมาจารย์แจ้งเอียน, 2553, หน้า 108 และ 132) การสอนจึง ชื่อ อวี่จะมีอยู่ทั้งหมด 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นแรก คือ การสัมผัสประสบการณ์ ขั้นที่สอง คือ การใช้สื่อในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเล่านิทาน การให้ดูภาพ การให้ดูคลิปวิดีโอ ขั้นที่สาม คือ การถามคำถาม ขั้นที่สี่ คือ การพิจารณาทบทวนตัวเอง และขั้นที่ห้า คือ การนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน โดยทั้ง 5 ขั้นตอนนี้สามารถสามารถยกตัวอย่างให้เห็นเป็นรูปธรรมได้จากคำบอกเล่า ของครูผู้สอนความว่า

การสัมผัสประสบการณ์จะมีทั้งการเล่นเกมน จำลองสถานการณ์ เป็นต้น เป็นขั้นตอนที่ ออกแบบตามหัวข้อของ “จิ่ง ชื่อ อวี่” คือ ให้เด็กได้เข้าไปอยู่ในสถานการณ์จริง เช่น วันแม่ เราจะให้เด็กสัมผัสโดยการอุ้มลูกโป่ง โดยลูกโป่งเป็นเหมือนลูกที่เด็กๆ จะต้อง ดูแลทั้งวัน ใครที่ทำตกก็เหมือนกับว่าคนๆ นั้นดูแลลูกไม่ได้ แต่ด้วยวัยกำลังซนบาง คนอาจทำลูกโป่งหลุดแตกบ้าง เด็กบางคนมาขออนุญาตครูวางลูกโป่งเพื่อจะไปห้องน้ำ ได้ไหม ซึ่งครูก็จะชี้แจงให้เข้าใจโดยเชื่อมโยงให้เห็นว่า แม่ไม่เคยวางลูกได้เลย เพราะฉะนั้นต้องดูแลต่อ จะวางไม่ได้ ส่วนขั้นตอนของการเล่านิทาน ส่วนใหญ่จะใช้กับ เด็กได้ดี อย่างไรก็ดี นิทานบางเรื่องก็อาจจะไม่สามารถใช้สื่อสารกับนักเรียนใน ประเด็นที่ต้องการจะสื่อได้ครบถ้วน ดังนั้นในบางครั้งจึงต้องใช้ คลิปวิดีโอ ภาพ เป็นต้น จากนั้นก็จะมีการถามคำถามและให้พิจารณาทบทวนตนเอง สำหรับการนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันอาจจะมีใบงานให้ และขอความร่วมมือจากผู้ปกครอง หรือที่บ้านให้ช่วยดูแล สังเกตพฤติกรรม และมีการเชนดร์รับรอง เป็นต้น (เกณิกา เตจันันท์, สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2558)

นอกจากนี้ เมื่อนักเรียนได้กระทำความผิด ครูบางท่านยังมีวิธีการสอนผ่าน จิ่ง ชื่อ อวี่ เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดความรู้สึก กล่าวคือ โรงเรียนแห่งนี้จะไม่ใช้ระบบการตี หากนักเรียนคนนั้นกระทำความผิดจริง ครูก็จะให้ไปหยิบ จิ่ง ชื่อ อวี่ (ซึ่งติดไว้ในห้องเรียนนั้น) ที่ตนเองเห็นว่าน่าจะไปใช้เพื่อ แก้ไขและพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น จากนั้นนักเรียนที่ได้กระทำความผิดก็จะไปกล่าวต่อหน้ารูปภาพ ท่านธรรมาจารย์แจ้งเอียนซึ่งในทุกห้องเรียนจะมีการจัดวางไว้หรือที่เรียกว่า “มุมท่านธรรมาจารย์” โดยสาระที่กล่าวจะเป็นไปในทำนองว่าจะใช้จิ่ง ชื่อ อวี่ ที่เลือกมานี้พัฒนาตัวเองให้ดีขึ้นได้อย่างไร (เกณิกา เตจันันท์, สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2558)

3) การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น “พิธีสงฆ์น้ำพระ”^{*} (浴佛典禮) ถือได้ว่าเป็นวันที่สำคัญโดยก่อนการจัดงานครูจะเดินไปตามหมู่บ้านเพื่อเชื้อเชิญให้คนมาร่วมงาน ซึ่งได้รับการตอบรับและให้ความร่วมมือจากชุมชนเป็นอย่างดี พิธีนี้ถือได้ว่ามีความสำคัญเพราะเป็นวันที่รวมเอาวันวิสาขบูชา วันแม่สากลและวันฉีโลกเข้าไว้ด้วยกัน ภายใต้ชื่อว่า “พิธีสงฆ์น้ำพระ” กล่าวสำหรับความสำคัญของพิธีนี้ ท่านธรรมาจารย์เจิ้งเอียนได้อธิบายไว้ว่า

วันวิสาขบูชา วันแม่สากลและวันฉีโลก มีมูลเหตุเพราะเมื่อตอนครบบรอบ 30 ของฉีโลก ชาวฉีโลกจากอเมริกาที่กลับมาได้หวั่นได้บอกว่า ช่วงเวลานี้ของทุกปีพวกเขาจะกลับได้หวั่น เพื่อมาร่วมพิธีฉลองครบบรอบฉีโลก แต่บางครั้งก็ต้องคำนวณว่าสุดท้ายแล้วในช่วงเวลานี้พวกเขาจะสามารถกลับมาได้หรือไม่ เพราะวันครบบรอบฉีโลกในปีนั้นตรงกับแรม 5 ค่ำเดือน 5 แต่ปีนี้ตรงกับขึ้น 8 ค่ำเดือน 6 ซึ่งทั้งสองวันล้วนใกล้เคียงกัน (วันอาทิตย์ที่สองของเดือนพฤษภาคม) ดังนั้นเราจึงกำหนดให้วันฉีโลกตรงกับวันแม่สากล พร้อมทั้งหวังว่าจะเผยแผ่พุทธธรรมไปทั่วโลก อุทิศตนเพื่อพุทธศาสนา ทำเพื่อมวลชีวันนับตั้งแต่ปีนี้เป็นต้นมา เมื่อชาวฉีโลกจากนานาประเทศกลับมาได้หวั่นเพื่อมาร่วมพิธีฉลองครบบรอบฉีโลก วันแม่สากลและวันวิสาขบูชาไปด้วยพร้อมกัน เริ่มจากเมื่อ 10 กว่าปีก่อน เมื่อตอนครบบรอบ 30 ปีของฉีโลก จากพิธีเล็ก ๆ ก็ขยายวงกว้างขึ้นจนกลายเป็นพิธีอันยิ่งใหญ่และสง่างาม อีกทั้งขยายไปสู่นานาชาติที่มีชาวฉีโลกอยู่ แน่แน่นอนว่าต้องขอบคุณพระอาจารย์และผู้อาวุโสจากแวดวงพุทธศาสนาที่ให้การสนับสนุนอย่างดีโดยผนวกวันวิสาขบูชาเข้าไว้ด้วยกัน (tzuchithai24, 2557 ข)

กิจกรรมเนื่องในวันพ่อและวันแม่ ก็ถือว่าเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่ทางโรงเรียนให้ความสำคัญไม่แพ้กัน เป็นกิจกรรมที่เน้นความความพร้อมเพรียงและความเป็นระเบียบ ซึ่งในการจัดงานจะมีการจัดกิจกรรมป้อนข้าวสำนึกคุณหรือกิจกรรมล้างเท้า หรือ กิจกรรม “ออมบุญ”^{**} (竹筒歲月) เป็นกิจกรรมที่ทางโรงเรียนสอนให้นักเรียนทุกคนรู้จักเห็นความสำคัญในเรื่องของการออม ซึ่งการออมบุญในที่นี้ก็คือ การออมเงิน อาจจะเป็นวันละ 1 บาท 5 บาทหรือ 10 บาทก็ได้ โดยทุกสิ้นเทอมทางโรงเรียนจะจัดรางไม้ไผ่ไว้ให้และนักเรียนก็นำกระปุกออมบุญนั้นมาเทลงบนรางไม้ไผ่ เงินที่ได้จะ

^{*} พิธีสงฆ์น้ำพระจะจัดขึ้นทั่วโลกที่มีชาวฉีโลกอยู่ โดยจะจัดงานในช่วงเดือนพฤษภาคมของทุกปี

^{**} ทั้งนี้คำภาษาจีนไม่ได้แปลตรงตัวว่า “ออมบุญ” แต่แปลว่า “กระบอกไม้ไผ่เดือนปี”

นำไปใช้ประโยชน์เพื่อส่วนรวมในลำดับต่อไป เมื่อพิจารณาในเบื้องต้นการออมเงินดังกล่าวถือว่าเป็น “อูบาย” ในการสอนให้นักเรียนรู้จักทำ “ความดี” ในทุก ๆ วัน ทั้งยังเป็นการปลูกฝังให้คำนึงถึงผู้อื่น/สังคมด้วย

4) การเสริมทักษะภาษาจีน ถือว่าเป็นอีกหนึ่งจุดเด่นของโรงเรียน กล่าวคือ เป็นรายวิชาที่อยู่ในหมวดรายวิชา/กิจกรรมที่สถานศึกษาจัดเพิ่มเติมตามความพร้อมและจุดเน้น โดยเหตุผลของการเน้นให้นักเรียนทุกคนได้เรียนภาษาจีนนั้นเพราะตั้งแต่เริ่มก่อตั้งโรงเรียนทางโรงเรียนได้เล็งเห็นการเติบโตของภาษาจีนในอนาคต นักเรียนจะได้เรียนภาษาจีนจากเจ้าของภาษาซึ่งการเรียนรู้จากเจ้าของภาษาจะช่วยให้ นักเรียนใช้ภาษาได้อย่างถูกต้องและชัดเจน ทั้งยังเป็นการเรียนรู้วัฒนธรรมของประเทศและภาษานั้น ๆ ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของโรงเรียนและทำให้โรงเรียนมีความแตกต่างจากโรงเรียนอื่น (tzuchithai24, 2560)

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น การบูรณาการเนื้อหาในหลักสูตรของโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่ ทั้ง 4 เรื่อง ตามความเห็นของผู้วิจัยนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยองค์ประกอบที่สำคัญมากคือ ครูที่มีความรู้ ความสามารถและมีคุณธรรม ดังนั้นโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่จึงให้ความสำคัญแก่การ “สร้าง” ครูที่มีคุณสมบัติตามอุดมคติขององค์กรพุทธฉือจี้ ดังคำกล่าวของท่านธรรมาจารย์เจิ้งเอียนตอนหนึ่ง ความว่า

ครูต้องระมัดระวังทุกฝั่เก้า ตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงมหาวิทยาลัย

ทุกชั้นตอนจะต้องสอดรับประสานกัน

ครูทุกคนพึงตั้งมั่นในการรับไม้ต่อ

ครูชั้นอนุบาลปั๊มเพาะเมล็ดพันธุ์ด้วยความรัก

ครูชั้นประถมรดน้ำพรวนดินต้นกล้าด้วยความรัก

ครูชั้นมัธยมปรับแต่งกิ่งก้านสาขาด้วยความรัก

ขณะต้นไม้เจริญเติบโตต้องปรับกิ่งก้านที่ไร้ประโยชน์ทิ้งและปรับแต่งกิ่งก้านให้งดงาม

ให้เด็กทุกคนอยู่ภายใต้การศึกษาด้วยความรักตลอดเส้นทางของการเจริญเติบโต

(แผนกเลขานุการ มหาวิทยาลัยฉือจี้, 2555, หน้า 15)

ด้วยเหตุดังนั้น สิ่งหนึ่งที่โรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่ไม่อาจละเลยได้ก็คือ การอบรมครูเพื่อเตรียมความพร้อมล่วงหน้าก่อนทำการสอน เช่นที่ครูฝ่ายวิชาการได้เล่าถึงความจำเป็นเกี่ยวกับประเด็นนี้ว่า

ก่อนเปิดเทอมคุณครูต้องมาอบรมก่อน แม้ว่าจะอยู่มาหลายปีก็ต้องทำ เหมือนเป็นการทบทวน คือ ใน 1 วันก็จะสมมุติว่าตัวเองเป็นนักเรียน ไม่ว่าจะเข้ามาถึงตอนเช้า เข้าแถวเคารพธงชาติ ปฏิญาณตนและเข้าเรียนวิชาที่หนึ่งแต่วิชาที่เรียนจะเป็นเรื่องราวของฉ้อฉลหรืออาจจะเป็นสิ่งที่เราจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงในเทอมนี้ เราจะทำอะไร เหมือนกับเป็นการประชุมย่อย ๆ ครูก็ต้องฝึกให้ได้ ต้องทำให้ได้ก่อนที่จะไปสอนนักเรียน (ภราดร ปันวิชัย, สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2558)

ลักษณะการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนฉ้อฉลเชียงใหม่

โรงเรียนแห่งนี้มีอัตลักษณ์ว่า “ฉ้อฉลสอนและกล่อมเกลานักเรียนให้เป็นวิญญูชนที่บริสุทธิ์ ไม่เล็งเห็นประโยชน์ส่วนตนโดยฝ่ายเดียว รู้จักและปฏิบัติตามกฎระเบียบและจริยธรรม ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตตามกระแสสังคม” (โรงเรียนฉ้อฉลเชียงใหม่, ม.ป.ป. ง) จากข้อความนี้สามารถขยายความโดยจำแนกเป็นประเด็นเพื่อการอภิปรายให้เห็นภาพที่ชัดเจนได้ คือ คุณสมบัติอันพึงประสงค์ที่เรียกว่า “วิญญูชนที่บริสุทธิ์” นั้น ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะเป็นผลสืบเนื่องมาจากการสอนและกล่อมเกลานักเรียนด้วย “ความรักอันยิ่งใหญ่” (ต้าอ้าย, 大愛)* ดังข้อความที่ว่า การศึกษาของฉ้อฉลใช้ความรักเป็นจุดเริ่มต้น ฉ้อหรือเมตตา คือการให้ความสุขหวังว่าสรรพสัตว์ในโลกหล้าล้วนสามารถมีความสุขโดยถ้วนหน้า ฉ้อหรือสงเคราะห์ คือการถอนความทุกข์ออกไปโดยการให้รักอันยิ่งใหญ่ (ต้าอ้าย) ไปรักสรรพสัตว์ (แผนกเลขานุการ มหาวิทยาลัยฉ้อฉล, 2555, หน้า 152) การบ่มเพาะด้วยความรู้สึกดังกล่าวน่าจะมีจุดหมายที่ต้องการให้มนุษย์เติบโตอย่างมีคุณภาพ กล่าวให้ชัดขึ้นก็คือ ผู้เรียนมีการเติบโตทั้งในแง่ความรู้ควบคู่ไปพร้อมกับการมีคุณธรรมนั่นเอง อนึ่ง องค์การพุทธฉ้อฉลได้ขยายความคำว่า “ความรู้คู่คุณธรรม” ไว้ที่น่าสนใจความว่า

* ในหนังสือวิถีครูผู้ประเสริฐ วาทีธรรมด้านการศึกษา ธรรมจารย์เจิ้งเอี้ยน ได้สะท้อนพลังของความรัก โดยมองว่ารักคือการปฏิบัติ คือ ในโลกนี้ไม่มีพลังใดยิ่งใหญ่ไปกว่า “พลังรัก” การใช้ความรักอย่างจริงใจห่วงใยเด็ก คือ การซึมซาบสู่พระสูตรอย่างลึกซึ้ง พระสูตรอยู่ที่ใด อยู่ในชีวิตประจำวัน อยู่ในบุคคลและเรื่องราว รักไม่ใช่การพูดแต่ปากและไม่ใช้ทฤษฎีตัวหนังสือ หากต้องแสดงออกมาด้วยความจริงใจ ที่เรียกกันว่า “ไม่ผ่านเรื่องหนึ่ง ก็ไม่เพิ่มสติปัญญาส่วนหนึ่ง” ถ้าไม่ทุ่มเทหัวใจไปสัมผัสแล้วสติปัญญาจะงอกเงยได้อย่างไร (แผนกเลขานุการ มหาวิทยาลัยฉ้อฉล, 2555, หน้า 158)

การศึกษาในโรงเรียน ควรเริ่มจากสิ่งที่มองเห็นได้ด้วยตา แล้วต่อไปยังแนวคิดและจิตวิญญาณซึ่งตามองไม่เห็น สิ่งที่มองเห็นได้ด้วยตา คือการแต่งกาย การกิน ความเป็นอยู่และความประพฤติ สิ่งที่ตามองไม่เห็น คือการบ่มเพาะจิตใจที่เข้มแข็งในชีวิตประจำวัน ทำความรู้ให้คู่กับคุณธรรมจึงจะเป็นการศึกษาที่งามพร้อม (แผนกเลขานุการ มหาวิทยาลัยฉือจี้, 2555, หน้า 85)

เมื่อพิจารณารายละเอียดข้างต้นในประเด็นที่ว่า โรงเรียนควรเริ่มต้นจากสิ่งที่มองเห็นได้ด้วยตา ได้แก่ การแต่งกาย การกิน ความเป็นอยู่และความประพฤติก็ยิ่งทำให้เห็นรายละเอียดที่สะท้อนอัตลักษณ์ของโรงเรียนแห่งนี้ได้อย่างแจ่มชัดมากขึ้น โดยผู้วิจัยจะทำการอธิบายเพิ่มเติมตามลำดับดังนี้

1) **ด้านการแต่งกาย** องค์การพุทธฉือจี้มองว่าเป็นการแสดงออกถึงบุคลิกภาพ หากคนเรา รู้จักแต่งกายให้สะอาดเรียบร้อย แต่งกายให้เหมาะสมกับกาลเทศะ ก็สามารถสะท้อนให้เห็นถึงใจที่เรียบร้อยและรักตนเอง ในขณะเดียวกันการแต่งกายต้องสมกับฐานะและวัย เป็นธรรมชาติจึงจะงดงาม การฝืนไม่เป็นธรรมชาติย่อมไม่ใช่ความงามที่แท้จริง ดังนั้น การแต่งกายจึงเป็นภาพลักษณ์อันสะท้อนให้เห็นถึงจิตใจที่จับต้องไม่ได้ พุดในอีกแง่หนึ่งก็คือ ใจคิดอย่างไรก็จะแสดงออกด้วยภาพลักษณ์เช่นนั้น (แผนกเลขานุการ มหาวิทยาลัยฉือจี้, 2555, หน้า 68-69) ด้วยทัศนะดังกล่าว โรงเรียนแห่งนี้จึงตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องของการแต่งกายที่เหมาะสม เรียบร้อยด้วยการเลือกใช้สีสุภาพ เป็นโทนสีที่ไม่ฉูดฉาดตาซึ่งก็คือ สีเทา การเลือกใช้สีดังกล่าวเพราะท่านธรรมาจารย์เจิ้งเอี้ยนเห็นว่า เป็นสีที่ไม่โดดเด่นแสบตา แสดงถึงความสุภาพและไม่สกปรกง่าย อีกทั้งยังเป็นการเตือนผู้สวมใส่ให้คำนึงถึงหน้าที่ของตนที่กำลังเป็นอะไร กำลังทำอะไร เครื่องแบบจึงเป็นความแน่วแนในสิ่งถูกต้องที่เราทำ แม้ภายนอกอาจจะถูกกำหนดด้วยเครื่องแบบแต่ทว่าสมองและจิตใจมีอิสระเต็มที่ในการคิดสิ่งที่ถูกต้อง* (พระเดิมแท้ ขาวหินฟ้า รัศมี กฤษณมิกข์และสุวิดา แสงสีหนาท, 2550, หน้า 40)

* ในหนังสือ จี้ ซื่อ อวี่ 1 วาพะธรรม ธรรมาจารย์เจิ้งเอี้ยน มีบทสนทนาที่สาววัยรุ่นผู้หนึ่งถามท่านธรรมาจารย์เกี่ยวกับเรื่องการแต่งกายว่า “ควรจะแต่งกายอย่างไรจึงจะดูดี” ท่านธรรมาจารย์ได้ตอบคำถามนี้ว่า “สวมใส่เสื้อผ้าให้ดูเป็นธรรมชาติจะดูดีที่สุด เสื้อผ้ามีไว้เพื่อปกปิดร่างกายและแสดงถึงบุคลิกภาพของเรว่าอยู่ในฐานะอะไร อายุเท่าไร สภาวะเช่นใด ดังนั้น ควรใส่เสื้อผ้าให้เหมาะสมกับกาลเทศะ การสวมใส่เสื้อผ้าที่ไม่เป็นธรรมชาติจะดูไม่งาม” (ท่านธรรมาจารย์เจิ้งเอี้ยน, 2553, หน้า 140)

2) **ด้านการกิน** โรงเรียนแห่งนี้จัดเตรียมอาหารที่ปราศจากเนื้อสัตว์ไว้สำหรับครูและนักเรียนทุกคน ครูและนักเรียนต้องจัดเตรียมอุปกรณ์ส่วนตัวสำหรับรับประทาน (หลักๆ คือ ชาม แก้ว น้ำ ตะเกียบ) จากที่บ้านซึ่งสอดคล้องกับรายละเอียดวิสัยทัศน์ของโรงเรียนที่ได้กำหนดไว้ตามแนวทางขององค์กรพุทธฉือจี้ในประเทศไทยข้อหนึ่งความว่า “รับประทานอาหารเจที่ถูกหลักโภชนาการเพื่อรักษาสรรพชีวิตและสิ่งแวดล้อม ที่มีวัฒนธรรมการรับประทานอาหารที่มีผลดีต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม มีภาระในการรับประทานอาหารเป็นของส่วนตัวและพกติดตัวอยู่เสมอ เพื่อสุขภาพและรักษาสิ่งแวดล้อม” (รายงานประจำปีของสถานศึกษา โรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่, 2556, หน้า 35) จากแนวทางการกล่าวสะท้อนว่า การกินอาหารที่ปราศจากเนื้อสัตว์ เป็นเรื่องที่โรงเรียนมุ่งสอนให้นักเรียนรู้จักเคารพสิ่งมีชีวิตด้วยเรื่องใกล้ตัวผ่านประสบการณ์ตรง การให้นักเรียนตระเตรียมและนำอุปกรณ์สำหรับรับประทานมาเองจากที่บ้านด้วยตนเองนั้นก็สามารถพิจารณาต่อได้ว่า โรงเรียนมุ่งปลูกฝังให้รู้จักรับผิดชอบของใช้ของตนเอง ทั้งยังเป็นการส่งเสริมการกินที่ถูกสุขอนามัยอีกด้วย

อนึ่ง หลักการของโรงเรียนที่ทุกคนพึงตระหนักเกี่ยวกับเรื่องการกินอย่างสำคัญ ก็คือ ต้องกินอาหารให้หมด ไม่ควรเหลือติดภาระ ซึ่งนั่นก็หมายความว่า การตักอาหารเพื่อรับประทานในแต่ละครั้งต้องตักแต่พอดี ต้องรู้จักประมาณตนเอง กินเท่าที่เรากินได้ กินอย่างรู้คุณค่าและเท่าที่จำเป็น หากไม่อิ่มก็สามารถตักเพิ่มในภายหลังได้ ฉือจี้เรียกความตระหนักตนเกี่ยวกับการกินในลักษณะนี้ว่าเป็น “การถนอมบุญ” (惜福) จากการลงพื้นที่ในครั้งนั้นพบว่า ฝ่ายประณจะกินอาหารที่ห้องเรียน โดยมีอาสาสมัครในชั้นเรียนนั้น ๆ (2 ถึง 3 คนโดยประมาณ) ตักอาหารแก่เพื่อนร่วมชั้น ซึ่งผู้ทำหน้าที่ตักอาหารจะต้องโพกศรีษะด้วยผ้า ต้องสวมผ้ากันเปื้อนและต้องปิดปากอย่างมิดชิด ทั้งนี้เพื่อความสะอาดและถูกสุขลักษณะ ในขณะที่นักเรียนที่เหลือก็จะต่อแถวเพื่อรับอาหารอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย จากที่กล่าวมาทั้งหมดถือได้ว่า เป็นการปลูกฝังให้นักเรียนเห็นความสำคัญในเรื่องใกล้ตัวตั้งแต่เยาว์วัย

3) **ด้านความเป็นอยู่** ในประเด็นนี้ผู้วิจัยขอเริ่มต้นจากสิ่งที่สังเกตเห็นได้ง่ายและชัดเจน คือ ภูมิทัศน์ของโรงเรียน ในแง่ตัวอาคารของโรงเรียนพบว่า ถูกออกแบบด้วยโครงสร้างที่แข็งแรง โอเอียง โปร่งและโล่งสบาย คำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยเพื่อเอื้ออำนวยความสะดวกแก่นักเรียน ครู บุคลากรอื่น ๆ ในโรงเรียนไปจนถึงคนในชุมชนอย่างเห็นได้ชัด* (ดูบรรยากาศภายในโรงเรียนได้ใน

* สามารถดูภาพและอ่านรายละเอียดเกี่ยวกับเอกลักษณ์ด้านสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่ ได้แก่ การปูพื้นด้วยอิฐบล็อก สระน้ำในบริเวณของโรงเรียนทั้ง 4 แบบ คุณประโยชน์ของหลังคาอาคารเรียนต่าง ๆ

ภาคผนวก ข) ดังที่ครูฝ่ายธุรการได้ขยายความเกี่ยวกับการให้ความสำคัญเรื่องการออกแบบตัวอาคาร ในมุมมองของท่านธรรมาจารย์แจ้งเอียนความว่า ในเรื่องการออกแบบท่านธรรมาจารย์เน้นพอสมควร โดยเฉพาะโรงเรียน (สถานศึกษา) กับโรงพยาบาล ท่านธรรมาจารย์มองว่าเวลามีภัยพิบัติที่ไหนเกิดขึ้น โรงเรียนต้องเป็นที่หลบภัย โรงพยาบาลต้องเป็นพื้นที่ช่วยชีวิต เพราะฉะนั้นพื้นที่ตัวอาคารของทั้ง 2 สถานที่นี้ท่านจึงเน้นมาก (เอกลักษณ์ ธนาใจรักษา, สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2558)

กล่าวสำหรับตำแหน่งที่ตั้งของโรงเรียนพบว่า ตั้งอยู่ห่างจากแหล่งชุมชนส่งผลให้โรงเรียนแห่งนี้ห้อมล้อมด้วยธรรมชาติและบรรยากาศแวดล้อมที่ไม่วุ่นวาย มีความร่มรื่น เป็นสถานที่ตั้งที่ถูกคัดเลือกโดยท่านธรรมาจารย์แจ้งเอียนด้วยเหตุผลที่ว่า

เนื่องด้วยภูมิประเทศของอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ที่มีความคล้ายคลึงกับโรงเรียน ฉือจี้ในประเทศไต้หวัน คือ มีสภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพและทางสังคมที่ค่อนข้างเอื้อต่อการสร้างสุขภาวะทางจิตและสอดคล้องกับแนวคิดของท่านธรรมาจารย์ กล่าวคือ สถานที่ตั้งของโรงเรียนรายล้อมไปด้วยทิวเขาและทุ่งนาของชาวบ้านในชุมชน ไม่มีสถานบันเทิง หรือการสัญจรที่แออัด อีกทั้งโครงสร้างอาคารเรียนยังถอดแบบมาจากประเทศไต้หวันไม่มีผิติดพื้น (สุพรรณิ คงดีได้, 2556, หน้า 5)

ดังนั้น ด้วยลักษณะภูมิทัศน์ของโรงเรียนเช่นที่กล่าวมาจึงปฏิเสธไม่ได้ว่ามีผลสำคัญต่อการส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี เรียกได้ว่าเป็นการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้เกิดขึ้นแก่ทุกคนไปพร้อมกันด้วย ซึ่งรวมไปถึงการเตรียมความพร้อมทั้งในด้านองค์ประกอบภายนอกและภายในให้ผู้เรียนใช้ชีวิตในโลกสมัยใหม่ที่ประกอบด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ สำหรับด้านองค์ประกอบภายนอก คือ การจัดแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน ได้แก่ ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ โดยมีคอมพิวเตอร์ที่ใช้เพื่อการเรียนการสอนและเพื่อสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตจำนวน 144 เครื่อง จำนวนนักเรียนที่สืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตในปีการศึกษา 2556 เฉลี่ย 480 คนต่อวันคิดเป็นร้อยละ 80.40 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด (รายงานประจำปีของสถานศึกษา โรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่, 2556, หน้า 14) ส่วนด้านองค์ประกอบภายใน คือ การปลูกฝังให้ผู้เรียนมีอุปนิสัยในการสืบค้นข้อมูลมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ รู้จักเลือกสรรข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และเสพข้อมูลข่าวสารอย่างรู้เท่าทัน

ด้านวิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน โดยเฉพาะระหว่างผู้อำนวยการโรงเรียนกับนักเรียนก็ถือได้ว่ามีแง่มุมที่น่าสนใจ คือ โรงเรียนจะคัดเลือกและเชิญนักเรียนที่มีพัฒนาการที่ดีในด้านต่าง ๆ เช่น พัฒนาการด้านการเรียน ความมีมารยาทและความอ่อนน้อมถ่อมตน ความเชื่อมั่นในตัวเอง ให้ไปดื่มชาและขนมกับผู้อำนวยการหรือที่เรียกว่าได้เป็นแขกของผู้อำนวยการ ถือเป็นกิจกรรมที่ได้รับผลตอบแทนในเชิงบวก ในแง่หนึ่งนักเรียนก็เกิดความภาคภูมิใจ รู้สึกเป็นเกียรติ และยังถ่ายทอดความประทับใจของตนให้ผู้ปกครองได้รับรู้ ในขณะเดียวกันผู้ปกครองก็จะคอยกระตุ้นให้นักเรียนพัฒนาตนเองเพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้นเรื่อย ๆ วิธีการเช่นนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเป็นการช่วยลดช่องว่างระหว่างครูกับนักเรียนได้ระดับหนึ่ง ทั้งช่วยกระตุ้นให้นักเรียนตระหนักถึงคุณค่าและศักยภาพภายในของตน ก่อเกิดเป็นความรู้สึกว่าโอกาสเช่นนี้สามารถเกิดขึ้นได้กับทุกคนที่มุ่งมั่นตั้งใจที่จะพัฒนาและเปลี่ยนแปลงตนเอง

สิ่งที่ไม่อาจมองข้ามอีกเรื่องในประเด็นนี้ก็คือ ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ขยายความให้ชัดเจนก็คือ โรงเรียนแห่งนี้มีกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับชุมชนซึ่งปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง* ได้แก่ กิจกรรมเยี่ยมครอบครัวบุญคุณ ซึ่งคำว่า “ครอบครัวบุญคุณ” (感恩戶) นี้ คือ คำเรียกที่มีความหมายและมีนัยสำคัญที่โรงเรียนมุ่งสื่อให้นักเรียนตระหนักอยู่เสมอว่า พวกเขาเหล่านั้นมีบุญคุณในแง่ที่เปิดโอกาสให้พวกเราทุกคนได้ทำความดีนั่นเอง นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมเยี่ยม “บ้านพักคนชรา” ซึ่งเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เข้าไปช่วยเหลือ/ดูแลเรื่องสุขภาวะแก่อัติตทหารจีนที่ไม่สามารถกลับประเทศได้ ด้วยเหตุนี้นักเรียนทุกคนที่จะลงพื้นที่เพื่อไปทำกิจกรรมเหล่านั้นต้องเตรียมตัวล่วงหน้าให้พร้อม ดังที่ครูฝ่ายจริยธรรมได้ให้ข้อมูลในประเด็นนี้ความว่า ก่อนออกไปทำกิจกรรมครูต้องแจ้งหรือเล่าให้นักเรียนรู้ในเบื้องต้นก่อนว่า การทำกิจกรรมเหล่านั้นต้องพบเจออะไรบ้าง เช่น บางกรณีอาจจะเจอคนหรือสถานที่ที่ไม่สะอาดหรือสกปรก เพราะฉะนั้นนักเรียนจึงต้องรู้จักเตรียมตัวและเรียนรู้ที่จะป้องกันตนเองให้ปลอดภัย (พรนภา ลือตาล, สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2558)

เมื่อกิจกรรมในลักษณะที่กล่าวไปข้างต้นถือปฏิบัติอย่างต่อเนื่องตามพันธกิจของโรงเรียนที่ว่า โรงเรียนเน้นการจัดกิจกรรมที่แสดงถึง ความเมตตา ความกรุณา ช่วยเหลือและบำบัดความทุกข์

* กิจกรรมเยี่ยมครอบครัวบุญคุณและกิจกรรมเยี่ยมบ้านพักคนชราจะมีในสัปดาห์สุดท้ายของทุกเดือน โดยวันเสาร์จะเป็นกิจกรรมเยี่ยมครอบครัวบุญคุณและวันอาทิตย์จะเป็นกิจกรรมเยี่ยมบ้านพักคนชรา โดยนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมเหล่านี้จะเริ่มตั้งแต่ระดับชั้น ป. 4 เป็นต้นไป

ยากของผู้อื่น ทั้งยังเป็นการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียน มีจิตเบิกบานอยู่เสมอ และเห็นความสำคัญของบุคคลรอบข้าง ร่วมยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นมีสุข (โรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่, ม.ป.ป. ค) จึงไม่น่าแปลกใจที่โรงเรียนแห่งนี้จะได้รับความเชื่อมั่นและความไว้วางใจจากชุมชนในระดับหนึ่ง แม้ว่าบางครั้งครอบครัวจะไม่ได้ส่งบุตรหลานเข้าศึกษา ณ โรงเรียนแห่งนี้ก็ตาม แต่กระนั้นก็ยังให้ความร่วมมือเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดอยู่เสมอ อาทิ กิจกรรม “พิธีสงฆ์น้ำพระ” กิจกรรมส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ หรือกิจกรรมแจกผ้าห่มกันหนาว ส่วนครอบครัวที่ส่งบุตรหลานเข้ามาศึกษาเล่าเรียนก็พบว่าผู้ปกครองต่างให้การสนับสนุน ให้ความร่วมมือกับโรงเรียนมากขึ้น ดังที่ครูฝ่ายจริยธรรมได้เล่าถึงประเด็นนี้ว่า เดิมทีผู้ปกครองไม่ค่อยให้ความร่วมมือ อาจเป็นเพราะโอกาสน้อย แต่ตอนนี้ทางโรงเรียนเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมกับนักเรียนห้องที่ไปทำกิจกรรมมากขึ้น รวมถึงมีผู้ปกครองอีกกลุ่มหนึ่งที่เป็นอาสาสมัครอยู่แล้ว จึงทำให้ในปัจจุบันความร่วมมือในการทำกิจกรรมทำนองนี้ระหว่างผู้ปกครองกับโรงเรียนมีความเข้มแข็ง ตื่นตัวและมีความยินดีพร้อมที่จะตอบรับกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัด/เชิญชวน แม้ทางโรงเรียนจะไม่มีค่าตอบแทน มีแต่เพียงอาหารกลางวันให้กินตาม (พรนภา ลือตาล, สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2558)

4) ด้านความประพฤติ โรงเรียนแห่งนี้มุ่งปลูกฝังและบ่มเพาะพฤติกรรมที่พึงประสงค์แก่นักเรียนตามแนวทางของฉือจี้ โดยเริ่มตั้งแต่เรื่องใกล้ตัวอย่างเช่น การฝึกให้มีบุคลิกภาพที่ดีในการรับประทานอาหาร โดยนักเรียนจะถูกฝึกให้มีการนั่ง การจับถ้วยและการถือตะเกียบด้วยลักษณะอุปมาที่ว่า “นั่งเหมือนระฆัง ถือถ้วยข้าวเหมือนมังกรคาบแก้ว ถือตะเกียบเหมือนหงส์จิบน้ำ” (坐如鐘，龍口含珠，鳳口飲水。)* (ภราดร ปันวิชัย, สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2558) มีเพียงเท่านั้นนักเรียนยังถูกฝึกให้รู้จักสำรวม คือ ไม่มีการคุยกันในระหว่างตักและรอรับอาหาร ถือเป็นการป้องกันไม่ให้สิ่งแปลกปลอม เช่น น้ำลายตกลงสู่อาหาร แต่ถ้าหากนักเรียนคนใดต้องการอาหารในปริมาณมาก ปานกลาง หรือน้อย เขาเหล่านั้นก็จะสื่อสารกันด้วยภาษามือ (ดูการสื่อสารด้วยภาษามือในขณะตักอาหารได้ในภาคผนวก ค) การบ่มเพาะพฤติกรรมในเรื่องมารยาทขั้นพื้นฐานให้เกิดแก่ผู้เรียนดูเหมือนจะสะท้อนให้เห็นอยู่เป็นระยะๆ กล่าวคือ เมื่อผู้วิจัยทำการทักทาย สนทนาหรือแม้แต่กระทั่งเดินสวนกับนักเรียนโดยเฉพาะในระดับมัธยม สิ่งหนึ่งที่พบเห็นอย่างเด่นชัด คือ นักเรียนจะมีการโค้ง

* วลีดังกล่าวมาจากสองประโยค ได้แก่ ประโยคที่ว่า “ยืนเหมือนต้นสน นั่งเหมือนระฆัง เดินเหมือนลม นอนเหมือนคันธนู” (站如松、坐如鐘、行如風、臥如弓) และ “ถือถ้วยข้าวเหมือนมังกรคาบแก้ว ถือตะเกียบเหมือนหงส์จิบน้ำ” (龍口含珠，鳳口飲水。)

คำนับด้วยการจัดวางท่วงท่าในลักษณะผสานมือไว้ระดับราวสะดือพร้อมรอยยิ้มที่เป็นมิตร ท่วงท่าท่าที่เช่นนี้สะท้อนให้เห็นถึงความสำรวม ความเคารพและมีความอ่อนน้อมต่อคู่สนทนาและผู้พบเจอ

นอกจากนี้ การมุ่งสร้างให้นักเรียนมีระเบียบวินัย รู้จักหน้าที่และความรับผิดชอบ สร้างจิตสำนึกที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี การเป็นผู้ให้ และมีจิตอาสาถือได้ว่าเป็นสิ่งที่พบเห็นอย่างเด่นชัด โดยจะกล่าวตามลำดับ คือ นักเรียนในโรงเรียนแห่งนี้จะถูกฝึกให้มีระเบียบวินัยตั้งแต่เรื่อง การเดินแถวเข้าโรงเรียน การทำความเคารพครู การถอดรองเท้าและจัดรองเท้า การตักอาหารให้ครู การเข้าแถวรับอาหาร การรับประทานอาหาร การจัดวางถ้วยชาม สำหรับรับประทานอาหาร การเดินแถวขณะที่ในมือมีของและการเข้าแถวเพื่อไปเรียนห้องปฏิบัติการต่าง ๆ การเตรียมความพร้อมก่อนเริ่มเรียน ไปจนถึงการเข้าแถวก่อนกลับบ้าน เป็นต้น (ดูกิจกรรมเกี่ยวกับระเบียบวินัยได้ในภาคผนวก ง) กิจกรรมเหล่านี้ คือ “เครื่องมือ” ที่ช่วยสร้างระเบียบวินัยแก่นักเรียนซึ่งจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางกายของมนุษย์ เป็นการสร้างแบบแผนความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อันจะนำไปสู่สังคมที่เรียบร้อยและดีงาม กล่าวสำหรับประเด็นเรื่องหน้าที่ ผู้วิจัยต้องชี้แจงในเบื้องต้นก่อนว่า โรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่ไม่มีนโยบายให้ภารโรงทำความสะอาดภายในตัวอาคาร ภารโรงจะมีหน้าที่ดูแลเฉพาะบริเวณภายนอกอาคาร เช่น สวน เมื่อเป็นเช่นนี้การทำความสะอาดภายในตัวอาคารจึงเป็นหน้าที่ของทุกคน โดยครูและนักเรียนจะต้องแบ่งหน้าที่ และช่วยกันทำความสะอาดตามจุดต่างๆ ที่รับผิดชอบ คือ กวาดพื้น ถูพื้น ขัดห้องน้ำ เป็นต้น

สำหรับการสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม พบว่ามีหลายกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับประเด็นนี้อาทิ การสอนและสร้างกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับวาทะธรรมของท่านธรรมาจารย์แจ้งเอียน (จิ้ง ซือ อวี) โดยครูประจำชั้น การประหยัดไฟอย่างการใช้โซลาร์เซลล์ภายในโรงเรียน การประหยัดน้ำ เช่น โรงเรียนจะจัดเตรียมภาชนะไว้สำหรับรองน้ำล้างมือเพื่อที่จะได้นำน้ำที่ใช้แล้วไปใช้ประโยชน์ต่อและการรู้จักแยกขยะ คือ โรงเรียนจะจัดเตรียมพร้อมกับจำแนกถังขยะเปียก ขยะทั่วไปและขยะกระดาษไว้ให้ตามจุดต่าง ๆ การปลูกฝังในเรื่องการแยกขยะให้เป็นและถูกต้องถือเป็นจุดตั้งต้นที่ช่วยให้มนุษย์เห็นความสำคัญและเกิดจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อม อีกทั้งช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้ในระดับหนึ่ง เพราะกระบวนการแยกที่ถูกต้องจะนำไปสู่การจัดการที่มีประสิทธิภาพต่อเนื่อง นั่นก็คือ บางส่วนสามารถนำไปรีไซเคิลเพื่อสร้างมูลค่า บางส่วนสามารถกำจัดได้เลยในทันที หรือ บางส่วนไม่สามารถกำจัดได้ในทันทีต้องมีกระบวนการที่รัดกุมเพราะส่งผลกระทบต่อผู้อื่น เป็นต้น (ดูการสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อสิ่งแวดล้อมได้ในภาคผนวก จ) ส่วนการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี พบได้จากการออกแบบ

กิจกรรมของครูประจำชั้น เช่น การสับเปลี่ยนหมุนเวียนตำแหน่งหัวหน้าห้องในทุก ๆ เดือน โดยนักเรียนในห้องเรียนนั้นจะทำการคัดเลือกกันเอง นักเรียนที่เคยเป็นมาแล้วจะไม่มีสิทธิถูกเสนอชื่อ เพื่อคัดเลือกตำแหน่งนี้ได้ในครั้งต่อไป นั่นก็หมายความว่านักเรียนทุก ๆ คนมีโอกาสดำรงตำแหน่งนี้ การทำหน้าที่หัวหน้าห้องนั้น ครูประจำชั้นอาจมีการออกแบบให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนอย่าง การมอบหมายให้หัวหน้าห้องเลือกเพื่อนเข้าห้องเรียนที่ละคนหลังจากทำกิจกรรมเข้าแถวในตอนเช้า เสร็จ ลักษณะเช่นที่กล่าวมาคือ การฝึกให้นักเรียนผู้ที่ได้รับมอบหมายเป็นหัวหน้าห้องรู้จักตัดสินใจ ในฐานะผู้นำ ในขณะที่เดียวกันนักเรียนที่เหลือก็ต้องยอมรับ/เคารพการตัดสินใจของหัวหน้าห้องในฐานะที่เป็นผู้ตาม

สุดท้ายการเป็นผู้ให้และมีจิตอาสาได้สะท้อนให้เห็นจากการเป็นอาสาสมัครในการให้บริการภายในโรงเรียน กิจกรรมเยี่ยมครอบครัวบุญคุณ กิจกรรมเยี่ยมบ้านพักคนชรา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเยี่ยมครอบครัวบุญคุณและบ้านพักคนชรา ก่อนที่นักเรียนจะลงพื้นที่ไปทำกิจกรรมเหล่านี้ต้องได้รับการอบรมเรื่องมารยาทต่าง ๆ ได้แก่ การมอบของ การนั่ง การยืน รวมถึงการแสดงออกทางสีหน้า ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนที่เหมาะสมและถูกต้อง รวมความแล้วก็คือ ต้องการมุ่งเน้นให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่แสดงออกในฐานะจิตอาสาหรือผู้ให้ที่ดี ทั้งยังแสดงให้เห็นถึงการปลูกฝังเรื่องความเห็นอกเห็นใจต่อผู้อื่นไปพร้อมๆ กับการบ่มเพาะความกรุณาให้เติบโตในจิตใจ

จากที่กล่าวมาทั้งหมด คือ ภาพสะท้อนเชิงประจักษ์อันประมวลได้จากการลงพื้นที่ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับคำขวัญและเอกลักษณ์ของโรงเรียนความว่า “มารยาทเด่น เน้นคุณธรรม นำการเรียนรู้ มุ่งสู่เทคโนโลยี” และ “สังคมแห่งความรักและความเมตตา พัฒนาความรู้คู่คุณธรรม ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่า ด้วยสติปัญญา” ตามลำดับ (โรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่, ม.ป.ป. ง) รวมทั้งสอดคล้องกับบทอธิษฐาน (ฉिताว) ที่ครูและนักเรียนทุกคนต้องกล่าวพร้อมกันในกิจกรรมหน้าเสาธงทุกเช้า การดำเนินกิจกรรมทั้งหมดเปรียบเหมือนกับการทำตามคำมั่นสัญญาที่เป็นดังปณิธานที่มีได้ เป็นเพียงการเปล่งวาจาที่เลื่อนลอยหรือสักแต่ว่ากล่าวตามพิธีกรรมเท่านั้น สำหรับบทอธิษฐานนั้น แปลเป็นภาษาไทยได้ดังนี้

จิตใจฉัน อยู่ในดินแดนแห่งการสำนึกคุณ จิตใจฉันเต็มด้วยความศรัทธา พวกเรา
มาร่วมตั้งจิตอธิษฐาน รวมใจจากทุกสารทิศ ร่วมอธิษฐานขอสันติจงเกิดแก่โลกมนุษย์

จิตใจฉัน อยู่ในดินแดนแห่งการสำนึกคุณ ปณิธานของฉัน พุทธองค์ทรงสดับฟัง
 พวกเรามารวมจิตกันเป็นหนึ่งเดียว ขจัดกิเลส ร่วมสร้างบุญกุศล ขอโลกจงปราศจาก
 ภัยพิบัตินานา トラบนานเท่านาน

อธิษฐานด้วยใจ ขอทุกคนสืบทอดตะเกียงแห่งปัญญา สงบอบอุ้นส่องอำไพ
 ต่อแสงไฟเมตตาจิตไร้สิ้นสุด ส่องหนทางบนผืนโลกสว่างไสว

อธิษฐานด้วยใจ ให้ปวงประชารักใคร่ปรองดอง เปิดใจกว้างจุดประกายเมตตา
 ธรรม ดูแลบุญคู่ปัญญาตราบนานเท่านาน รังสรรค์โลกงดงามสว่างไสว

จิตใจฉัน อยู่ในดินแดนแห่งการสำนึกคุณ ปณิธานของฉัน พุทธองค์ทรงสดับฟัง
 พวกเรามาร่วมตั้งจิตอธิษฐาน ขจัดกิเลส ร่วมสร้างบุญกุศล ขอโลกจงปราศจากภัย
 พิบัตินานา トラบนานเท่านาน (tzuchithai24, 2558)

บทที่ 4

วิเคราะห์แนวคิดและการจัดการศึกษาของโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่

ในบทนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์แนวคิดและการจัดการศึกษาของโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่ โดยผู้วิจัยได้จำแนกขอบเขตการวิเคราะห์และอภิปรายออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1. ผู้เรียน 2. ผู้สอน 3. เนื้อหาของหลักสูตร และ 4. กระบวนการจัดการเรียนการสอน ซึ่งขอบเขตทั้ง 4 ด้านนี้เป็นองค์ประกอบที่ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นองค์ประกอบหลักของการศึกษา โดยจะวิเคราะห์เพื่อเชื่อมโยงกับข้อมูลการวิจัยที่ได้จากบทที่ 3 ทั้งนี้เอกสารที่ผู้วิจัยใช้เป็นข้อมูลหลักสำหรับการวิเคราะห์ คือ หนังสือวิถีครูผู้ประเสริฐวาทะธรรมด้านการศึกษา ธรรมอาจารย์เจ็งเอียน (แผนกเลขานุการ มหาวิทยาลัยฉือจี้, 2555) เนื่องจากเป็นหนังสือที่รวบรวมคำสอนด้านการศึกษาที่ท่านธรรมอาจารย์ได้กล่าวไว้ในโอกาสต่างๆ ของการแสดงธรรม (ซึ่งถูกแปลจากภาษาจีนเป็นภาษาไทย) อันแสดงให้เห็นแนวคิดทางการศึกษาขององค์กรพุทธฉือจี้ซึ่งโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่ยึดถือเป็นแนวทาง ตามลำดับดังนี้

ผู้เรียน

โรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่เน้นการพัฒนานักเรียนด้วยความเชื่อว่า นักเรียนทุกคนมีศักยภาพที่ดิดงามติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด มิเพียงเท่านั้นศักยภาพเหล่านี้ยังสามารถที่จะพัฒนาให้เติบโตและงอกงามได้อีกด้วย กล่าวในอีกแง่หนึ่งก็คือ มนุษย์สามารถพัฒนาและเปลี่ยนแปลงตนเองให้ดีขึ้นได้นั่นเอง ความเชื่อที่กล่าวไปข้างต้นสัมพันธ์กับแนวคิดที่ว่ามนุษย์ทุกคนล้วนมี “ธาตุบริสุทธิ์” อยู่ในจิต หรือที่เรียกว่า “จิตเดิมแท้” ซึ่งเป็นหัวใจของการพัฒนาผู้เรียน อนึ่ง แนวคิดเรื่องจิตเดิมแท้เป็นแนวคิดของพุทธศาสนาหยานโดยเฉพาะอย่างยิ่งนิกายเซนซึ่งเห็นว่า จิตส่วนที่ลึกที่สุดคือ ภาวะที่ปราศจากการแปดเปื้อนจากกิเลสต่างๆ ภาวะดังกล่าวเป็นภาวะที่จิตกับวัตถุ (สิ่งที่จิตรับรู้) เป็นหนึ่งเดียวกัน เรียกภาวะนี้ว่า ความตระหนักรู้บริสุทธิ์ (pure self-awareness) ซึ่งปราศจากภาวะแปลกปลอม (artificiality) กระบวนการสร้างความคิด (conceptualization) และมโนทัศน์ทวิภาวะ (dualistic idea) ใดๆ (สุมาลี มหณรงค์ชัย, 2550, หน้า 374-375) จะเห็นได้ว่า จิตเดิมแท้เป็นภาวะที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคนและสามารถฝึกฝน ขัดเกลาให้เกิดขึ้นได้ ดังนั้น “เป้าหมายของเซน คือ การกลับสู่จิตเดิมแท้ วิถีชีวิตหรือข้อปฏิบัติทั้งหลายต่างมุ่งตรงสู่ความรู้แจ้งจิตเดิมแท้นี้ทั้งสิ้น” (สุมาลี มหณรงค์ชัย, 2550, หน้า377) ซึ่งเป้าหมายและวิธีการดังกล่าวสอดคล้องกับแนวทางการศึกษาของ

องค์กรพุทธนิจเป็นอย่างไรดี ดังจะเห็นจากการให้ความสำคัญในเรื่องนี้ของท่านธรรมจารย์เจิ้งเอียน
อนึ่ง คำที่ท่านใช้เพื่อสื่อความหมายถึง “จิตเดิมแท้” พบว่ามีอยู่หลายคำ เช่น คำว่า “ศักยภาพ”
“ธาตุแท้ของมนุษย์” “ธาตุแท้มนุษย์ที่แท้จริง” “ธาตุแท้ที่บริสุทธิ์ดีงาม” “ธาตุแห่งความดี” “ธาตุแท้
แห่งความดี” “ธาตุแท้อันดีงาม” เป็นที่น่าสนใจว่าคำเหล่านี้ได้มีการขยายความให้เห็นถึงสำคัญ
ที่ทุกฝ่ายซึ่งเกี่ยวข้องกับการศึกษาไม่อาจจะละเลยได้ เช่นข้อความที่ว่า

คนทุกคนล้วนมีศักยภาพของตนเอง นี่เป็นความสามารถที่ติดตัวทุกคนมา จงอย่าได้
ดูแคลนบุคคลใด แม้จะเป็นเด็กเล็ก เขาก็มีความสามารถที่ติดตัวมาอย่างไร้ขีดจำกัด
เช่นกัน ครูต้องส่งเสริมให้เด็กแสดงศักยภาพ พัฒนาความสามารถที่ติดตัวมา จงอย่า
ทำลายศักยภาพและปัญญาของนักเรียน นี่คือ “การให้ความสำคัญแก่ชีวิต”
(แผนกเลขานุการ มหาวิทยาลัยฉือจี้, 2555, หน้า 4) (ตัวเน้นเป็นของผู้วิจัย)

จากข้อความข้างต้น เราจะเห็นว่าคำว่า “ศักยภาพ” ในที่นี้ย่อมหมายถึงคุณสมบัติของ
ผู้เรียนทุกคนที่ติดตัวมาแต่กำเนิด ดังนั้นการศึกษาของโรงเรียนฉือจี้จึงมุ่งพัฒนาศักยภาพดังกล่าวให้
เปล่งประกายสูงสุด ในทางหนึ่งก็สัมพันธ์กับผู้สอนที่จะต้องเล็งเห็น ไม่ทำลายศักยภาพของผู้เรียน
ทั้งยังต้องผลักดันหรือส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ทำให้อัตลักษณ์ดังกล่าวของตนเองนั้นนำไปสู่จุด
มุ่งหมายที่ต้องการ ดังที่ท่านธรรมจารย์กล่าวว่า “หากสามารถใช้สภาพแวดล้อมและการศึกษาที่ดีมา
กล่อมเกลาย่อมทำให้ธาตุแท้แห่งความดีที่ทุกคนมีอยู่แต่ดั้งเดิมปรากฏออกมา” (แผนกเลขานุการ
มหาวิทยาลัยฉือจี้, 2555, หน้า 6) (ตัวเน้นเป็นของผู้วิจัย)

ยิ่งไปกว่านั้นท่านธรรมจารย์เจิ้งเอียนยังอธิบายอีกว่า “จิตบริสุทธิ์ดั่งทาร์ก” นั้นเป็น
คุณสมบัติหนึ่งของพระโพธิสัตว์ (ที่เหลืออีก 2 อย่าง คือ “ความอดทนเยี่ยงอูฐ” และ “ความกล้าดุจ
ราชสีห์”) ดังข้อความที่ว่า

จิตใจของทาร์กช่างบริสุทธิ์ผุดผ่อง ปราศจากความคิดชั่วร้ายใดๆ ทุกอย่างเป็น
ธรรมชาติไร้การปรุงแต่ง ปราศจากความวิตกกังวลและความหวั่นหาอาวรณ์ เมื่อเรา
เห็นความบริสุทธิ์ของเด็ก ฟังตระหนกและถามไถ่ตนเองเสมอว่า เรากำลังทำให้ธาตุแท้
อันบริสุทธิ์ดีงามของเด็กมีมลทินหรือไม่ การศึกษาต้องเริ่มตั้งแต่ยังเล็ก รักษาจิต
บริสุทธิ์ของเด็กไว้อย่าให้มีมลทิน (แผนกเลขานุการ มหาวิทยาลัยฉือจี้, 2555, หน้า
16)

ที่สำคัญอย่างยิ่ง ดูเหมือนว่าท่านธรรมาจารย์ได้เชื่อมโยงว่า “ธาตุแท้ที่บริสุทธิ์ของมนุษย์” นั้นก็คือ “คุณธรรมที่ดีงาม” เช่นเดียวกับที่ท่านกล่าวในอีกข้อความหนึ่งว่า “ธาตุแท้อันล้ำค่าของมนุษย์” คือ “ความงามและความดี” (แผนกเลขานุการ มหาวิทยาลัยฉือจี้, 2555, หน้า 18 และ 29) นั้นย่อมหมายความว่า ในทัศนะของท่านหากกล่าวอย่างถึงที่สุดแล้ว “ธาตุแท้ของมนุษย์ทุกคน” คือ ความดีงามอันเป็นสิ่งที่ติดตัวมาตั้งแต่แรก และความดีงามดังกล่าวนี้ หากไม่ได้รับการบ่มเพาะและกล่อมเกล่าอย่างเหมาะสม ความดีงามนั้นก็จะไม่ปรากฏ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องอาศัยการศึกษาที่ “สมบูรณ์” ซึ่งก็คือ การสร้างระบบการศึกษาตามแนวทางขององค์กรพุทธฉือจี้ ดังคำกล่าวของท่านธรรมาจารย์เจิ้งเอี้ยนที่ว่า “สิ่งที่ฉือจี้หวังไว้คือการสร้างระบบการศึกษาที่สมบูรณ์ มีเอกลักษณ์ไม่เหมือนใคร คือการเริ่มต้นด้วยความรักและหวังว่าจะสามารถชี้นำสังคมโดยรวม ให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาที่เน้นเรื่องจิตวิญญาณของศีลธรรมจรรยาโดยยึดถือมนุษย์เป็นจุดศูนย์กลาง” (แผนกเลขานุการ มหาวิทยาลัยฉือจี้, 2555, หน้า 19) จะเห็นได้ว่า คำว่า “มนุษย์เป็นจุดศูนย์กลาง” (以人為本) ของการศึกษาตามแนวขององค์กรพุทธฉือจี้มีความหมายที่ลึกซึ้ง เพราะความเป็นศูนย์กลางในที่นี้ไม่ได้เป็นเพียงการตอบสนองความต้องการของผู้เรียนในด้านต่างๆ เช่น ความสุขในการเรียนความสนใจในเรื่องที่เรียน แต่หมายถึงธรรมชาติอันดีงามภายในจิตใจของผู้เรียนซึ่งเป็นที่ “จุดตั้งต้น” และเป็น “เป้าหมาย” ของการศึกษา กล่าวคือ การตระหนักรู้ในศักยภาพแห่งตน รักษาศักยภาพนั้นให้ปลอดภัยพัฒนาตน ทั้งยังพัฒนาศักยภาพนั้นให้เติบโตดียิ่งขึ้น

“ธาตุแท้ที่ดีของมนุษย์” จะงอกงามยิ่งขึ้นได้นั้นย่อมเป็นผลมาจากการศึกษาด้านศีลธรรมจรรยาที่ดี การวางตนและการกระทำสิ่งต่างๆ อย่างเหมาะสม รวมถึงการศึกษาภาคปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เนื่องจากสิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดการตระหนักรู้ในศักยภาพของมนุษย์ ซึ่งหมายถึงความถึงการเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองและการเคารพในศักยภาพของผู้อื่น การตระหนักรู้เช่นนี้นำไปสู่ทัศนคติและการปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยท่าทีอันเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การทำความดีต่อผู้อื่น ดังที่ท่านธรรมาจารย์เจิ้งเอี้ยนกล่าวว่า วิธีการหนึ่งที่จะแสดง “ธาตุแท้ที่ดีของมนุษย์” สามารถทำได้ด้วย “การทำดีต่อผู้อื่นในสังคมสืบต่อไป” (แผนกเลขานุการ มหาวิทยาลัยฉือจี้, 2555, หน้า 22)

การเคารพในศักยภาพของผู้อื่นหรืออาจเรียกสั้นๆ ว่า การเคารพผู้อื่นเป็นสิ่งที่โรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่ให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ดังมีกิจกรรมเยี่ยมครอบครัวบุญคุณเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนว่าการให้ความช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเคารพความเป็นมนุษย์ของผู้นั้นอย่างแท้จริงจะก่อให้เกิดการเติบโตของธาตุแท้อันดีงามในตัวของเราในฐานะผู้ให้ความช่วยเหลือไปพร้อมกัน นี่จึงเป็นเหตุผลที่

เราพึงสำนึกในบุญคุณของผู้ที่เราให้ความช่วยเหลือ เพราะหากปราศจากบุคคลเหล่านี้แล้ว เราย่อมไม่มีโอกาสในการพัฒนาความดีงามในตัวเอง นอกจากนั้น การสำนึกคุณของพ่อแม่และครูก็ยังเป็นสิ่งที่ผู้เรียนควรระลึกอยู่เสมอเพราะ “พ่อแม่เป็นผู้ให้กำเนิดร่างกาย เลือดเนื้อ * ในขณะที่ครูเป็นผู้ให้กำเนิดสติปัญญา” (แผนกเลขานุการ มหาวิทยาลัยฉือจี้, 2555, หน้า 36)

แม้ว่าความสำนึกคุณหรือความกตัญญูเป็นคุณธรรมที่สำคัญของแนวคิดขงจื้อซึ่งมีอิทธิพลต่อสังคมจีนรวมทั้งได้หวนอย่างสูง แต่เมื่อพิจารณาความหมายของคำว่า “กตัญญู” ตามแนวคิดของฉือจี้และแนวคิดของขงจื้อให้ดีแล้วจะพบว่ามีความแตกต่างกัน ซึ่งความแตกต่างดังกล่าวไม่ใช่เป็นการทำให้แนวคิดของขงจื้อมีความยืดหยุ่นมากขึ้น แต่เป็นการ “ให้ความหมายใหม่” แก่คำว่า “ความกตัญญู” ดังข้อความต่อไปนี้ “ความกตัญญูเป็นประตูสู่การทำความดีอื่นๆ ทั้งปวง แต่ความกตัญญูที่ดีที่สุด คือ การละทิ้งความรักที่เห็นแก่ตัวและเป็นเพียงชั่วครั้งชั่วคราวที่เราให้แก่ญาติพี่น้องและเพื่อนสนิท และขยายความรักของเราให้ครอบคลุมสรรพชีวิตทั้งปวง” (Madsen, 2007, p. 25) ริชาร์ด กอมบริชและเหยา อี้วู่ชวง (Richard Gombrich and Yao Yu-Shuang) ตั้งข้อสังเกตว่าการให้ความหมายใหม่ของท่านธรรมจารย์เจิ้งเฉียน เป็นวิธีการเดียวกับที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ คือ การนำคำศัพท์ทางศาสนาที่ใช้กันในเวลาร่วมสมัยนั้นมาให้ความหมายใหม่ ตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุดก็คือ การเปลี่ยนความหมายของคำว่า “กรรม” จาก “การกระทำ” เป็น “เจตนา” (Gombrich & Yao, 2013, p. 257) กอมบริชยังอธิบายต่อไปอีกว่า ความกตัญญูตามแนวทางของฉือจี้วางอยู่บนฐานคิดเรื่อง “ความเป็นผู้กระทำการที่เป็นปัจเจก” (individual agency) และ “ความรับผิดชอบ” (responsibility) ซึ่งสอดคล้องกับสิ่งที่ผู้วิจัยได้อธิบายไปแล้วในช่วงต้นนั้นคือ การที่มนุษย์มีศักยภาพในตัวเอง สามารถควบคุมชีวิตของตนเองได้ และจะต้องมีความรับผิดชอบต่อการกระทำใดๆ ของตนด้วย ดังนั้น ปัจเจกชนทุกคนในโลกนี้จึงควรถูกปฏิบัติด้วยความเคารพ ซึ่งหมายถึงการเพิ่มศักยภาพให้

* ท่านธรรมจารย์ได้อธิบายถึงความสำคัญของพ่อแม่ เนื่องใน “พิธีสงฆ์น้ำพระ” (เป็นวันที่รวมเอาวันสำคัญต่างๆ เข้าไว้ด้วยกัน ได้แก่ วันวิสาขบูชา วันฉือจี้และวันแม่สากล) โดยท่านได้อธิบายเกี่ยวกับวันแม่สากลว่า เป็นวันที่ให้ทุกคนมาร่วมขอบพระคุณมารดา ทุกคนต้องตระหนักว่าร่างกายของเรา มาจากเลือดเนื้อของพ่อแม่ แม่อุ้มท้องและให้กำเนิดลูกอย่างยากลำบาก เมื่อเราเกิดมาจึงต้องรู้ว่า ทั้งตอนตั้งท้อง ตอนคลอดรวมถึงตอนเลี้ยงดู พ่อแม่เหน็ดเหนื่อยเพียงใด ดังนั้นทุกคนจึงต้องรู้ว่าพ่อแม่เป็นผู้ให้ชีวิตแก่เรา เราจึงต้องขอบพระคุณพ่อแม่ ต้องให้ความสำคัญกับต้นกำเนิดของชีวิตนี้ ความดีทั้งปวงของคนเราล้วนเริ่มต้นจากความกตัญญู ดังนั้นความกตัญญูจึงเป็นพื้นฐานของความดีทั้งปวง นี่เป็นสัจธรรมของมนุษย์ เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=363SDUUVWJ4>

บุคคลคนนั้นสามารถดูแลและควบคุมชีวิตของตนเองได้ นอกจากนั้นการที่แนวคิดของฉือจี้มองว่าโลกเป็นเสมือนครอบครัวเดียวกันยังทำให้แนวคิดเรื่องครอบครัวและสังคมของฉือจี้และขงจื้อแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ แนวคิดของขงจื้อจะมองว่าครอบครัวและสังคมเป็นแบบ “ลำดับชั้น” (hierarchical) ในขณะที่ครอบครัวของฉือจี้เป็นแบบ “เสมอภาค” (egalitarian) (Gombrich & Yao, 2013, p. 258)

ด้วยเหตุที่ฉือจี้มองว่า การเคารพชีวิตคือการเพิ่มศักยภาพให้บุคคลคนนั้นสามารถดูแลและควบคุมชีวิตของตนเองได้ จึงให้ความสำคัญกับการสร้างวินัยและมารยาทแก่ผู้เรียน เนื่องจากวินัยและมารยาทเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ช่วยให้มนุษย์รู้จักควบคุมพฤติกรรมของตัวเองตามกาลเทศะ ท่านธรรมาจารย์เจิ้งเอียนได้อธิบายเชื่อมโยงให้เห็นว่า การฝึกวินัยและมารยาทเป็นสิ่งที่เรียกว่า “กงเต๋อ” (กุศล) ดังคำอธิบายของท่านความว่า

“กง” ต้องมาจากภายในที่อ่อนน้อมถ่อมตน หมั่นฝึกฝนจากจิตภายในกล่อมเกลาร่างกายจนถึงจุดที่ถ่อมตนว่าเล็กที่สุด ต่ำต้อยที่สุด การกล่อมเกลาร่างกายภายในนี้คือ “กง” “เต๋อ” คือการอ่อนน้อมต่อภายนอก เมื่อฝึกตนจนภาพลักษณ์ภายนอกและวาจาออกปฏิกิริยาล้วนงามสง่าเปี่ยมด้วยจรรยาบรรณแล้ว เมื่อมีผู้พบเห็นก็เกิดความรู้สึกเคารพหรือเลื่อมใสจากใจ (แผนกเลขานุการ มหาวิทยาลัยฉือจี้, 2555, หน้า 202)

จากที่กล่าวไปข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าโดยเนื้อแท้แล้ว การฝึกวินัยและมารยาทก็คือการฝึกสติและสัมปชัญญะนั่นเอง ทั้งนี้ความหมายของสติคือ “ความระลึกได้, นึกได้, สำนึกอยู่ไม่เผลอ” ในขณะที่สัมปชัญญะ หมายถึง “ความรู้ชัด, รู้ชัดสิ่งนี้นึกได้, ตระหนัก, เข้าใจชัดตามความเป็นจริง” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2548, หน้า 65) ด้วยเหตุดังนั้น การที่ให้ผู้เรียนฝึกสติสัมปชัญญะด้วยการฝึกวินัยและมารยาทผ่านกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวัน ย่อมมีเป้าหมายเบื้องต้นเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้มากที่สุด ซึ่งที่สุดแล้วก็คือการตระหนักรู้ในสรรพชีวิตนั่นเอง

ตามที่ได้กล่าวไปแล้วว่า การเติบโตของธาตุแท้อันดีงามในตัวของเราสามารถเกิดได้จากการให้ความช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเคารพความเป็นมนุษย์ของผู้นั้นอย่างแท้จริง ซึ่งการช่วยเหลือสรรพชีวิตตามความเชื่อของพุทธศาสนาหายานจะต้องเริ่มต้นด้วยการตั้งปณิธาน ผู้วิจัยจึงคิดว่าประเด็นนี้น่าจะเป็นเหตุผลที่โรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่ให้นักเรียน (รวมถึงบุคลากรทุกคนในโรงเรียน) กล่าวบทอธิษฐาน (ฉิต้าว) หน้าเสาธงในทุกเช้า เพื่อให้ผู้เรียนมีความตั้งใจอันแน่วแน่ที่จะช่วยเหลือ

ผู้อื่น และเมื่อนำการตั้งปณิธานตามบทอธิษฐาน (ฉিতาว) (ดูรายละเอียดในบทที่ 3 หน้า 41-42) ไปมองเชื่อมโยงกับ “โพธิสัตถยาน” คือ “ทางของพระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์ที่ถือเอาความกรุณาเป็นที่ตั้ง ไม่เพียงรู้แจ้งได้ด้วยตัวของตัวเอง แต่ยังช่วยโปรดคือชี้นำสรรพสัตว์ให้หลุดพ้นได้ด้วย” (สุมาลี มหณรงค์ชัย, 2550, หน้า 14) ก็อาจกล่าวได้ว่า การตั้งปณิธานตามบทอธิษฐาน (ฉิตาว) เป็นส่วนเสี้ยวหนึ่งของ การตั้งปณิธานเพื่อการบรรลุพุทธภูมิอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของพุทธศาสนามหายานหรืออาจกล่าวได้อีกแบบหนึ่งว่า การตั้งปณิธานตามบทอธิษฐาน (ฉิตาว) ก็คือ ส่วนเสี้ยวหนึ่งของการบำเพ็ญปณิธานบารมีของพระโพธิสัตว์ ผู้วิจัยเห็นว่าการตีความเช่นนี้ได้เป็นการตีความที่เกินเลยเพราะสอดคล้องกับการที่ท่านธรรมอาจารย์เจิ้งเอี้ยนเรียกผู้เรียนว่า “พระโพธิสัตว์น้อย (แผนกเลขานุการ มหาวิทยาลัยฉือจี้, 2555, หน้า 5)

ผู้สอน

การศึกษาตามแนวทางขององค์กรพุทธฉือจี้ให้ความสำคัญกับผู้สอนเป็นอย่างยิ่ง ดังที่ปรากฏในคำกล่าวของท่านธรรมอาจารย์เจิ้งเอี้ยนอย่างมากมาย คุณสมบัติของผู้สอนที่ท่านธรรมอาจารย์เน้นย้ำอยู่เสมอ คือ พรหมวิหาร 4 หรืออัปมัญญา 4 ซึ่งประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และ อุเบกขา ดังที่ท่านได้อธิบายความหมายไว้ว่า

สิ่งที่เรียกว่า “มหาเมตตา (ต้าฉือ, 大慈) โดยปราศจากการเสียใจในภายหลัง” คือ เมื่อเลือกทำงานนี้แล้วจะไม่มีใครเสียใจในภายหลังโดยเด็ดขาด “มหากรุณา (ต้าเปย, 大悲) โดยปราศจากการตัดพ้อ” ไม่ว่าจะยากลำบากเพียงใดขอเพียงทุ่มเทอย่างเต็มที่ กำลังบรรเทาความเจ็บปวดของผู้อื่นก็ไม่กลัวคำตัดพ้อต่อว่าและความเข้าใจผิด “มหามุทิตา (ต้าสี้, 大喜) โดยปราศจากความกังวล” ชีวิตที่ปราศจากความกังวล คือชีวิตที่มีวัฒนธรรมและจิตวิญญาณที่ดั่งงามสมบูรณ์ “มหาอุเบกขา (ต้าเส่อ, 大捨) โดยปราศจากการเรียกร้อง” การศึกษาคือการอุทิศทั้งเวลา ความรักและปัญญาอย่างเต็มที่ โดยปราศจากข้อเรียกร้องใดๆ (แผนกเลขานุการ มหาวิทยาลัยฉือจี้, 2555, หน้า 3) (ตัวเน้นเป็นของผู้วิจัย)

จากข้อความข้างต้นมีสิ่งที่น่าสนใจเกิดอยู่ 3 ประการ คือ 1) ท่านธรรมอาจารย์เจิ้งเอี้ยนใช้คำในภาษาจีนว่า “ต้า” ซึ่งแปลเป็นภาษาไทยว่า “มหา” เพื่อขยายคำว่า เมตตา กรุณา มุทิตา และ อุเบกขาตามลำดับ การใช้คำขยายเช่นนี้น่าจะเป็นการเน้นให้เห็นถึงลักษณะของการแผ่ไป “อย่างไม่มี

ประมาณ” อันสอดคล้องกับความหมายของอัปมัญญา* อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาในอีกมุมมองหนึ่ง อาจมองได้ว่า พุทธศาสนาเถรวาทและพุทธศาสนาฝ่ายมหายานยังมีจุดเน้นในเรื่องนี้ต่างกันอยู่บ้าง กล่าวคือ อัปมัญญาเน้นที่ปริมาณของผู้ที่เราแผ่เมตตาไปให้ แต่มหาเมตตาเป็นแนวมหายานจึงน่าจะเน้นที่คุณภาพ คือ เป็นเมตตาที่ยิ่งใหญ่ ยอมสละตัวเองจึงเป็นเมตตาที่ไม่เสียใจภายหลัง 2) คำอธิบายของท่านธรรมาจารย์เป็นคำอธิบายเชิงปฏิเสธ (negative) ต่างไปจากคำอธิบายอัปมัญญาโดยทั่วไป ซึ่งเป็นคำอธิบายเชิงยืนยัน (positive) สำหรับประเด็นนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ท่านธรรมาจารย์ต้องการอธิบายให้เห็นถึง “ความว่าง” มากกว่าที่จะแสดงถึง “ความไม่ว่าง” 3) ท่านธรรมาจารย์ได้ให้ความหมายใหม่แก่อัปมัญญา 4 ซึ่งความหมายใหม่ทั้งหมดนี้เชื่อมโยงโดยตรงกับการศึกษาและแตกต่างจากความหมายตามแนวจารีตของทั้งเถรวาทและมหายาน**

แต่อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเห็นว่าคำอธิบายในลักษณะนี้สะท้อนให้เห็นว่า ท่ามกลางการทำงาน ด้านการศึกษาผู้สอนอาจจะต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามา ดังนั้นจึงต้องหนักแน่นในการทำงาน ไม่เสียใจ ไม่ตัดพ้อ ไม่กังวล และไม่เรียกร้องทั้งก่อนทำงาน ในขณะที่ทำงาน และหลังทำงาน ยิ่งไปกว่านั้น คำอธิบายของท่านธรรมาจารย์ยังสามารถนำไปเชื่อมโยงได้กับขั้นตอนการเตรียมตัวเพื่อเป็นพระโพธิสัตว์ ซึ่งเรียกว่า “อริยมุทิจรยาวิหาร” อันเป็นการปลูกโพธิจิตหรือการตั้งปณิธานว่าจะขอเป็นพระพุทธเจ้า โดยบุคคลที่อยู่ในขั้นตอนนี้จะต้องเอาชนะความกลัว 5 ประการให้ได้ คือ กลัวการดำเนินชีวิต กลัวคำนินทาว่าร้าย กลัวความตาย กลัวทุกข์ และกลัวสังคมตำหนิ (สุมาลี มหณรงค์ชัย, 2550, หน้า 26) ซึ่งจะเห็นได้ว่าคำอธิบายของท่านธรรมาจารย์สะท้อนให้เห็นแนวทางการทำงานที่ต้องเอาชนะความกลัวเหล่านี้ไปให้ได้นั่นเอง

นอกจากนี้ ท่านธรรมาจารย์เจิ้งเอี้ยนยังมีการอธิบายเกี่ยวกับอัปมัญญา 4 ไว้หลายแบบ บางครั้งก็จะอธิบายเพียงมหาเมตตา (ต้าฉือ) (แผนกเลขานุการ มหาวิทยาลัยฉือจี้, 2555, หน้า 213)

* ในพุทธศาสนาเถรวาท อัปมัญญา หมายถึง ธรรมที่แผ่ไปไม่มีประมาณ หมายถึง เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ที่แผ่ไปในมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายอย่างกว้างขวางสม่ำเสมอไม่จำกัดขอบเขต (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546, หน้า 341)

** เมื่อพิจารณาความหมายโดยสาระสำคัญแล้ว อาจกล่าวได้ว่าความหมายของพรหมวิหารหรืออัปมัญญาที่พุทธศาสนาเถรวาทและพุทธศาสนาฝ่ายมหายานได้ให้ไว้ไม่ได้มีความแตกต่าง/ขัดกันแต่อย่างใด ดูรายละเอียดของอัปมัญญาในพุทธศาสนาเถรวาทเพิ่มเติมได้ใน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2548, หน้า 124-127) และ ส่วนอัปมัญญาในพุทธศาสนาฝ่ายมหายานดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ใน Pagel (1992, pp. 125-137)

บางครั้งก็อธิบายเป็นคู่ เช่น มหากรุณา (ต้าเปย) คู่กับมหาอุเบกขา (ต้าเส่อ) (แผนกเลขานุการ มหาวิทยาลัยฉือจี้, 2555, หน้า 198) หรือมหามุทิตา (ต้าสี่) คู่กับมหาอุเบกขา (ต้าเส่อ) (แผนกเลขานุการ มหาวิทยาลัยฉือจี้, 2555, หน้า 203) กล่าวสำหรับคำอธิบายของคู่หลังนี้พบว่ามีที่น่าสนใจ เนื่องจากมีประเด็นที่สามารถนำไปอภิปรายเพิ่มเติม สำหรับคำอธิบายดังกล่าวมีข้อความดังนี้

การศึกษาเป็นงานแห่งมหามุทิตา (ต้าสี่) และมหาอุเบกขา (ต้าเส่อ) มีแต่การปฏิบัติต่อนักเรียนทุกคนด้วยมุทิตา อุเบกขา ทั้งเวลาและจิตวิญญาณ ด้วยหัวใจเปี่ยมรักและปัญญาอย่างเต็มที่ จึงจะสามารถทำให้นักเรียนเข้าใจความหมายของชีวิตและก้าวสูงขึ้น สู่การเผยแผ่ “กุศลสามารถ” รับรู้ถึงความอัมเอบของความสมบูรณ์แห่งชีวิต (แผนกเลขานุการ มหาวิทยาลัยฉือจี้, 2555, หน้า 203)

สำหรับประเด็นนี้ ผู้วิจัยจะแยกอภิปรายออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรก คือ การเน้นย้ำถึงมหามุทิตาน่าจะสัมพันธ์กับการเข้าสู่ “ภูมิธรรม” แรกของพระโพธิสัตว์ที่เรียกว่า “มุทิตาภูมิ” (stage of joy) หมายถึง ยินดีในความไม่มีทุกข์ของผู้อื่น ส่วนที่สอง คือ การเน้นย้ำถึงมหาอุเบกขาน่าจะสัมพันธ์กับการละทิ้งความยึดมั่นถือมั่นแห่งตนทั้งในลักษณะของการยึดมั่นในความคิด ความเชื่อที่ผิดและยึดมั่นในความคิด ความเชื่อที่ฝังแน่นไม่ยอมเปลี่ยนแปลง (แผนกเลขานุการ มหาวิทยาลัยฉือจี้, 2555, หน้า 20)

ด้วยเหตุนี้หลักพรหมวิหาร 4 หรืออัปมัณฺญา 4 จึงเป็นคุณสมบัติภายในจิตใจที่ผู้สอนพึง “เจริญ” (ทำให้มากขึ้น) ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อพิจารณาในแง่ที่ว่า อัปมัณฺญา 4 เป็นคุณธรรมที่พระโพธิสัตว์ยึดเหนี่ยว ประกอบกับคำอธิบายที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ไว้ข้างต้นก็ล้วนเป็นไปในทิศทางเดียวกันว่าผู้สอนต้องมีความเป็นพระโพธิสัตว์ เมื่อเป็นเช่นนี้บทบาทของผู้สอนจึงมีความสำคัญ ทั้งยังต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้เรียนด้วย ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของท่านธรรมาจารย์เจิ้งเอี้ยนความว่า “ครูคือแบบอย่างที่ดีของเด็ก ดังนั้นครูจึงต้องเสมือนเป็นผู้ปฏิบัติธรรมด้วยการเจริญโพธิสัตว์มรรค การเจริญโพธิสัตว์มรรค คือการปฏิบัติความดีทั้งปวง มีความใฝ่ดีใฝ่สูงบ่มเพาะบุคลิกภาพอันสูงส่ง การโปรดสรรพสัตว์หมายถึงไม่ทำความชั่วใด ๆ และสอนนักเรียนไม่ให้ทำชั่ว” (แผนกเลขานุการ มหาวิทยาลัยฉือจี้, 2555, หน้า 179)

เนื้อหาของหลักสูตร

ตามที่คุณวิจัยได้จำแนกเนื้อหาที่นำมาบูรณาการและสร้างเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่ไว้ในบทที่ 3 ว่ามี 4 ส่วนหลัก ได้แก่ 1) จริยศิลป์ ได้แก่ การชงชา การจัดดอกไม้ การเขียนพู่กันจีน และ “ภาษามือ” 2) การสอน “จิ้ง ซื่อ อวี่” หมายถึง การสอนวาทะธรรมของท่านธรรมอาจารย์เจิ้งเอี้ยน 3) การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และ 4) การเสริมทักษะภาษาจีน เมื่อพิจารณาโดยละเอียดแล้ว คุณวิจัยมีความเห็นว่าทั้ง 4 ส่วน อาจจัดรวมเป็นสิ่งที่องค์กรพุทธฉือจี้เรียกว่า “เหรินเหวิน” (人文) ซึ่งมีความหมายว่า “วัฒนธรรมอันดีงามของมนุษย์” สาระสำคัญของเหรินเหวิน ได้แก่ “บุคลิกภาพที่เป็นแบบฉบับและวัฒนธรรมอันดีงามที่สืบสานอดีตและสามารถสืบทอดต่อไปยังอนาคต” (แผนกเลขานุการ มหาวิทยาลัยฉือจี้, 2555, หน้า 123)

การได้มาซึ่ง “บุคลิกภาพที่เป็นแบบฉบับ” ดังกล่าวถูกฝึกฝนผ่านการศึกษาและปฏิบัติตามเนื้อหาของหลักสูตรโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่ กล่าวอีกแบบหนึ่งก็คือจริยธรรมของฉือจี้ถ่ายทอดผ่านจริยศิลป์ กล่าวคือ การชงชา คือ “ฝึกให้หนึ่งสงบ พินิจพิจารณา” การจัดดอกไม้ คือ “ฝึกให้เคารพสรรพชีวิตต่างๆ” ภาษามือ คือ “ฝึกให้มีความรักที่ยิ่งใหญ่ เป็นธรรมะไร้เสียง” (tzuchithai24, 2559) ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่าการจำแนกดังกล่าวเป็นเพียงจุดเน้นที่แตกต่างกันเท่านั้นเพราะหากพิจารณาให้ดีแล้วจริยศิลป์แต่ละอย่างที่ยกมาล้วนสามารถถ่ายทอดจริยธรรมทั้งหมดที่กล่าวมาได้ทั้งสิ้น ขยายความให้ชัดเจนก็คือ การชงชาก็ไม่ได้เป็นเพียงการฝึกให้หนึ่งสงบ พินิจพิจารณาเพียงอย่างเดียว แต่ก็ยังสามารถฝึกฝนจิตใจให้มีความรักที่ยิ่งใหญ่ เนื่องจากในพิธีชงชาจะต้องมีผู้ชงชาและผู้ดื่มชา การชงชา(ผู้ชงชา) จะต้องทำด้วยจิตใจที่มีความรักความปรารถนาดีต่อผู้อื่น (ผู้ดื่มชา) นั้นย่อมหมายความว่าต่อไปอีกได้ว่าเป็นการฝึกเคารพสรรพชีวิต กล่าวคือ ทั้งผู้ชงชาและผู้ดื่มต่างเคารพซึ่งกันและกัน เป็นต้น ในขณะที่การจัดดอกไม้ ไม่ได้ฝึกเพียงการเคารพสรรพชีวิต หากยังทำให้ผู้จัดดอกไม้ได้ฝึกจิตใจให้หนึ่งสงบ พิจารณาธรรมเพื่อหยั่งเห็นความดี ความงาม ความจริง เช่นเดียวกับผู้ชมดอกไม้ ซึ่งสอดคล้องกับวลีที่ว่า “คนจัดดอกไม้ ดอกไม้จัดคน” ส่วนความรักที่ยิ่งใหญ่ที่ฝึกผ่านภาษามือก็ย่อมเป็นการฝึกเคารพสรรพชีวิตไปพร้อมกัน เนื่องจากฐานคิดของ การใช้ภาษามือก็คือ การส่งความรัก ความปรารถนาดีไปสู่ผู้อื่นโดยไม่แบ่งแยกมนุษย์ด้วยภาษาพูด เพราะการแบ่งแยกทำให้ไม่เห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์หรือกระทั่งอาจลดทอนคุณค่านั้นไป ในขณะที่ผู้ทำภาษามือก็ต้องฝึกถ่ายทอดภาษามือออกมาด้วยความสงบนิ่งด้วยเช่นกัน

ส่วน “วัฒนธรรมอันดีงามที่สืบสานอดีตและสามารถสืบทอดต่อไปยังอนาคต” ปรากฏให้เห็นเด่นชัดในการศึกษา “จิ้ง ซื่อ อวี” ทั้งนี้ด้วยเหตุผลคือ 1) เป็นการเรียนจากคำสอนของท่านธรรมอาจารย์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนา รวมไปถึงวัฒนธรรมและสิ่งดีงามอื่น ๆ ที่เป็นภูมิปัญญาที่ถูกสั่งสมและถ่ายทอดสืบเนื่องกันมาจากบรรพบุรุษ 2) การเรียน “จิ้ง ซื่อ อวี” ยังเป็นการแสดงออกถึงการสำนึกคุณที่มีต่อบรรพบุรุษ พ่อแม่ ครูบาอาจารย์ ผู้มีพระคุณอีกด้วย ซึ่งการสำนึกคุณนั้นก็เป็วัฒนธรรมอันดีงามในตัวเองเช่นกัน 3) การเรียนภาษาจีนมีเป้าหมายสำคัญเพื่อให้เข้าถึง “จิ้ง ซื่อ อวี” ได้อย่างถ่องแท้ เพราะมิได้เป็นเพียงการศึกษาผ่านภาษาอื่นอีกทีหนึ่ง นับว่าเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมภาษาอีกโสดหนึ่งด้วย มิเพียงเท่านั้นการมีทักษะทางภาษาจีนยังช่วยสร้างโอกาสให้แก่ผู้เรียนสามารถถ่ายทอดวัฒนธรรมอันดีงามให้กว้างขวางออกไปในภาคพื้น

วัฒนธรรมอันดีงามยังเห็นได้ชัดจากกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่สำคัญกิจกรรมหนึ่ง คือ “พิธีสงฆ์น้ำพระ” ซึ่งถือเป็นวันที่รวมเอาวันวิสาขบูชา วันแม่สากลและวันฉีโลกเข้าไว้ด้วยกัน องค์การพุทธฉีโลกให้ความหมายของ “พิธีสงฆ์น้ำพระ”^{*} ว่า

สงฆ์น้ำพระ ชะล้างกิเลสในใจตน

พนมมือ หวนคืนสู่จิตอันผ่องแผ้ว

สรรเสริญพระพุทธองค์ สรรเสริญพระพุทธคุณด้วยศรัทธา

ก้มกราบพระ รับผิดชอบต่อไม้

ชะล้างจิตใจให้บริสุทธิ์ สำนึกในสิ่งที่เคยหลงผิด

โชคดีศรีสุข จุดประกายจิตพรหมวิหาร 4

เดินเวียนพระเวียนธรรม ดำเนินชีวิตด้วยธรรมะ

วันวิสาขบูชา วันแม่สากล วันฉีโลก

ทดแทนคุณพระพุทธ คุณบุพการี คุณสรรพสิ่ง (tzuchithai24, 2557 ก)

จากความหมายข้างต้น กล่าวอย่างถึงที่สุดแล้วเป็นการให้ความหมายกับการปฏิบัติในพิธีกรรมแต่ละอย่าง ซึ่งการตระหนักรู้ในความหมายดังกล่าวจะช่วยให้ผู้ประกอบพิธีกรรมเห็นคุณค่า

^{*} พิธีสงฆ์น้ำพระมีอยู่ 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ถวายตะเกียง ขั้นตอนที่ 2 ถวายน้ำทิพย์หอม ขั้นตอนที่ 3 ถวายดอกไม้หอม ขั้นตอนที่ 4 บูชาพระรัตนตรัย เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=cbou6ZE8RHU>

ในการกระทำของตน ผู้วิจัยเห็นว่าการตระหนักในความหมายและเห็นคุณค่าในกิจกรรมเช่นนี้ย่อมก่อให้เกิดความสำนึกอย่างลึกซึ้งในวัฒนธรรมที่ตนได้เข้าร่วมและปฏิบัติมากกว่าการกระทำที่สืบทอดกันโดยปราศจากความเข้าใจที่ถูกต้อง จึงกล่าวได้ว่า พิธีสงฆ์น้ำพระเป็นวัฒนธรรมอันดีงามที่ควรสืบสานและส่งต่อไปให้กับคนรุ่นหลัง

อีกกิจกรรมหนึ่งที่แสดงให้เห็นวัฒนธรรมอันดีงามได้อย่างชัดเจน ก็คือกิจกรรม “ออมบุญ” ซึ่งนอกจากจะฝึกการให้ทานของนักเรียนแล้ว ยังเป็นการดำเนินรอยตามสิ่งที่ท่านธรรมาจารย์ได้ปฏิบัติ เนื่องจากอาจกล่าวได้ว่าองค์กรพุทธฉือจี้ถือกำเนิดขึ้นมาได้จากกิจกรรมอมบุญที่ท่านธรรมาจารย์และสาธุศิษย์ได้เป็นผู้ริเริ่มกระทำเมื่อครั้ง 53 ปีที่แล้วนั่นเอง การรู้ว่างค์กรพุทธฉือจี้ถือกำเนิดขึ้นมาได้อย่างไรนั้น มิเพียงจะช่วยย้ำเตือนให้เราระลึกถึงอุดมการณ์อันเป็นที่มาขององค์กรตั้งแต่แรกเริ่มแล้ว ยังช่วยให้ไม่ละเลยที่จะดำเนินตามแนวทางอันที่ดั่งงามของท่านธรรมาจารย์เจิ้งเอียนสืบไปอีกด้วย

กระบวนการจัดการเรียนการสอน

เมื่อพิจารณาขอบเขตในการวิเคราะห์ด้านเนื้อหาที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าล้วนแล้วแต่จำเป็นต้องสัมพันธ์กับการลงมือปฏิบัติจริงของผู้เรียนทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นการเรียน “จี๋ ซือ อวี่” ที่ไม่ใช่เป็นเพียงการท่องจำคำสอนของท่านธรรมาจารย์เท่านั้น แต่ยังต้องนำคำสอนไปปฏิบัติจึงจะเกิดความรู้ความเข้าใจอันแท้จริงได้ ส่วนจริยศิลป์ก็จะยิ่งเห็นได้ชัดเจนเช่นกัน กล่าวคือ กิจกรรมทุกกิจกรรมมีการลงมือปฏิบัติจริงทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นการชงชาที่ไม่ได้เป็นเพียงการเรียนชงชาแบบทฤษฎี แต่ผู้เรียนจะต้องลงมือชงชาด้วยตัวเองในทุกขั้นตอน เช่นเดียวกับการจัดดอกไม้และการทำภาษามือ ในขณะที่กิจกรรมเสริมหลักสูตรที่สำคัญอย่าง “พิธีสงฆ์น้ำพระ” และกิจกรรม “ออมบุญ” ก็ล้วนเป็นเรื่องของการปฏิบัติจริง นอกจากนั้นกิจวัตรประจำวันที่นักเรียนจะต้องทำ ไม่ว่าจะเป็นการกินอาหาร การแยกขยะ การทำความสะอาดสถานที่เรียนด้วยตนเอง การเคารพ มารยาท พฤติกรรม การแสดงออกในชีวิตประจำวันต่าง ๆ ซึ่งโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่ถือเป็นเรื่องสำคัญดังที่กล่าวมาแล้ว ก็ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของการปฏิบัติทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้ คงไม่ผิดนักที่จะสรุปว่าการลงมือปฏิบัติจริงเป็นหัวใจสำคัญที่สุดของกระบวนการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่ เป็นการทำให้ผู้เรียนได้สัมผัสประสบการณ์ สอดคล้องกับแนวทางของท่านธรรมาจารย์ที่เรียกว่า “การสอนที่มุ่งสู่ความเป็นจริง”

การสอนไม่ควรเน้นทฤษฎีมากเกินไป ควรเน้นที่ความเป็นจริงโดยสอนให้นักเรียน เคารพคุณค่าของชีวิต ให้นักเรียนได้เห็นด้วยตา ได้ฟังด้วยหูและได้ปฏิบัติด้วยตนเอง จงนำพานักเรียนเข้าสู่ชุมชนร่วมกิจกรรมแสดงความห่วงใยต่อครอบครัว ช่วยเหลือคุณตาที่อ้างว้างโดดเดี่ยวไร้ที่พึ่งพา ช่วยอาบน้ำให้คุณยาย ช่วยปิดกวาดทำความสะอาด ฟังคุณลุงคุณป้าเล่านิทาน ไปที่แผนกฉุกเฉินของโรงพยาบาลเพื่อตระหนักถึงความไม่เที่ยงของชีวิตและรู้ซึ่งถึงคุณค่าของชีวิต ที่แผนกกายภาพบำบัดจะเข้าใจและรู้จักทะนุถนอมร่างกายที่แผนกเด็กแรกเกิดจะได้สัมผัสความรักที่ยิ่งใหญ่ของพ่อแม่และสำนักบุญคุณ การเยี่ยมเยียนครอบครัวที่ยากจนจะทำให้ตระหนักถึงความโชคดียิ่งใหญ่ของตนเอง การศึกษาที่ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างและเข้ามามีส่วนร่วมกับความเป็นจริงท่ามกลางสิ่งแวดล้อมของการดำเนินชีวิตจะทำให้ความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงอันเป็นความจริงของชีวิตและเรียนรู้การเป็นผู้ให้ เด็กจำนวนมากในระหว่างการศึกษาปฏิบัติและสัมผัสกับความเป็นจริงจะเปลี่ยนแปลงอากัปกริยาและคำพูดของตน นี่คือการเรียนการสอนที่เน้นความเป็นจริงและหลุดจากกรอบของทฤษฎีในตำรา (แผนกเลขานุการ มหาวิทยาลัยฉือจี้, 2555, หน้า 231-232)

ยิ่งไปกว่านั้น การสอนที่มุ่งสู่ความเป็นจริงจะนำไปสู่ “ความสามารถและความรู้อันดีงาม” ดังคำกล่าวของท่านธรรมาจารย์ที่ว่า

การศึกษาในปัจจุบัน ควรอบรมเรื่องความเป็นมนุษย์และจริยธรรมที่ปฏิบัติได้ ลำพังเล่าเรียนจากตำราทฤษฎีจะไม่อาจปลูกความสามารถและความรู้อันดีงามที่มีมาแต่กำเนิดได้ ที่เรียกว่า “ความสามารถอันดีงาม” นั้น คือจิตสำนึกดั้งเดิมที่ต้องการบริการเพื่อนมนุษย์ ที่เรียกว่า “ความรู้อันดีงาม” นั้น คือจิตสำนึกที่ถามว่าได้ทำหน้าที่ของตนอย่างพร้อมเพรียงหรือยัง เมื่อมีความสามารถและความรู้อันดีงามแล้วนำไปปฏิบัติได้จริงในชีวิตและสังคม จึงจะเป็นผู้ประสบความสำเร็จในการเอื้อประโยชน์แก่สรรพสัตว์ (แผนกเลขานุการ มหาวิทยาลัยฉือจี้, 2555, หน้า 254)

จากข้อความข้างต้นทำให้เราเข้าใจได้ว่า เหตุใดโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่จึงมีกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้ทำงานจิตอาสา ตัวอย่างกิจกรรมจิตอาสาที่สำคัญได้แก่ กิจกรรมครอบครัวบุญคุณ และกิจกรรมอาสาสมัครเยี่ยมบ้านพักคนชรา เมื่อพิจารณาให้ลึกซึ้งขึ้นไปอีกผู้วิจัยเห็นว่ามิประเด็นที่สามารถวิเคราะห์จากการทำกิจกรรมเหล่านั้น ดังต่อไปนี้ 1) กิจกรรมเหล่านี้ล้วนเผยให้เห็นศักยภาพ

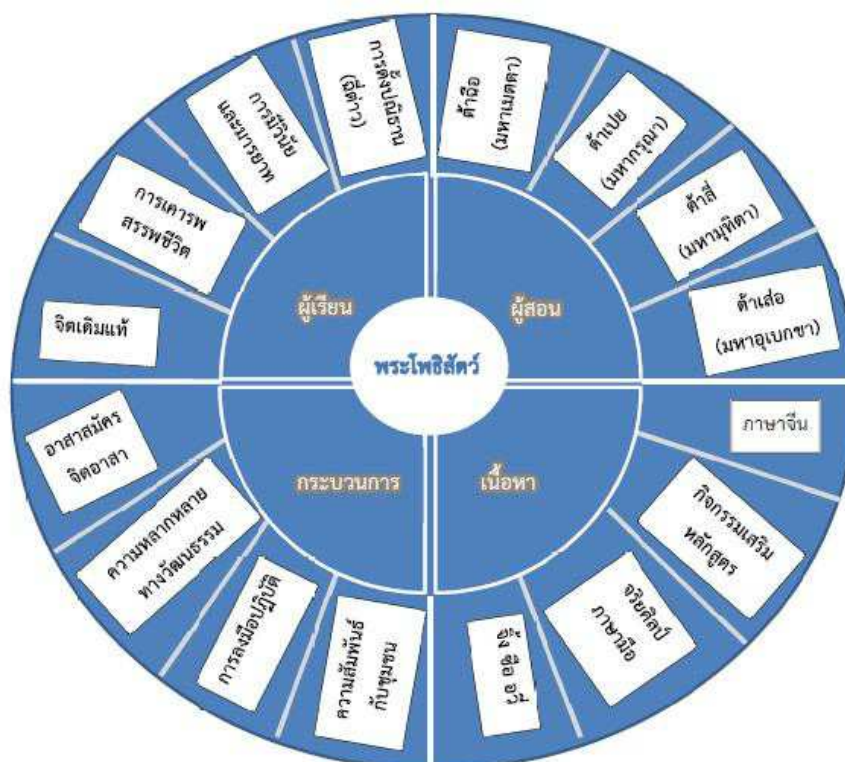
ภายในตนของผู้เรียนได้ทั้งสิ้นสอดคล้องกับความเชื่อขององค์กรพุทธนิกายที่ถือว่า มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพ ที่ดงามติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด และศักยภาพเหล่านี้ยังสามารถที่จะพัฒนาให้เติบโตและงอกงามได้อีก ด้วย ดังที่ท่านธรรมาจารย์ใช้คำว่า “ความสามารถอันดงาม” คือจิตสำนึกดั้งเดิมที่ต้องการบริการ เพื่อนมนุษย์ นั้นย่อมหมายความว่า ยิ่งทำกิจกรรมเหล่านี้มากขึ้นเท่าใดก็จะยิ่งทำให้ “จิตเดิมแท้” ของตนปรากฏชัดขึ้นเรื่อย ๆ 2) กิจกรรมเหล่านี้ยังแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมอันดงามทั้งในแง่เนื้อหา และรูปแบบ กล่าวคือ ในแง่เนื้อหาเป็นการถ่ายทอดความรู้และความสามารถอันดงามแก่ทั้งผู้ให้และผู้รับ ส่วนในแง่รูปแบบนั้นกิจกรรมดังกล่าวถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมอันดงามที่ควรรักษา และสืบทอด 3) กิจกรรมเหล่านี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงความเคารพชีวิต เนื่องจากการเป็นกรำนึกคุณที่ ทำให้เราได้แสดงออกซึ่งคุณธรรมความดีในตัวเอง เช่น การแบ่งปัน การเสียสละ การช่วยเหลือ การไม่ฉ้อฉล ที่จะทำความดี การเล็งเห็นประโยชน์ของผู้อื่นเป็นที่ตั้ง การลดความเห็นแก่ตัว ในกรณีเยี่ยม บ้านพักคนชรา ก็จะเป็นการแสดงความสำนึกคุณต่อบุคคลที่เคยทำคุณประโยชน์แก่สังคมมาก่อน (เช่น อดีตทหารจีนที่ไม่สามารถกลับประเทศได้) และเราเป็นผู้รับผลจากคุณูปการนั้น 4) กิจกรรม ต่างๆ เหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องมีความสัมพันธ์กับชุมชน เพราะชุมชนมีส่วนร่วมใน การเสริมสร้างคุณธรรมความดีของผู้เรียน การที่ชุมชนไว้วางใจและเปิดโอกาสให้โรงเรียนได้ทำ คุณประโยชน์เพื่อสังคมอย่างต่อเนื่อง ย่อมทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพของตนเอง หากไม่มีชุมชน แล้วผู้เรียนก็ไม่อาจนำสิ่งที่ได้ศึกษามาไปใช้ได้ กล่าวในอีกแบบหนึ่งก็คือการศึกษานั้นไม่บรรลุ เป้าหมาย เพราะในแง่หนึ่งเป้าหมายของการศึกษา คือการ “นำศิลปะของชีวิตไปใช้ในความสัมพันธ์ กับผู้อื่น” (แผนกเลขานุการ มหาวิทยาลัยฉือจี้, 2555, หน้า 74) 5) กิจกรรมเหล่านี้ไม่ถูกจำกัดด้วย ความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติและศาสนา แม้ว่าบริเวณพื้นที่โดยรอบของที่ตั้งโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่ เต็มไปด้วยความหลากหลายทางชาติพันธุ์และความเชื่อ (ชาวไทยพื้นราบและชาวไทยภูเขาเผ่าต่างๆ เช่น เย้า อาข่า ลีซู และไทยใหญ่) ในทางตรงข้ามความแตกต่างดังกล่าวกลับเป็นเสมือนเนื้อดินอัน อุดมสมบูรณ์ที่เอื้อให้แนวทางขององค์กรพุทธนิกายได้หยั่งรากและเจริญเติบโตแผ่กิ่งก้านสาขาได้เป็น อย่างดี ดังมีข้อยืนยันเชิงประจักษ์จากการที่หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาได้ให้ความสนใจ มาศึกษาวิจัยหรือดูงานและทัศนศึกษาเพื่อใช้โรงเรียนแห่งนี้เป็นแบบอย่าง และนำความรู้ที่ได้ไปปรับ ใช้กับองค์กรของตนต่อไป

นอกจากนี้ จากการลงพื้นที่สิ่งหนึ่งที่ผู้วิจัยสังเกตเห็นก็คือ โรงเรียนแห่งนี้มีธงสัญลักษณ์ที่ เรียกว่า “ธงศาสนาสากล” ซึ่งเป็นธงที่สื่อให้เห็นถึงการเปิดกว้าง ยอมรับความหลากหลายทาง

วัฒนธรรมและทางศาสนา นี้อัจฉริยะที่ชัดเจนในการไม่ก้าวล่วงความเป็นศาสนาอื่น ๆ แต่มีแนวทางในการเคารพทุกศาสนาบนโลกใบนี้ ด้วยเหตุนี้โรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่จึงเป็นโรงเรียนที่เปิดโอกาสให้กับคนทุกศาสนาได้เข้ามาเรียนโดยไม่มีการปิดกั้น พร้อมทั้งยังส่งเสริมให้กิจกรรมในแต่ละศาสนาเติบโตบนแนวทางของตนเอง รวมถึงข้อมูลจากการให้สัมภาษณ์ของครูฝ่ายธุรการซึ่งได้อธิบายถึง การที่องค์กรพุทธฉือจี้สามารถไปเจริญเติบโตในประเทศต่าง ๆ ที่นับถือศาสนาอื่นเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นประเทศที่ประชากรส่วนใหญ่ไม่นับถือศาสนาอย่างประเทศฟิลิปปินส์ แคนาดา หรือประเทศที่ประชากรส่วนใหญ่ไม่นับถือศาสนาอิสลามอย่างประเทศอิหร่าน มาเลเซีย จอร์แดน อินโดนีเซีย โดยเหตุผลหลักที่นำไปสู่การเติบโตนั้นมีอยู่ 2 ประการ ได้แก่ 1) “ให้ความเคารพ” คือ การไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมทางศาสนาของประเทศนั้นๆ 2) “ไม่แยกศาสนา” คือ การไม่นำเอาศาสนามาเป็นเหตุในการเลือกปฏิบัติ เช่น การแต่งตั้งชาวมุสลิมเป็นประธานมูลนิธิฉือจี้ในหลายประเทศ เช่น จอร์แดนและมาเลเซีย หรือการแต่งตั้งชาวแคทอลิกเป็นประธานมูลนิธิฉือจี้ในประเทศแคนาดา (เอกลักษณ์ ธนาใจรักษา, สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2558)

ทั้งนี้ความสำเร็จที่เกิดขึ้นนั้นมาจากแนวคิดของท่านธรรมอาจารย์เจิ้งเอี้ยนได้วางรากฐานไว้ว่าให้มีจิตใจที่เปิดกว้าง เคารพความแตกต่าง และยอมรับความหลากหลาย ดังคำกล่าวของท่านที่ว่า “ไม่ว่าจะนับถือศาสนาอะไรก็ตาม ขอเพียงเป็นศาสนาที่มีความเชื่ออย่างถูกต้อง ล้วนควรให้การส่งเสริม” และ “ทุกศาสนาที่มีคำสอนถูกต้อง ล้วนมีทิศทางร่วมกันคือความรักอันยิ่งใหญ่ (ต้าอาย) เป็นแนวทางให้นักเรียนปฏิบัติตาม” (แผนกเลขานุการ มหาวิทยาลัยฉือจี้, 2555, หน้า 28 และ 57)

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมด สามารถสรุปได้ว่าแนวคิดและการจัดการศึกษาของโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่ทั้ง 4 ขอบเขตได้แก่ ผู้เรียน ผู้สอน เนื้อหา และกระบวนการจัดการเรียนการสอนนั้นล้วนยึดโยงอยู่กับแนวคิดสำคัญของพุทธศาสนาพุทธนิกายมหายาน นั่นคือ แนวคิดพระโพธิสัตว์ กล่าวคือ ผู้เรียนเป็นดั่ง “พระโพธิสัตว์น้อย” ในขณะที่ผู้สอนเปรียบดั่ง “พระโพธิสัตว์” หรือ เป็นผู้ที่เจริญ “โพธิสัตว์มรรค” สำหรับเนื้อหาเน้นหนักที่ “เหรินเหวิน” ซึ่งอาจเทียบได้กับ “อุบายวิธี” อันเป็นเครื่องมือในการสอนธรรมของพระโพธิสัตว์ และในขณะเดียวกันยังเป็นวิธีการที่ “พระโพธิสัตว์น้อย” ใช้เพื่อยังเห็นความจริง ความดี ความงาม ส่วนกระบวนการจัดการเรียนการสอนนั้นมีแกนหลักอยู่ที่ การลงมือปฏิบัติจริงเพื่อขัดเกลาตนเอง และช่วยเหลือสรรพชีวิตอันเป็นแนวทางของพระโพธิสัตว์ (โพธิสัตว์มรรค) ทั้งนี้ผู้วิจัยได้สรุปภาพรวมที่ได้อภิปรายมาทั้งหมด ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 สรุปภาพรวมการวิเคราะห์แนวคิดและการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาอยู่ 3 ประเด็น คือ 1) เพื่อศึกษาประวัติและแนวคิดขององค์กรพุทธฉือจี้ 2) เพื่อศึกษาแนวคิดและการจัดการศึกษาของโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่ และ 3) เพื่อวิเคราะห์แนวคิดและการจัดการศึกษาของโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่ โดยผู้วิจัยจะสรุปผลตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ ตามลำดับดังนี้

จากการศึกษาประวัติและแนวคิดขององค์กรพุทธฉือจี้ สามารถสรุปได้ว่า การศึกษาประวัติของท่านธรรมาจารย์เจิ้งเอียน (Master Cheng Yen) ช่วยให้เข้าใจความเป็นมาขององค์กรพุทธฉือจี้ได้แจ่มชัดขึ้น เพราะทำให้เห็นถึงแรงบันดาลใจแต่เบื้องต้นที่ผลักดันให้ท่านเริ่มทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์จนกลายเป็นที่มาขององค์กรพุทธฉือจี้ในที่สุด อีกทั้งได้ทราบอุดมการณ์พระโพธิสัตว์ที่ท่านธรรมาจารย์ยึดถือเป็นดังฐานคิดและแนวทางปฏิบัติที่นำไปสู่ภารกิจทั้ง 8 ประการ ได้แก่ 1) ภารกิจการกุศล 2) ภารกิจการรักษาพยาบาล 3) ภารกิจการศึกษา 4) ภารกิจวัฒนธรรมอันดีงาม 5) ภารกิจบรรเทาทุกข์ระหว่างประเทศ 6) ภารกิจบริจาคไขกระดูก 7) ภารกิจอาสาสมัครชุมชน และ 8) ภารกิจการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

กล่าวสำหรับผลการศึกษาเรื่องแนวคิดและการจัดการศึกษาของโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่ พบว่า โรงเรียนแห่งนี้เกิดขึ้นด้วยดำริของท่านธรรมาจารย์เจิ้งเอียนที่เล็งเห็นความสำคัญของการศึกษา ขยายความให้ชัดขึ้นก็คือการศึกษาเป็นเครื่องมือที่ช่วยพัฒนามนุษย์ให้มีความสมบูรณ์และนำไปสู่ทิศทางที่ดีงามในอนาคต โรงเรียนแห่งนี้มีหลักปรัชญาการศึกษาที่สำคัญ คือ พรหมวิหาร 4 หรืออัมปมัญญา 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา จากปรัชญาการศึกษาดังกล่าวได้ขยายสู่แนวคิดและการจัดการเรียนการสอน โดยได้บูรณาการเนื้อหาบางรายวิชาในหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการร่วมกับหลักสูตรขององค์กรพุทธฉือจี้ได้วันก่อนเกิดเป็นอัตลักษณ์ของโรงเรียนที่โดดเด่น โดยเนื้อหาที่นำมาบูรณาการนั้นผู้วิจัยได้จำแนกออกเป็น 4 เรื่องดังนี้ เรื่องแรก คือ จริยศิลป์ ได้แก่ การชงชา การจัดดอกไม้ การเขียนพู่กันจีน และภาษามือของฉือจี้ เรื่องที่สอง คือ

การสอน จึง ชื่อ อวี เรื่องที่สาม คือ การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น “พิธีสงฆ์น้ำพระ” กิจกรรมเนื่องในวันพ่อและวันแม่ กิจกรรม “ออมบุญ” และเรื่องที่สี่ การเสริมทักษะภาษาจีน

จากการบูรณาการเนื้อหาในหลักสูตรของโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่ตามที่ได้จำแนกไปข้างต้นสามารถสรุปเป็นประเด็นที่สืบเนื่องดังนี้ 1) โรงเรียนแห่งนี้เน้นบูรณาการเนื้อหาสาระเพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดคุณธรรมจริยธรรมตามแบบฉบับขององค์กรพุทธฉือจี้ โดยเนื้อหา/กิจกรรมที่สอนไม่ได้เป็นเรื่องที่แปลกแยกไปจากชีวิตจริง เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้เรียนจึง “เห็น” ความหมาย ตระหนักในคุณค่าและประโยชน์จากสิ่งที่ได้เรียนรู้ ตลอดจนช่วยสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความต้องการในการเรียนรู้สิ่งอื่นๆ เพิ่มขึ้นตามมามากด้วย 2) โรงเรียนแห่งนี้เน้นบูรณาการวิธีการและกระบวนการเรียนรู้ เช่น การสอนจริยศิลป์หรือการสอนจึง ชื่อ อวี ถือเป็นตัวอย่างที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานวิธีการและกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการลงมือปฏิบัติหรือที่โรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่เรียกว่าชั้นสัมพันธ์ประสบการณ์ มีการใช้สื่อต่าง ๆ ประกอบ เช่น การเล่านิทาน การใช้คลิปวิดีโอต่าง ๆ วิธีการอันหลากหลายนี้ย่อมส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกสนุกสนาน ไม่เกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายซ้ำซากและจำกับสิ่งที่เรียนรู้ ทั้งยังส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนา และแสวงหาองค์ความรู้ด้วยตนเองต่อไปได้อีกด้วย อย่างไรก็ตาม สิ่งหนึ่งที่โรงเรียนแห่งนี้ให้ความสำคัญไม่แพ้กันก็คือ ครูที่มีความรู้ความสามารถ และมีคุณธรรม ด้วยเหตุนี้การ “สร้าง” ครูที่มีคุณสมบัติตามอุดมคติขององค์กรพุทธฉือจี้จึงเป็นสิ่งที่โรงเรียนแห่งนี้ไม่เคยละเลย

กล่าวสำหรับการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่ พบว่ามีลักษณะที่มุ่งสอนและกล่อมเกลียดด้วย “ความรักอันยิ่งใหญ่” (ต้าอ้าย) เพื่อให้ผู้เรียนเป็น “วิญญูชนที่บริสุทธิ์” ขยายความให้ชัดเจนก็คือ ผู้เรียนมีการเติบโตในลักษณะที่เรียกว่ามี “ความรู้คู่คุณธรรม” โดยการปลูกฝัง/บ่มเพาะ/กล่อมเกลียดให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะเช่นดังที่กล่าวมาของโรงเรียนนั้นพบว่า ได้เริ่มต้นจากเรื่องใกล้ตัว/เรื่องที่สัมพันธ์และเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน หรือที่ท่านธรรมอาจารย์เจิ้งเอียนเรียกว่า สิ่งที่มองเห็นได้ด้วยตา ได้แก่ ด้านการแต่งกาย ด้านการกิน ด้านความเป็นอยู่และด้านความประพฤติ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านอย่างละเอียดถี่ถ้วนก็ยิ่งทำให้ได้ข้อสรุปในภาพรวมว่า โรงเรียนแห่งนี้มีการปลูกฝัง/บ่มเพาะ/กล่อมเกลียดผู้เรียนที่ละเอียดลออในทุกมิติ ก่อเกิดเป็นแบบแผนหรือวัฒนธรรมอันดีงาม อีกทั้งยังช่วยสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของทุกองคาพยพ

ส่วนผลการวิเคราะห์แนวคิดและการจัดการศึกษาของโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่เน้นในเบื้องต้นผู้วิจัยได้จำแนกขอบเขตในการวิเคราะห์และอภิปรายออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ผู้เรียน

2) ผู้สอน 3) เนื้อหาของหลักสูตร และ 4) กระบวนการจัดการเรียนการสอน ซึ่งสามารถสรุปภาพรวมได้ว่า แนวคิดและการจัดการศึกษาของโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่ได้วางอยู่บนแนวคิดสำคัญของพุทธศาสนาหายานนั่นคือ แนวคิดพระโพธิสัตว์ โดยทั้งผู้สอนและผู้เรียนล้วนดำเนินอยู่บนวิถีแห่งโพธิสัตว์ (โพธิสัตว์มรรค) ซึ่งผู้สอนต้องยึดหลักพรหมวิหาร 4 หรือ อปัมมัญญา 4 อันเป็นคุณสมบัติของพระโพธิสัตว์เป็นที่ตั้ง ในขณะที่ผู้เรียนจะถูกสอนให้ตระหนัก/เชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง (จิตเดิมแท้) และต้องเคารพในศักยภาพของผู้อื่น อีกทั้งพัฒนาตนเองให้เติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยเนื้อหาและกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่สนับสนุนให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติที่พึงประสงค์ไม่ว่าจะเป็น “เหรินเหวิน” (ในส่วนเนื้อหา) และ การลงมือปฏิบัติ (ในส่วนกระบวนการ) เป็นต้น

อย่างไรก็ดี ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ถึงแม้ในมุมมองที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น แนวทางการศึกษาของโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่ (รวมไปถึงองค์กรพุทธฉือจี้) จะมีจุดเด่นอยู่มากไม่ว่าจะเป็นการเน้นการสร้างความหมายในชีวิต “โลกนี้” มากกว่า “โลกหน้า” การเปิดรับความเชื่อที่แตกต่าง การดำเนินภารกิจ/กิจกรรมต่างๆ โดยไม่มีการแบ่งแยกศาสนา เชื้อชาติ ภาษาและวัฒนธรรม แต่คงปฏิเสธไม่ได้เลยว่า หากมองในมุมมองของผู้คนบางกลุ่มในโลกสมัยใหม่ที่อยู่ในกระแสแนวคิดแบบเสรีนิยมเป็นส่วนใหญ่ซึ่งอาจไม่ได้ให้ความสนใจ/ฝึกฝนทางศาสนาหรือจิตวิญญาณเท่าใดนัก ไปจนกระทั่งปฏิเสธศาสนาหรือต่อต้านศาสนา ก็อาจจะมองแนวทางการศึกษาในลักษณะดังกล่าวว่ามีความเป็น “ศาสนานิยม” (religionism) มากจนเกินไป นี่นับเป็นโจทย์ใหญ่ที่องค์กรพุทธฉือจี้รวมทั้งโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่ต้องเผชิญและตอบโจทย์นี้ให้ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาตามแนวทางขององค์กรพุทธฉือจี้: แนวคิดและการจัดการศึกษาของโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่ สามารถนำไปต่อยอดเพื่อค้นคว้า ศึกษาและวิจัยในครั้งต่อไปได้ กล่าวคือ องค์กรพุทธฉือจี้เป็นองค์กรขนาดใหญ่ที่มีภารกิจอยู่หลายด้าน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ภารกิจในแต่ละด้านนั้นสามารถศึกษาและวิเคราะห์ให้เห็นภาพโดยละเอียดขึ้นได้ ยกตัวอย่างหัวข้อวิจัย ดังต่อไปนี้

1. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามแนวทางขององค์กรพุทธฉือจี้: การจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในสังคมปัจจุบัน
2. บทบาทภาวะผู้นำสตรีของท่านธรรมจารย์เจิ้งเอียน
3. แนวคิดทางสื่อสารมวลชนขององค์กรพุทธฉือจี้

บรรณานุกรม

หนังสือทั่วไป

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ*. กรุงเทพมหานคร: องค์การ
รับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- ประเวศ วะสีและคณะ. (2552). *ธรรมสังฆจรสู่มูลนิธิพุทธฉือจี้*. กรุงเทพมหานคร: หมอชาวบ้าน.
- พระเดิมแท้ ขาวหินฟ้า, รัศมี กฤษณมิษ, สุวิดา แสงสีหนาท. (2550). *การศึกษาแนวทางการปลูก
จิตสำนึกคุณธรรม ผ่านระบบการศึกษา : กรณีศึกษามูลนิธิพุทธฉือจี้ไต้หวัน*.
กรุงเทพมหานคร : ศูนย์คุณธรรม.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์* (พิมพ์ครั้งที่ 10).
กรุงเทพมหานคร: เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2548). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่
10).กรุงเทพมหานคร: เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด.
- พระไพศาล วิสาโล. (2550). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการจัดการความดี: ศึกษากรณีมูลนิธิพุทธฉือจี้*.
กรุงเทพมหานคร : ศูนย์คุณธรรม.
- มูลนิธิฉือจี้ประเทศไทย. (2549). *โครงการช่วยชีวิต : การบริจาคไขกระดูก*. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิ
ฉือจี้ประเทศไทย.
- โรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่. (2556). *รายงานประจำปีของสถานศึกษา โรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่*. เชียงใหม่ :
โรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่.
- ศุภรัตน์ รัตนมุขย์, รองศาสตราจารย์. (2550). *ระบบการบริหารจัดการงานอาสาสมัคร ศักยภาพ :
มูลนิธิพุทธฉือจี้ไต้หวัน*. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์คุณธรรม.
- สุมาลี มหณรงค์ชัย. (2550). *พุทธศาสนามหายาน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ศยาม.
- อำพล จินดาวัฒนะ. (2549). *จิตอาสาพลังสร้างโลก : บทเรียนรู้จากขบวนการพุทธฉือจี้ไต้หวัน
ขบวนการที่เน้นหัวใจของความเป็นมนุษย์*. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์คุณธรรม.

หนังสือแปล

ท่านธรรมาจารย์เจิ้งเอียน. (2553). *จิ้ง ซื่อ อวี๋ 1 วาทะธรรม ธรรมาจารย์เจิ้งเอียน*. (คณะกรรมการ
แปลมูลนิธิตุทธนิจได้หัววันในประเทศไทย, ผู้แปล). กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิตุทธนิจได้หัววัน
ในประเทศไทย.

แผนกเลขานุการ มหาวิทยาลัยนิจได้หัววัน. (2555). *วิธีครูผู้ประเสริฐ วาทะธรรมด้านการศึกษาระบบธรรมาจารย์
เจิ้งเอียน* (ชาญ ธนประกอบ, ผู้แปล). กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิตุทธนิจได้หัววันในประเทศไทย.

วิทยานิพนธ์

ปิ่นหยง จิตต์นุกุลศิริ (2557) *กระบวนการสื่อสาร “จิตอาสา” ของมูลนิธิตุทธนิจได้หัววัน ในทัศนะ
ของผู้นำทางสังคมไทย และการประยุกต์ใช้ในประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหา
บัณฑิต, สาขาวิชานิเทศศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระสุคำ สุยา. (2553). *การบริหารโรงเรียนวิสุทธิพุทธของโรงเรียนในอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่.
การศึกษาอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏ
เชียงราย*.

ภิกษุณีปัญญสิมา พิทยรังสฤษฎ์. (2552). *ศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรพุทธนิจได้หัววัน
ได้หัววัน*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุพรรณิ คงดีได้. (2556). *การดำเนินงานเพื่อสร้างเสริมสุขภาพทางจิตของนักเรียนและบุคลากรใน
โรงเรียนนิจได้หัววันเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการส่งเสริมสุขภาพ,
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

บทสัมภาษณ์

เกณิกา เตจันนันท. (2558, 5 มกราคม). *ครูฝ่ายจริยธรรม*. สัมภาษณ์.

พรนภา ลือตาล. (2558, 5 มกราคม). *ครูฝ่ายจริยธรรม*. สัมภาษณ์.

ภราดร ปันวิชัย. (2558, 5 มกราคม). *ครูฝ่ายวิชาการ*. สัมภาษณ์.

เอกลักษณ์ ธนาใจรักษา. (2558, 5 มกราคม). *ครูฝ่ายธุรการ*. สัมภาษณ์.

เว็บไซต์

ฉือจี้. (ม.ป.ป. ก). *ปฐมนิเทศนิทรรศน์ฉือจี้ "เพื่อพุทธศาสนา เพื่อมวลชีวิต"*. เข้าถึงได้จาก

<https://www.tzuchithailand.org/th/index.php/about-us/tzu-chi-foundation/global-tzu-chi-history>

ฉือจี้. (ม.ป.ป. ข). *ภารกิจการกุศล*. เข้าถึงได้จาก [https://tzuchithailand.org/th/index.](https://tzuchithailand.org/th/index.php/about-us/tzu-chi-foundation-in-thailand/tzuchi-mission/105-charity)

[php/about-us/tzu-chi-foundation-in-thailand/tzuchi-mission/105-charity](https://tzuchithailand.org/th/index.php/about-us/tzu-chi-foundation-in-thailand/tzuchi-mission/105-charity)

ฉือจี้. (ม.ป.ป. ค). *ภารกิจการศึกษา*. เข้าถึงได้จาก [https://tzuchithailand.org/th/index.](https://tzuchithailand.org/th/index.php/about-us/tzu-chi-foundation-in-thailand/tzuchi-mission/107-education)

[php/about-us/tzu-chi-foundation-in-thailand/tzuchi-mission/107-education](https://tzuchithailand.org/th/index.php/about-us/tzu-chi-foundation-in-thailand/tzuchi-mission/107-education)

ฉือจี้. (ม.ป.ป. ง). *ภารกิจบรรเทาทุกข์ระหว่างประเทศ*. เข้าถึงได้จาก [https://tzuchithailand.org](https://tzuchithailand.org/th/index.php/about-us/tzu-chi-foundation-in-thailand/tzuchi-mission/109-international-relief)

[/th/index.php/about-us/tzu-chi-foundation-in-thailand/tzuchi-mission/109-international-relief](https://tzuchithailand.org/th/index.php/about-us/tzu-chi-foundation-in-thailand/tzuchi-mission/109-international-relief)

ฉือจี้. (ม.ป.ป. จ). *ภารกิจวัฒนธรรมอันดีงาม*. เข้าถึงได้จาก [https://tzuchithailand.org](https://tzuchithailand.org/th/index.php/about-us/tzu-chi-foundation-in-thailand/tzuchi-mission/108-humanistic-culture)

[/th/index.php/about-us/tzu-chi-foundation-in-thailand/tzuchi-mission/108-humanistic-culture](https://tzuchithailand.org/th/index.php/about-us/tzu-chi-foundation-in-thailand/tzuchi-mission/108-humanistic-culture)

ฉือจี้. (ม.ป.ป. ฉ). *ภารกิจอาสาสมัครชุมชน*. เข้าถึงได้จาก [https://tzuchithailand.org/](https://tzuchithailand.org/th/index.php/about-us/tzu-chi-foundation-in-thailand/tzuchi-mission/112-volunteers)

[th/index.php/about-us/tzu-chi-foundation-in-thailand/tzuchi-mission/112-volunteers](https://tzuchithailand.org/th/index.php/about-us/tzu-chi-foundation-in-thailand/tzuchi-mission/112-volunteers)

นิตยารักษ์และนครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (ม.ป.ป.). *กองพล 93 ของกองทัพจีนคณะชาติในภาคเหนือของ*

ไทย. เข้าถึงได้จาก http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=กองพล_93_ของกองทัพจีนคณะชาติในภาคเหนือของไทย

พระไพศาล วิสาโล. (2557). *ฉือจี้ ชุมชนคนทำดี*. เข้าถึงได้จาก [https://www.visalo.org/article/](https://www.visalo.org/article/budtZuchi.htm)

[budtZuchi.htm](https://www.visalo.org/article/budtZuchi.htm)

โรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่. (ม.ป.ป. ก). *ประวัติโรงเรียน*. เข้าถึงได้จาก [http://tzuchi.ac.th/th/](http://tzuchi.ac.th/th/index.php/typography/2014-06-18-01-52-50)

[index.php/typography/2014-06-18-01-52-50](http://tzuchi.ac.th/th/index.php/typography/2014-06-18-01-52-50)

โรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่. (ม.ป.ป. ข). *แนวคิดในการจัดการศึกษา*. เข้าถึงได้จาก [http://tzuchi.ac.th/](http://tzuchi.ac.th/th/index.php/typography/2014-06-17-09-23-12)

[th/index.php/typography/2014-06-17-09-23-12](http://tzuchi.ac.th/th/index.php/typography/2014-06-17-09-23-12)

โรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่. (ม.ป.ป. ค). *วิสัยทัศน์ พันธกิจ*. เข้าถึงได้จาก [http:// tzuchi.ac.th/th index.php/typography/2014-06-17-09-20-11](http://tzuchi.ac.th/th/index.php/typography/2014-06-17-09-20-11)

โรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่. (ม.ป.ป. ง). *อัตลักษณ์ เอกลักษณ์*. เข้าถึงได้จาก [http:// tzuchi.ac.th/th index.php/typography/2014-06-17-09-22-31](http://tzuchi.ac.th/th/index.php/typography/2014-06-17-09-22-31)

โรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่. (ม.ป.ป. จ). *เอกลักษณ์ด้านสิ่งแวดล้อม*. เข้าถึงได้จาก [http:// tzuchi.ac.th/th index.php/typography/2014-06-17-09-23-40](http://tzuchi.ac.th/th index.php/typography/2014-06-17-09-23-40)

โรม บุนนาค (2559) *กองพล 93 ก็กมินตั้ง ตกค้างจนรากงอกในไทย สละชีพเพื่อชาติ!!!* เข้าถึงได้จาก <https://mgronline.com/online/section/detail/9590000003890>

tzuchithai24. (2557 ก). *ความหมายของพิธีสงฆ์พระมูลนิธิพุทธฉือจี้*. เข้าถึงได้จาก https://www.youtube.com/watch?v=xT8OdwG0_jk

tzuchithai24. (2557 ข). *พิธีสงฆ์พระ มูลนิธิฉือจี้*. เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=363SDUUVWJ4>

tzuchithai24 (2558) เพลงอธิษฐาน (ชุดภาพกิจกรรมปี2555) 祈禱 เข้าถึงได้จาก https://www.youtube.com/watch?v=UP5kv8-nH8&feature=share&fbclid=IwAR2f82N77HE0mSxX1lpXfzLrzNQP1-vT4imfnwDGCuLqRKHNf9_9vqsc_FI

tzuchithai24. (2559). *รายการทีวีสีขาว 1 วันในโรงเรียนคุณธรรม ฉือจี้เชียงใหม่*. เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=GN9fuEunGUg&t=367s>

tzuchithai24. (2560). *"ความรู้คู่คุณธรรม" โรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่*. เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=RhNtfquflzk>

Books

Deitrick, Jim. (2007). Engaged Buddhism In Damien Keown & Charles S. Prebish (Eds). *Encyclopedia of Buddhism* (pp.310-311). London and New York: Routledge.

Ho, Gary. (2009). *Challenges: The Life & Teachings of Venerable Master Cheng Yen*. Douglas & McIntyre.

Huang, C. Julia. (2009). *Charisma and Compassion : Cheng Yen and the Buddhist Tzu Chi Movement*. Cambridge: Harvard University Press.

- Jones, Charles Brewer. (1999). *Buddhism in Taiwan: Religion and the State, 1660-1990*. University of Hawaii Press.
- Laliberte, Andre. (2004). *The Politics of Buddhist Organizations in Taiwan 1989-2003: Safeguard the Faith, Build a Pure Land, Help the Poor*. London and New York: Routledge.
- Madsen, Richard. (2007). *Democracy's Dharma: Religious Development and Political Renaissance in Taiwan*. Berkeley, Los Angeles: University of California Press.
- Tzu Chi Foundation. (2017). *Tzu Chi Q&A : A Glimpse into the Missions and Spirit of Tzu Chi*. Taipei: Foreign Languages Department Tzu Chi Culture and Communication Foundation.
- Yao, Yu-Shuang. (2012). *Taiwan's Tzu Chi as Engaged Buddhism : Origins, Organization , Appeal and Social Impact*. Boston: Global Oriental.

Article

- Gombrich, Richard & Yao, Yu-Shuang. (2013). A Radical Buddhism for Modern Confucians: Tzu Chi in Socio-Historical Perspective. *Buddhist Studies Review*, 30(2), 237–259.

Dissertations

- Chen, Sheng Jen. (1990). *Understanding the Buddhist Tzu-Chi Association--A Cultural Approach*. A Doctor of Philosophy Dissertation. Faculty of Graduate School. University of Southern California.
- Denoon, Gloria S. H. (2006). *Tzu Chi: The Practice of Non-Self and Its Unintended Consequences*. A Doctor of Philosophy Dissertation. Faculty of Sociology. New York University.

- Jones, Charles Brewer. (1996). *Buddhism in Taiwan : A Historical Survey*, A Doctor of Philosophy Dissertation. Department of Religious Studies. University of Virginia.
- Pagel, Ulrich. (1992). *The "Bodhisattvapitaka": Its Doctrines, Practices and Their Position in Mahayana Literature*. A Doctor of Philosophy Thesis. SOAS, University of London, England.
- Ping, Huang. (2011). *Reformulating Buddhism and Making a Global Social Movement : A Sociological Study of the Tzu Chi Foundation in Taiwan and Hong Kong*. A Doctor of Philosophy Thesis. Hong Kong Baptist University.
- Tan Shiling, Cheryl. (2008). *Religious Alternation, Spiritual Humanism: Tzu Chi Buddhist Foundation in Singapore*. A Master of Social Sciences Thesis. Department of Sociology. National University of Singapore.
- Ting, Jen – chieh. (1997). *Helping Behavior in Social Contents : A Case Study of the Tzu Chi Association in Taiwan*. A Doctor of Philosophy Thesis. The Graduate School. University of Wisconsin–Madison USA.

Website

- Online Etymology Dictionary. *Formosa*. Retrieved from <https://www.etymonline.com/search?q=Formosa>.
- Tzu Chi Foundation. (2009). *Tzu Chi Missions*. Retrieved from http://www.tzuchi.org.tw/en/index.php?option=com_content&view=article&id=293&Itemid=283&lang=en

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

โครงสร้างหลักสูตรโรงเรียนนอจี้เชียงใหม่

โครงสร้างหลักสูตรโรงเรียนนอจี้เชียงใหม่

โรงเรียนนอจี้เชียงใหม่ได้มีการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สำหรับหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนได้กำหนดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา โดยได้กำหนดกรอบเวลาเรียนตามสัดส่วนสาระการเรียนรู้ ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

กลุ่มสาระการเรียนรู้/กิจกรรม	เวลาเรียน									
	ระดับประถมศึกษา						มัธยมศึกษาตอนต้น		มัธยมศึกษาตอนปลาย	
	ป.1	ป.2	ป.3	ป.4	ป.5	ป.6	ม.1	ม.2	ม.3	ม.4-6
◆กลุ่มสาระการเรียนรู้										
• ภาษาไทย	200	200	200	160	160	160	120 (3นก.)	120 (3นก.)	120 (3นก.)	240 (6นก.)
• คณิตศาสตร์	200	200	200	160	160	160	120 (3นก.)	120 (3นก.)	120 (3นก.)	240 (6นก.)
• วิทยาศาสตร์	200	200	200	160	160	160	120 (3นก.)	120 (3นก.)	120 (3นก.)	240 (6นก.)
• สังคม ศาสนาและวัฒนธรรม	200	200	200	160	160	160	160 (3นก.)	160 (3นก.)	160 (3นก.)	320 (6นก.)
- ประวัติศาสตร์	40	40	40	40	40	40	40 (1นก.)	40 (1นก.)	40 (1นก.)	80 (2นก.)
- ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม										
- หน้าที่พลเมือง										
วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม	80	80	80	80	80	80	120 (3นก.)	120 (3นก.)	120 (3นก.)	120 (6นก.)
- เศรษฐศาสตร์										
- ภูมิศาสตร์										
• สุขศึกษาและพลศึกษา	80	80	80	80	80	80	80 (2นก.)	80 (2นก.)	80 (2นก.)	120 (3นก.)
• ศิลปะ	80	80	80	80	80	80	80 (2นก.)	80 (2นก.)	80 (2นก.)	120 (3นก.)
• การงานอาชีพและเทคโนโลยี	40	40	40	40	40	40	80 (2นก.)	80 (2นก.)	80 (2นก.)	120 (3นก.)
• ภาษาต่างประเทศ	40	40	40	40	40	40	120 (3นก.)	120 (3นก.)	120 (3นก.)	240 (6นก.)
รวมเวลาเรียน (พื้นฐาน)	๘๔๐	๘๔๐	๘๔๐	๘๔๐	๘๔๐	๘๔๐	880 (22นก.)	880 (22นก.)	880 (22นก.)	1640 (22นก.)

◆กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน - กิจกรรมแนะแนว - กิจกรรมนักเรียน ลูกเสือ เนตรนารี ชมรม ชุมนุม - กิจกรรมเพื่อสังคมและ สาธารณประโยชน์	120	120	120	120	120	120	120	120	120	360
◆รายวิชา/กิจกรรมที่ สถานศึกษาจัดเพิ่มเติม ตามความพร้อมและ จุดเน้น - ภาษาจีน	ปีละไม่เกิน 40 ชั่วโมง							ปีละไม่เกิน 200 ชั่วโมง		ไม่น้อยกว่า 1600 ชั่วโมง
รวมเวลาเรียนทั้งหมด	ไม่เกิน 1000 ชั่วโมง/ปี							ไม่เกิน 1200 ชั่วโมง/ปี		รวม 3 ปี ไม่น้อยกว่า 3600 ชั่วโมง

(ที่มา : รายงานประจำปีของสถานศึกษา โรงเรียนฉือจีเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2556)

ภาคผนวก ข
บรรยากาศภายในโรงเรียน

บรรยากาศภายในโรงเรียน
(ที่มา: พิชญรัตน์ เหมนาไลอย, 5 มกราคม 2558)

บรรยากาศภายในโรงเรียน
(ที่มา: ภาตราตร ปันวิชัย, สื่อ PowerPoint บรรยายเรื่อง “หนึ่งวันในโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่”, ม.ป.ป.)

ภาคผนวก ค

การสื่อสารด้วยภาษามือในขณะตักอาหาร

การใช้สัญลักษณ์ให้ตักอาหารให้แบบพอดี

(ที่มา: ภราดร ปันวิชัย, สื่อ PowerPoint บรรยายเรื่อง “หนึ่งวันในโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่”, ม.ป.ป.)

การใช้สัญลักษณ์ให้ตักอาหารให้แบบมาก

(ที่มา: ภราดร ปันวิชัย, สื่อ PowerPoint บรรยายเรื่อง “หนึ่งวันในโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่”, ม.ป.ป.)

การใช้สัญลักษณ์ให้ตักอาหารให้แบบน้อย

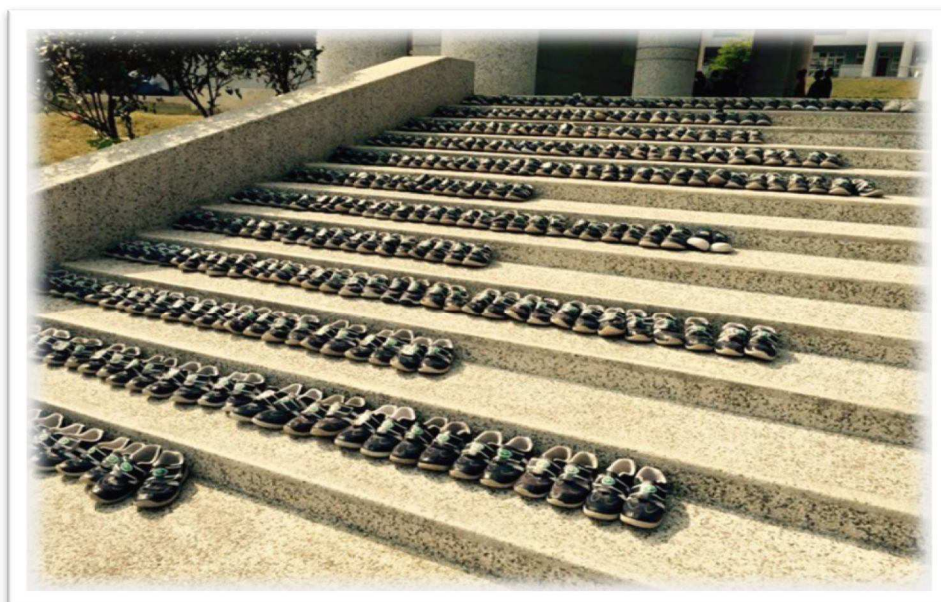
(ที่มา: ภราดร ปณวิชัย, สื่อ PowerPoint บรรยายเรื่อง “หนึ่งวันในโรงเรียนนอจี้เชียงใหม่”, ม.ป.ป.)

ภาคผนวก ง
กิจกรรมเกี่ยวกับระเบียบวินัย

การเดินแถวเข้าชั้นเรียน

(ที่มา: ภราดร ปันวิชัย, สื่อ PowerPoint บรรยายเรื่อง “หนึ่งวันในโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่”, ม.ป.ป.)

มารยาทในการวางรองเท้า

(ที่มา: ภราดร ปันวิชัย, สื่อ PowerPoint บรรยายเรื่อง “หนึ่งวันในโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่”, ม.ป.ป.)

ภาคผนวก จ

การสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม

จัดเตรียมภาชนะรองน้ำที่ใช้แล้วนำไปใช้ประโยชน์ต่อ

(ที่มา: ภาวทร ปันวิชัย, สื่อ PowerPoint บรรยายเรื่อง “หนึ่งวันในโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่”, ม.ป.ป.)

จัดเตรียมถังแยกประเภทขยะ

(ที่มา: ภาวทร ปันวิชัย, สื่อ PowerPoint บรรยายเรื่อง “หนึ่งวันในโรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่”, ม.ป.ป.)

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล

นางพิชญรัตน์ เหมนาไลย

วัน เดือน ปีเกิด

17 เมษายน พ.ศ. 2522

สถานที่เกิด

จังหวัดสุรินทร์

ตำแหน่งและประวัติการทำงาน

ปี พ.ศ. 2556-ปัจจุบัน

อาจารย์ประจำภาควิชาศาสนาและปรัชญา

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ผลงานทางวิชาการ

พิชญรัตน์ เหมนาไลย. (2559). แนวคิดเรื่องวิญญาณในคัมภีร์มิลินทปัญหา. การประชุมวิชาการระดับชาติมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 10 ประจำปี 2559 เอกภาพและความหลากหลายในมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. ชลบุรี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. (หน้า 817-831)